



Otwarty rząd w Polsce



.....





Otwarty rząd w Polsce

Kulisy programu Opengov • • • • •



Otwarty rząd w Polsce. Kulisy programu Opengov.

Redakcja: Grzegorz Młynarski

Autorzy: Grzegorz Młynarski, Alek Tarkowski, Łukasz Jachowicz

Współpraca: Paweł Ciacek

Autor metodologii warsztatów „Otwieramy rząd”: Grzegorz Młynarski

Konsultacje eksperckie, opinie: Jakub Wygnański, Noemi Gryczko, Adam Zajac

Oznaczone fragmenty niniejszej publikacji są remiksem „Mapy drogowej otwartego rządu w Polsce”, opublikowanej przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska i dostępnej na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa (centrumcyfrowe.pl/projekty/mapa-drogowa)

Fotografie: Kamila Szuba / zdjęcia zostały zrobione podczas pilotażowego warsztatu „Otwieramy rząd”

Korekta: Zuzanna Kowalska

Publikacja, projekt, wykonanie: pracownia miejskich transformacji Sociopolis

Wydawca: Fundacja Projekt: Polska

Warszawa 2013

Wydanie internetowe – wersja 1.0



Raport powstał dzięki wsparciu Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe



Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów, Fundacji Projekt: Polska oraz firmy Sociopolis sp. j. Treść licencji jest dostępna na stronie: creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/



Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji licencyjnej i wskazania autorów oraz Fundacji Projekt: Polska i firmy Sociopolis sp. j. jako właścicieli praw do tekstu. Dodatkowo, informacje o prawach autorskich dotyczących wykorzystanych fontów, ikon, zdjęć i ilustracji oraz przypisanych im licencjach zamieszczono w rozdziale „Prawa autorskie”, zamieszczonym na końcu publikacji.

Spis treści

Wstęp	6
Przewodnik po publikacji	10

IDEA

1. Idea otwartego rządu	13
1.1. Współczesne społeczeństwo: społeczeństwo wiedzy i spektaklu	16
1.2. Od e-administracji do otwartego rządu	20
1.3. Demokracja uczestnicząca, nie tylko w działaniu	22
1.4. Studium przypadków	24
2. Otwarty rząd w Polsce	31
2.1. Jeszcze nie historia	32
2.2. Dyskusja wokół otwartego rządu w Polsce	37
2.3. Przegląd działań opengov realizowanych przez polskie organizacje pozarządowe	45

OPENGOV

3. Program Opengov	58
3.1. Geneza programu	59
3.2. Przeprowadzone działania	61
3.3. Porażki i rozczarowania – wnioski	74
3.4. Sukcesy – szanse i nadzieje	75
3.5. Postulaty i plany na przyszłość	76

METODY

4. Otwieranie w działaniu	79
4.1. Założenia metodologiczne	81
4.2. Identyfikacja problemu, rozpoznanie barier	84
4.3. Warsztaty pilotażowe „Dane / Design / Śmieci”	87
4.4. Warsztaty pilotażowe „Otwieramy rząd”	90
4.5. Efekty warsztatu pilotażowego – katalog rozwiązań	93
5. Jak otwierać państwo	99
5.1. Złote zasady otwierania państwa	102
5.2. Reguła małych kroków vs. lawina danych	104
5.3. Scenariusz warsztatów	109
6. Wnioski i rekomendacje	139
Zakończenie	141
Słownik opengov	144
Bibliografia	148
Wykaz opisów przypadków	149
Prawa autorskie	150

Wstęp

Publikacja *Otwarty rząd w Polsce. Kulisy programu Opengov* jest próbą całościowej prezentacji zagadnienia otwartego państwa i osadzenia go w lokalnych realiach. Oprócz opisanego głównych założeń programowych i genezy tego nowatorskiego, wdrażanego na całym świecie, podejścia, ambicją autorów było zaprezentowanie w jak najszerszym kontekście społeczno-polityczno-prawnym atmosfery dyskusji i różnorodności podejść do problemu otwartości oraz związanych z nim procesów i zjawisk.

Przedstawione w opracowaniu racje różnych aktorów społecznych dobitnie pokazują, że w Polsce wciąż mamy do czynienia z procesem negocjowania i weryfikowania kluczowych pojęć, nie tylko samej „otwartości”, ale także „zasobów publicznych”, czy, równie ważnej, „informacji publicznej”. Fakt ten, jak i inne przedstawione w publikacji, udowadnia, że nie możemy mówić jeszcze o historii wdrażania idei otwartego państwa – jesteśmy ciągle w początkowej fazie tego procesu. Sytuacja w której obecnie znajduje się Polska, uwarunkowana m.in. przez normatywne akty (tak polskie, jak i unijne), oraz odolne zaangażowanie społeczeństwa a także wywołane przez wszystkie powyższe zainteresowanie mediów i organizacji pozarządowych, wydaje się idealna do przeprowadzenia działań w duchu współdziałania, w którym mogą dziś uczestniczyć wszyscy obywatele.



By tak się stało potrzebne jest nie tylko stanowisko konstytuujące status otwartości polskiego państwa – wspólne dla rządu, instytucji rządowych i organizacji pozarządowych. Również, a może przede wszystkim, potrzebne są działania włączające w proces otwierania państwa, kierowane do pojedynczych obywateli.

W celu rozpowszechnienia w Polsce idei otwartości administracji publicznej w procesie angażującym wszystkich aktorów społecznych i łączącym zarówno interesy państwowe, jak i społeczne, Centrum Cyfrowe Projekt: Polska realizuje od 2010 roku program **Opengov**. Wyniki jego realizacji oraz towarzyszące jej wyzwania, problemy, bariery, wnioski i nadzieje stanowią sporą część tej publikacji, ukazując kulisy nie tylko samego programu, ale również związanych z nim sytuacji o charakterze administracyjnym, urzędniczym, technicznym, czy też kadrowym.

Na podstawie przedstawionych w opracowaniu doświadczeń powstały: zbiór reguł mających na celu ułatwienie „otwierania państwa” oraz metodologia warsztatów „Otwieramy rząd”, które dopełniają publikację o praktyczne narzędzia i metody. Prezentowany w opracowaniu model otwartości oraz zasady ją regulujące mogą stanowić instrukcję postępowania w jednym z dwóch wybranych kierunków:

1. od istniejących, zidentyfikowanych danych publicznych do optymalnego dla nich rozwiązania;
2. od zidentyfikowanego problemu do rozwiązania wykorzystującego dostępne informacje lub dane.

W obu przypadkach, zastosowanie opisanej metodologii, opartej na metodzie myślenia projektowego (design thinking) skutować będzie wzmocnieniem zaangażowania obywatelskiego i współuczestniczeniem w procesie sprawowania władzy.

Publikacja adresowana jest do pracowników organizacji pozarządowych, instytucji publicznych, urzędów państwowych, administracji i samorządów terytorialnych oraz do wszystkich osób zainteresowanych tematyką otwartości, partycypacji, informacji publicznej, demokracji uczestniczącej, udostępniania i przetwarzania danych publicznych.

Wyzwania i nadzieje

Alek Tarkowski

Rozpoczęty przez nas w 2010 roku program **Opengov** miał na celu rozpowszechnienie w Polsce idei otwartości administracji publicznej. Otwartość zdefiniowaliśmy jako większą przejrzystość rządu, ale też jako więcej szans zaangażowania obywateli w proces rządzenia. Zaproponowany przez nas termin „otwarty rząd” wyznaczał kierunek działań dla nas samych, ale starał się też uchwycić i opisać działania innych organizacji, zajmujących się takimi kwestiami jak dostęp i wykorzystanie informacji publicznej, przejrzystość procesu rządzenia czy partycypacja obywatelska.

Za najistotniejszą dla nas samych uznaliśmy kwestię dostępności oraz swobody wykorzystania treści tworzonych przez administrację publiczną – zarówno tych definiowanych jako informacja publiczna, jak i innych rodzajów zasobów. Przyjęliśmy założenie, że kluczem do sukcesu programu **Opengov** jest większe zaangażowanie obywateli – wykraczające poza kwestie partycypacji w procesie legislacyjnym. Udostępnianie zasobów publicznych jest ku temu środkiem – bowiem swobodnie dostępne zasoby – zgodnie z teorią otwartości rządu – powodują zaangażowanie korzystających z nich obywateli.

Ruch na rzecz otwartości rządu (trzeba zaznaczyć, że wiele wpisujących się naszym zdaniem w ten ruch organizacji nie stosuje tego terminu) odniósł w ostatnich latach sporo suk-

cesów. Istnieje szereg istotnych serwisów opartych na modelu wykorzystania danych i informacji publicznej; w procesie intensywnych konsultacji wdrożono zasady ponownego wykorzystania informacji publicznej. Polska jest przez wielu uważana za regionalnego lidera w tym obszarze, a rząd elementy modelu otwartego rządu wpisał do strategii „Sprawne państwo”. Jednocześnie zdaniem działaczy wiele wyzwań jest ciągle przed nimi: administracja publiczna jest niechętna wobec tak rozumianej otwartości – czego najdobitniejszym symbolem jest brak woli polskiego rządu, by przystąpić do inicjatywy Open Government Partnership. Tworzenie aplikacji sieciowych pozostaje wyzwaniem dla organizacji pozarządowych, praktyka dostępu do informacji publicznej jest ciągle niezadowolająca i ciągle zbyt mało zasobów publicznych jest dostępnych do wykorzystania.

Z naszej perspektywy – organizacji partnerskiej projektu Creative Commons, opowiadającej się za stosowaniem, szczególnie przez administrację publiczną, mocnych gwarantów otwartości w postaci wolnych licencji – ciągle zbyt mało organizacji popiera taką pełną formę otwartości. Wiele podmiotów realizujących projekty w swojej dziedzinie, przykładając jednocześnie wagę do praktycznej dostępności informacji, danych i zasobów publicznych, nie dość silnie deklaruje poparcie dla samej idei otwartości i jej formalnej realizacji.

Nie jest to jednak główny problem polskiego *opengov*¹ – choć brak zasobów otwartych do swobodnego wykorzystania blokuje czasem nawet możliwość przetestowania ich przydatności. Nie jest też nim niechęć urzędników i apatia instytucji, choć one również utrudniają realizację tego programu. **Głównym problemem jest brak społecznego zaangażowania.** Model otwartego rządu zakłada, że dostępność informacji w sieci, w połączeniu z wygodnymi narzędziami informacyjnymi, które te informacje wykorzystują, będzie rodzajem magnesu przyciągającego obywateli. Po trzech latach działań mających ułatwić wdrożenie tej idei mamy poczucie, że ta prosta wiara się nie potwierdza. Być może idea otwartości jest zbyt skomplikowana, być może wykorzystanie danych wymaga zbyt eksperckich kompetencji, być może (wreszcie) to nie brak informacji jest powodem rozmaitych problemów i deficytów społecznych.

Nie uważamy jednak, że niskie zaangażowanie w narzędzia *opengov* jest dowodem niestuszości tego modelu. Raczej za niezbędne uznaliśmy uzupełnienie receptury *opengov* o do-

.....

1 neologizm *opengov* (pisany małą literą; w publikacji dla odróżnienia od nazwy programu pisany także kursywą) jest używany jako skrót od terminu open government (otwarty rząd). *Opengov* to termin, który z ust działaczy na rzecz otwartości administracji publicznej słychać równie często, co jego polski odpowiednik – świadczy to o jego popularności i udomowieniu. Co z kolei pozwala mieć nadzieję na gotowość na *opengovowe* zmiany. Nazwa **Opengov** (w publikacji oznaczona pogrubieniem i pisana wielką literą) początkowo była używana tylko roboczo na określenie nadrzędnego programu Centrum Cyfrowego Projekt: Polska, łączącego szereg projektów i działań realizowanych w ramach idei otwartości. Dziś program należy do kluczowych działań Centrum, a robocza nazwa zaczęła funkcjonować oficjalnie w jego dokumentach.

datkowy składnik. Jest nim naszym zdaniem **projektowanie, rozumiane jako partycypacyjny proces tworzenia rozwiązań zorientowanych na potrzeby użytkowników.** Nie ma więc mowy o aplikacjach w prosty i oczywisty sposób rozwiązujących problemy obywatelskie – pojawia się natomiast proces negocjacji narzędzi *opengov* pomiędzy ekspertami, urzędnikami i „zwykłymi” obywatelami.

Alek Tarkowski

Dyrektor Centrum Cyfrowego Projekt: Polska

Przewodnik po publikacji

Sekcje i nawigacja

Publikację podzielono na trzy sekcje:

IDEA – prezentowane są tu główne założenia idei otwartego rządu oraz przegląd przykładowych działań na świecie i w Polsce;

OPENGOV – w tej sekcji podsumowane zostały dotychczasowe prace Centrum Cyfrowego Projekt: Polska w ramach programu **Opengov**;

METODY – tu znajdują się zasady dotyczące otwierania rządu oraz opis metodologii warsztatu umożliwiającego wypracowywanie rozwiązań w oparciu o otwarte dane.

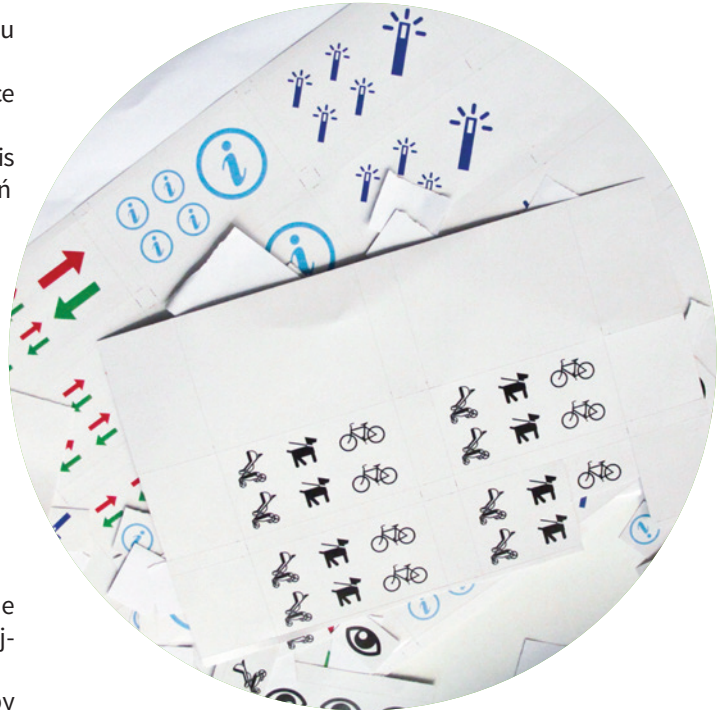
W niniejszej publikacji, rozdziały i podrozdziały zostały ponumerowane według systemu kaskadowego. By ułatwić nawigację między nimi wprowadzono kod graficzny: ↖. Pojawia się on wraz z numerem rozdziału w nawiasach (↖ 1.4) i odnosi do miejsca w publikacji, gdzie znajdują się powiązane zagadnienia.

Na końcu publikacji znajduje się Słownik opengov, w którym znajdują się najważniejsze definicje.

Cytowania

Cytaty i odniesienia do źródeł zostały umieszczone w przypisach w dolnej części stron. Spis wszystkich źródeł znajduje się w bibliografii na końcu publikacji.

Fragmenty niniejszej publikacji są remiksem „Mapy drogowej otwartego rządu w Polsce”, opublikowa-











nej przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska i dostępnej na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa ([👉 centrumcyfrowe.pl/projekty/mapa-drogowa](https://centrumcyfrowe.pl/projekty/mapa-drogowa)) – zostały one oznaczone następującym kodem (czarne trójkąty):
Fragment mapy drogowej otwartego rządu.▲

Strona internetowa projektu















Aktualna wersja publikacji w wersji on-line, aktualności związane z programem **Opengov**, programy spotkań i warsztatów, kontakt z autorami publikacji oraz materiały i makiety warsztatu „Otwieramy rząd” znajdują się na stronie: [👉 centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov](https://centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov)

Ikony i symbole

W publikacji posłużono się następującymi ikonami dla potrzeb nawigacji:

-  definicja
-  interpretacje prawne
-  link
-  opis przypadku
-  sprawdź rozdział / stronę
-  materiały zewnętrzne dostępne na stronie projektu: centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov
-  wypowiedź eksperta
-  pogłębiona analiza

Do ilustracji zjawisk i aktorów społecznych użyto ikon:

-  sprawa publiczna
-  informacja publiczna
-  Kancelaria Sejmu
-  opinia publiczna
-  jednostka samorządu terytorialnego
-  instytucja pozarządowa
-  urzędnik
-  obywatel
-  dane publicznie niedostępne
-  otwarte dane
-  proces otwierania danych
-  zaangażowanie w proces
-  urzędnika mobilne
-  przedsiębiorca, przedstawiciel biznesu
-  media
-  przestrzeń publiczna
-  internet
-  zamieszki i oburzenie
-  zadowolenie



IDEA

1. Idea otwartego rządu

Ideę otwartego rządu (ang. open government), należy omawiać w kontekście trzech dużych zmian, które zostały zapoczątkowane na przełomie XX i XXI wieku:

- przemian technologicznych związanych z rozwojem internetu, a w szczególności z rozwojem interaktywnych, społecznościowych serwisów typu Web 2.0 oraz modeli otwartej współpracy, produkcji i dystrybucji treści;
- zmian społeczno-politycznych związanych ze stopniowym przejściem od demokracji od przedstawicielskiej do demokracji partycypacyjnej;
- rozwoju i powolnych przemian administracji publicznej wdrażającej modele zwiększające jej efektywność.

Te bieżące zachodzące równoległe procesy są ze sobą powiązane, wpływają na siebie i wzajemnie się stymulują. Odpowiednio wykorzystane nowe technologie oferują możliwości zmiany społecznej i politycznej. Jednocześnie właściwe regulacje i wolnorynkowa gospodarka pozwalają na szybki postęp technologiczny (↖ 1.1). Trzy wymienione powyżej czynniki oferują szansę na wypracowanie nowego modelu rządzenia, i współudziału w nim obywateli, w społeczeństwach demokratycznych. Jednocześnie oznaczają one, że bez zmian, dzisiejsze instytucje polityczne będą się stawać coraz bardziej anachroniczne.



Model otwartego rządu



Model otwartego władztwa opiera się na idei zwiększenia zaangażowania obywateli w procesy rządzenia poprzez zapewnienie im dostępu do informacji i zasobów publicznych, a także stworzenie procedur umożliwiających uczestnictwo w procesie podejmowania decyzji aktualnie należących do domeny publiczno-prawnej. Model ten obejmuje „tradycyjne” działania wzmacniające demokrację partycypacyjną (takie jak konsultacje społeczne, czy dostęp do informacji publicznej) i uzupełnia je o nowe typy działań (takie jak dostęp do danych publicznych oraz ich ponowne wykorzystywanie przez obywateli). Idea otwartego rządu jest ściśle związana z postępującym rozwojem technologicznym, dostępnością cyfrowych narzędzi ułatwiających komunikację oraz usieciowieniem funkcjonowania jednostek i instytucji.

🔗 5 wartości podstawowych dla idei otwartego rządu:

Punktem wyjścia dla koncepcji otwartego rządu są trzy wartości: **przejrzystość**, partycypacja i **współpraca**. Dwie dodatkowe to **efektywność** – wartość przyświecająca także wielu dotychczasowym działaniom na rzecz reformy administracji publicznej – oraz **otwartość**, traktowana jako fundament pozostałych wartości oraz element składowy wszystkich działań na rzecz otwartego rządu. Zamiast o partycypacji warto myśleć o zaangażowaniu – wartości szerszej.

Jedną z podstawowych kwestii związanych z otwartością rządu jest dostęp do informacji publicznej. Dostęp ten, oraz szerzej pojęta otwartość zasobów publicznych jest warunkiem koniecznym do zaistnienia procesów angażujących obywateli – partycypacja jest niemożliwa, jeśli poza strukturami administracji niedostępna jest informacja, z której korzystają urzędnicy (↖ 2.1.).

W kolejnych podrozdziałach przedstawiono skróto-wą kontekstową analizę współczesnego społeczeństwa (↖ 1.1), dokonano rozróżnienia pomiędzy e-administracją a otwartym rządem (↖ 1.2), zaprezentowano główne założenia demokracji uczestniczącej (↖ 1.3) a także przedstawiono wybrane przykłady rozwiązań podejścia *opengov* na świecie (↖ 1.4).



1.1. Współczesne społeczeństwo: społeczeństwo wiedzy i spektaklu

Dokonując analizy społeczeństwa w kontekście idei otwartego państwa, należy skupić się przede wszystkim na dwóch zjawiskach: informacyjnym charakterze funkcjonowania współczesnego człowieka (zarówno jako jednostki, jak i członka większej społecznej całości) oraz na „politycznym” charakterze dyskursu publicznego.

Współczesne społeczeństwo, nazywane często informacyjnym, opiera się na przepływach wszelkich form wiedzy, szeroko pojętych treści. Najdobitniejszym przykładem tego trendu jest wzrost znaczenia druku 3D, opartego na dystrybucji wyłącznie samych modeli produktów, a nie (gotowych) produktów. Wytwarzanie i przetwarzanie przedmiotów materialnych, typowe dla produkcji fabrycznej, zostało zastąpione przez wytwarzanie i przetwarzanie wiedzy, której końcowym – niemal incydentalnym – efektem jest powstanie przedmiotu. Dziś towarem jest informacja: dobro niematerialne, a narzędzia cyfrowe i teleinformatyczne służą w dużej mierze uzyskiwaniu dostępu, obróbce i wymianie wiedzy. Dzięki temu mamy do czynienia z wysoko rozwiniętym sektorem usług nowoczesnych takich jak bankowość, finanse, telekomunikacja, informatyka, infobrokerstwo czy sektor badań i rozwoju.

Spółeczeństwo informacyjne charakteryzuje się¹:

- wysokim stopniem korzystania z informacji w życiu codziennym przez większość obywateli i organizacji;
- użytkowaniem jednorodnej lub kompatybilnej technologii informacyjnej na użytek własny, społeczny, edukacji i działalności zawodowej;
- umiejętnością przekazywania, odbierania, a także szybkiej wymiany danych cyfrowych bez względu na odległość.

W raporcie Bangemanna² można przeczytać: „Spółeczeństwo informacyjne charakteryzuje się przygotowaniem i zdolnością do użytkowania systemów informatycznych i wykorzystuje usługi telekomunikacyjne do przekazywania i zdalnego przetwarzania informacji”. Typowy użytkownik nowych mediów niejednokrotnie poddaje obróbce pozyskane informacje i często publikuje je jako odautorskie, bądź w procesie komunikacji bezpośredniej prezentuje jako własne poglądy. Zdolność do przetwarzania informacji bywa zatem równoznaczna ze zdolnością do przyswajania jej (nierzadko także z utożsamianiem się odbiorcy z nadawcą komunikatu poprzez jedność przekonań, opinii, etc.).

Kształt obecnej gospodarki jest efektem „pomyślnych zmian gospodarczo-społecznych” (takich jak rozwój zaawansowa-

1 Goban-Klas (2006), *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Warszawa: PWN, s.145 za: Smith A.D. (1990). *Towards a Global Culture w: Theory, Culture and Society* 7, 2/3, s. 171–191.

2 Bangemann M. (2006), *Europe and the Global Information Society, Recommendations of the Bangemann Group to the European Council*.



nych technologii, rozwój telekomunikacji, elektronicznego biznesu, internetu, etc.) opartych w dużej mierze na przetwarzaniu tzw. **zasobów niematerialnych** (do których zaliczane są konkretna wiedza i związana z nią własność intelektualna)³. W wyniku procesów ekonomiczno-społecznych proporcje pomiędzy liczbą pracowników fizycznych a intelektualnych znacząco się zmieniły, co pociągnęło za sobą także zmiany przestrzenne i migracyjne wyrażane w masowej urbanizacji i związanej z nią suburbanizacji. Ma to nie tylko znaczenie historyczne; obecna struktura społeczna nadaje miejski charakter procesowi współtworzenia państwa przez obywateli. Wiąże się to z nowymi formami uczestnictwa w życiu społecznym, które mają wyraźne odbicie w strukturze sieci wirtualnej (organizowanie życia przez i dzięki sieciom społecznym oraz dokumentowanie i powtórne odtwarzanie/przeżywanie zdarzeń z życia) i które, z drugiej strony, dzięki sytuacjom i możliwościom wyboru, sprawiają, że miasto i przestrzeń zyskują charakter interaktywny, na który mieszkańcy, w sposób postępujący, chcą mieć wpływ. Obie formy uczestnictwa łączą się ze zjawiskiem konwergencji **światów wirtualnego i fizycznego** – jest to wyraźny trend, w którym nowe pokolenie, intuicyjnie i w zależności od potrzeb, wymiennie korzysta z zasobów i środków wirtualnych lub realnych, często dotyczących tego samego zjawiska. Z tej perspektywy proces

.....

3 Kwiecień M. (2007), *Współczesne społeczeństwo wiedzy*, konferencja naukowa: III Konferencja Naukowa z cyklu *wiedza i innowacje: Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery*, 11 stycznia 2007, Kraków: Uniwersytet Jagielloński, s. 2

otwarcia rządu oznacza redukcję barier w obiegu informacji w kluczowych dla społeczeństwa relacjach państwa z obywatelami tak, by uruchomić szybciej i skuteczniej procesy wykorzystania tej wiedzy w społeczeństwie.

Należy także nadmienić, że aby móc dalej rozwijać wiedzę, dzięki której udało się osiągnąć znaczący postęp, niezbędne jest zwiększenie skali innowacji oraz eksperckiego zaangażowania społecznego. W momencie, gdy kraje rozwinięte gospodarczo napotkały problem tzw. granic technologicznych (*technology frontiers*), który sprawia, że aby dalej się rozwijać, muszą inwestować w odkrywanie zupełnie nowych technologii, pozostałe części świata (w tym Polska), które nie są „na krańcach rozwoju technologicznego”, mają duży potencjał rozwojowy ze względu na możliwość imitacji. Dzięki temu dynamika rozwoju świata może wzrastać. Kraje rozwijające się mogą być silnikiem wzrostu, ale pod warunkiem, że wykorzystają możliwości imitacji.

Przyspieszenie tego rozwoju jest uwarunkowane m.in. **zdolnościami do stworzenia właściwych instytucji, by móc stworzyć systemy innowacji**, zdolne najpierw do efektywnego przyswojenia imitacji, a w dalszej perspektywie – do samodzielnego tworzenia innowacji. Tworzenie tego rodzaju instytucji nie jest łatwe, problemem może być np. niewystarczający kapitał społeczny, zależny m.in. od zaufania⁴. Brak

.....

4 Piech K. (2009), *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarczym: w kierunku pomiaru i współczesnej roli państwa*, Warszawa: Instytut Wiedzy i Innowacji, s. 9

zaufania w sferze publicznej oddaje wartość sumarycznego wskaźnika zaufania w sferze publicznej. Warto zauważyć, że Polacy nie mają dobrego wyobrażenia o świecie otaczających ich instytucji i ufają im jedynie połowicznie: średnie zaufanie (mierzone na skali od 0 do 23) wynosi dla ogółu badanych 12,18⁵. Inną przyczyną niewystarczającego kapitału społecznego może być również brak powszechnego i swobodnego dostępu do zasobów, na których można budować nowe rozwiązania.

W 1967 roku Guy Debord napisał książkę *Spoleczeństwo spektaklu*, w której dokonał ostrej krytyki ówczesnego społeczeństwa ukazując represyjną jedność świata oraz przedstawiając aktorów społecznych jako aktywnych działaczy skrytych pod maską pozorów zajmowania się sprawami najwyższej wagi (w tym przypadku była to walka na osi komunizm–wolna gospodarka). Zdaniem Deborda język już dawno stracił zdolność do wyrażania protestu – z publicznego dyskursu zniknęła nie tylko prawda, ale nawet potrzeba prawdy. Wydane w 1988 roku Rozważania o społeczeństwie spektaklu potwierdziły, że spektakl doskonale radzi sobie z każdą formą krytyki i każdą próbą obalenia – automatycznie wchłania je i sprawia, że staje się jego częścią. *Spoleczeństwo spektaklu* nie traci na swojej aktualności z powodu krytyki biurokratycznych i urzędniczych struktur, które zamiast stanowić pomost pomiędzy władzą a ludem zaczynają tworzyć niezależną sieć urzędników: albo

działających według własnych interpretacji, albo ograniczających działanie w obawie przed obywatelską kontrolą. Dziś, mimo że istnieją państwowe i unijne akty prawne, które mają usprawnić wprowadzenie idei otwartości państwa w życie, wciąż jest zbyt mało widocznych efektów podjętych postanowień. Chociaż widać dużą zmianę w polityce partycypacji i konsultacji społecznych, narzędzia współdziałania i uczestniczenia we władzy, które państwo gwarantuje swoim obywatelom, nie mogą być w pełni wykorzystywane przez aktorów społecznych z racji licznych utrudnień administracyjno–prawnych (↗ 2.). Przykładem tej sytuacji jest kwestia dostępu do informacji publicznej, uregulowanego od dekady, a w praktyce nie działającego prawidłowo do dziś.

Jak wcześniej wspomniano, społeczeństwo informacyjne charakteryzuje się m.in. wysokim stopniem korzystania z informacji w życiu codziennym przez większość obywateli i organizacji. Informacje te są wytworem tych samych obywateli (granice pomiędzy nadawcą a odbiorcą zatraciły się) i w większości przypadków są zrozumiałe dla większości obywateli danej społeczności⁶. Warto jednak zauważyć, że w **momencie, gdy społeczeństwo wiedzy napotyka na problemy w dotarciu do informacji – a informacja, jak wykazano, jest współcześnie głównym motorem postępu i szansą na wprowadzenie innowacji – to bez dostępu do informacji przez obywateli i wykształcenia u nich umiejętności zwią-**

5
Zaufanie Społeczne (2012), Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, s. 11

6
Castells M. (2007), *Spoleczeństwo sieci*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s.38



zanych z wykorzystaniem wiedzy, rozwój gospodarczy i społeczny może być utrudniony lub wręcz niemożliwy.

Znaczenie zasobów publicznych dla społeczeństwa cyfrowego i gospodarki opartej na wiedzy zostało wykazane w opracowanym na zlecenie Komisji Europejskiej przez Grahama Vickery’ego raporcie *Review of Recent Studies on PSI Re-Use and Related Market Developments*⁷. Vickery podkreśla, że skoro wiedza jest źródłem przewagi konkurencyjnej we współczesnej gospodarce, to dostępność publicznych zasobów – zapewniających dostęp do wielu kluczowych zbiorów wiedzy – ma duże znaczenie ekonomiczne. O ile jednak Vickery skupia się niemal wyłącznie na aspekcie gospodarczym (uznając też kwestie dostępu do wiedzy, edukacji, kultury), warto pamiętać także o pozarynkowej innowacyjności społecznej, którą umożliwiają zasoby publiczne.

Koncepcja otwartego rządu zakłada wytworzenie właśnie takich instytucji w ramach istniejącej administracji publicznej, które będą działać przejrzysto, udostępniając obywatelom informacje o swoim działaniu oraz dane, na podstawie których podejmują decyzje. Jak wykazano w kolejnych rozdziałach, podejście takie zwiększa zaangażowanie obywateli oraz przyczynia się do wzrostu zaufania w stosunku do państwa.

.....

7 Vickery G. (2012), *Review of Recent Studies on PSI Re-Use and Related Market Developments*, Paryż: Information Economics.



1.2. Od e-administracji do otwartego rządu

Zgodnie z założeniami otwartego rządu, państwo oraz administracja publiczna na wszystkich szczeblach powinny być w jak największym stopniu otwarte i dostępne „do wglądu” dla obywateli – dzięki otwartości zasobów oraz procedur działania. Dotyczy to przede wszystkim swobodnego dostępu do dokumentów i danych wytwarzanych przez instytucje publiczne. Dzięki temu możliwa jest kontrola i skuteczny nadzór publiczny nad funkcjonowaniem instytucji państwa. Filozofia otwartego rządu zrywa z silną tradycją utrzymywania tajności działań i dokumentów tworzonych przez administrację, uzasadnianych zazwyczaj potencjalnymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa narodowego oraz w imię obrony narodowej racji stanu. Zrywa również z przekonaniem o wyższości urzędników jako „ekspertów od rządzenia” podkreślając znaczenie zaangażowania w ten proces obywateli i podmiotów zewnętrznych wobec administracji.

Powszechny w państwach rozwiniętych i rozwijających się dostęp do technologii cyfrowych, przyjazne i łatwe w obsłudze interfejsy użytkownika internetowych aplikacji oraz rosnąca dostępność w internecie dokumentów oraz danych miały istotny wpływ na wzrost oczekiwań wobec podobnych usług oferowanych przez administrację publiczną. Równocześnie metody pracy administracji, sposoby podejmowania decyzji oraz ogólne mechanizmy rządzenia pozostały niezmienione, jeśli nie uwzględnimy możliwości ewolucji oferowanych

przez postęp technologiczny. Inaczej stało się w przypadku podmiotów prywatnych, które na bieżąco dostosowują metody działania do zmieniających się warunków wykorzystując dostępne narzędzia i dostosowując je do własnych potrzeb. Ujawniła się zatem znaczna przepaść między metodami funkcjonowania instytucji prywatnych a systemem pracy instytucji publicznych. Podczas gdy w sektorze prywatnym postęp technologiczny oznacza eksplozję innowacyjności, w sektorze publicznym jego potencjał był przez długi okres ignorowany.

Odpowiedzią władz na oczekiwania obywateli co do sposobu funkcjonowania administracji rządowej było uruchomienie działań w ramach tak zwanej elektronicznej administracji, której główny cel miało stanowić zwiększenie efektywności funkcjonowania administracji publicznej za pomocą technologii cyfrowych. Cele te realizowano przede wszystkim poprzez świadczenie usług drogą elektroniczną i ułatwianie interakcji pomiędzy administracją a obywatelami, podmiotami komercyjnymi lub wewnątrz, między samymi jednostkami administracji.

U powszechniająca się digitalizacja procesów związanych z tworzeniem, archiwizacją oraz komunikowaniem informacji i treści miała istotne konsekwencje dla funkcjonowania instytucji publicznych. Stworzyła warunki do większej przejrzystości i elastyczności w zakresie informowania obywateli o działaniach instytucji, pozwoliła weryfikować publikowane informacje, umożliwiła większą efektywność w zarządzaniu



procesami o wysokiej złożoności, a także przełamała linearny i jednostronny proces informowania. Przede wszystkim jednak digitalizacja na niespotykaną wcześniej skalę przyczyniła się do wzrostu liczby dostępnych informacji.

Warunkiem koniecznym do wdrożenia wszystkich podstawowych wartości otwartego rządu jest otwartość zasobów publicznych, zarówno tych definiowanych od dawna jako wymagająca przejrzystości informacja publiczna, jak i innych zasobów będących w posiadaniu administracji publicznej, a mogących stanowić „niematerialną infrastrukturę publiczną” społeczeństwa cyfrowego. Informacje o funkcjonowaniu administracji pozwalają zachować regułę przejrzystości rządzenia, są też jednym z warunków skutecznej partycypacji obywateli w procesie sprawowania władzy. Co więcej, analiza danych umożliwia zwiększanie efektywności administracji publicznej. Mimo pierwszych zmian związanych z informatyzacją administracji publicznej, duża część informacji publicznych w dalszym ciągu nie jest dostępna w sieci, a tylko niewielki ich odsetek dostępny jest w formie przetwarzalnej maszynowo.

1.3. Demokracja uczestnicząca, nie tylko w działaniu

W filozofii otwartego rządu można wyróżnić kilka podstawowych wartości przyświecających podejmowanym działaniom. Po pierwsze, celem jest przejrzystość oraz związana z tym wiarygodność działań państwa, odwołująca się do sięgającego oświecenia prawa obywatela do informacji. Po drugie, naczelną wartością jest zaangażowanie obywateli rozumiane jako partycypacja (w procesie podejmowania decyzji), ale też szersza współpraca w działaniach państwa. Elementem składowym, wspólnym mianownikiem dla przejrzystości, partycypacji i współpracy jest otwartość przejawiająca się jako część składowa wszystkich działań na rzecz otwartego rządu oraz efektywność działań. O ile idee otwartego rządu odwołują się do dobrze znanych wartości i założeń, to specyfika samego modelu polega na wykorzystaniu, w celu ich wdrożenia, nowego typu narzędzi. Są to technologie cyfrowe – przede wszystkim aplikacje sieciowe – wzorowane na rozwiązaniach wypracowanych w sektorze usług internetowych, zarówno komercyjnych, jak i tworzonych społecznie.

Model otwartego rządu można też rozumieć w kategoriach przejścia od demokracji przedstawicielskiej do demokracji partycypacyjnej. Demokracja dwudziestowieczna ograniczała uczestnictwo do udziału w głosowaniach, uczestnictwa w grupach interesu, ewentualnie do zaangażowania na pozio-

mie lokalnym. Inne formy partycypacji, szczególnie na potencjalnie masową skalę, nie były możliwe z braku odpowiednich technologii komunikacyjnych (które dziś istnieją). Wiązało się to jednak z filozofią podejmowania decyzji, która zakładała, że obywatele mogą być wprawdzie zdolni do wyrażenia swej indywidualnej opinii, ale nie są w stanie racjonalnie decydować w kwestii złożonych decyzji związanych z rządzeniem. Podejmowanie decyzji powierzono więc w dużej mierze apolitycznym (z założenia) kadrom administracji publicznej. Dzisiaj sensowność tego modelu jest jednak podważana, a skuteczność administracji – kwestionowana. Według zwolenników otwartego rządu rozwiązaniem byłoby otwarcie procesu podejmowania decyzji na wzór produkcji partnerskiej w oparciu o dobro wspólne. Dzięki tej zmianie administracja publiczna, poszerzona o zbiorową inteligencję obywateli, byłaby w stanie zarządzać złożoną rzeczywistością.

Prowadząca do 2011 roku projekt otwartego rządu prezydenta Obamy Beth Noveck twierdzi, że proponowany model demokracji partycypacyjnej różni się jednak od zazwyczaj przyjmowanych koncepcji. Po pierwsze, nie chodzi tu tylko o wprowadzenie demokracji bezpośredniej, która – jak wspomniano – może być także skutkiem intensywnego korzystania z technologii cyfrowych. Zwolennicy demokracji bezpośredniej kładą nacisk na takie rozwiązania jak e-głosowanie, które umożliwiłyby wprowadzenie na niespotykaną dotychczas skalę referendum czy inicjatyw ustawodawczych, ułatwionych dzięki zdalnemu trybowi oddawania głosu. Pomijając znaczące trudności z wdrażaniem tych rozwiązań,



tak rozumiana demokracja bezpośrednia nie rozwiązywałaby jednak trudności z podejmowaniem decyzji na temat najważniejszych, złożonych wyzwań. Po drugie, nie chodzi też wyłącznie o nastanie demokracji deliberatywnej, w której w ostatnich dekadach często widzi się sedno partycypacji. Jak zauważa Noveck, wizja uczestnictwa ograniczonego do deliberacji, publicznego wyrażania swojego zdania, przedstawia się w sposób dość ograniczony, jeśli spojrzeć na nią z perspektywy możliwości zaangażowania, oferowanych przez współczesne technologie sieciowe. Uzupełnieniem deliberacji jest współdziałanie, będące taką formą partycypacji, która zakłada podział zadań pomiędzy urzędników i obywateli oraz wspólne dążenie do wyznaczonego celu. Noveck proponuje termin „demokracja współpracująca” (collaborative democracy). Tak nazywa proces, w którym technologie – przede wszystkim cyfrowe – służą poprawie wyników rządzenia poprzez wykorzystywanie ekspertyzy wolontariuszy współpracujących w otwartych sieciach.

1.4. Studium przypadków

Model otwartego rządu zainicjowany kilka lat temu w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych jest wprowadzany dziś w rosnącej liczbie państw – zarówno przez administrację publiczną, jak i w sposób oddolny, przez organizacje pozarządowe, firmy komercyjne czy indywidualnych obywateli. W Europie, w 2009 roku przyjęto deklarację ministerialną z Malmö w sprawie administracji elektronicznej. Sformułowane w niej rekomendacje i postulaty zalecają przeprowadzenie procesów prowadzących do poprawy warunków dostępu i ponownego wykorzystania informacji oraz danych z sektora publicznego.

Podobne postulaty pojawiły się w Deklaracji z Visby z 2009 roku, na jej podstawie sformułowano Cyfrową Agendę dla Europy. Obecnie Komisja Europejska kończy prace nad dyrektywą o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego (PSI), a sama Komisja Europejska stopniowo udostępnia w sieci posiadane dane⁸ i zasoby naukowe deklarując jednocześnie dalsze otwieranie zasobów, na przykład edukacyjnych. W grudniu 2011 r. został opublikowany Komunikat 882 *Otwarte dane – siła napędowa innowacji, wzrostu gospodarczego oraz przejrzystego zarządzania*. Komunikat jest częścią pakietu *Open Data Package* i zakłada lepsze wykorzystanie

potencjału zasobów publicznych dla wzrostu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki europejskiej (kwestie wdrożenia zawartych w dokumencie rekomendacji zostały omówione w rozdziale 2.).

Jedną z światowych organizacji – Partnerstwo na Rzecz Otwartego Rządu (The Open Government Partnership) zrzesza państwa wdrażające procesy związane z otwieraniem rządów. OGP dostarcza informacji i wspiera procedury, które mają doprowadzić do przejrzystych, skutecznych i odpowiedzialnych rządów. Inicjatywa ma za zadanie wzmocnienie pozycji obywateli, zwalczanie korupcji, a także propagowanie wykorzystania nowych technologii w celu wzmocnienia zarządzania. Organizacja formalnie rozpoczęła działalność 20 września 2011 roku, kiedy osiem państw-założycieli potwierdziło otwartość rządu deklaracjami swoich rządów. Od tego czasu zobowiązanie otwartego rządu zgłosiło także czterdzieści siedem innych państw, które chcą dołączyć do Partnerstwa (wśród nich wciąż nie ma Polski). open-govpartnership.org

Poniżej przedstawiono wybrane przykłady ilustrujące praktyczne wdrożenie idei otwartego państwa na świecie. Jak widać, przy tworzeniu ich, niekiedy priorytetem była przejrzystość informacji, innym razem zaangażowanie i włączanie obywateli w wspólne działanie, czasem jedno i drugie.



Oakland Crimespotting

 oakland.crimespotting.org

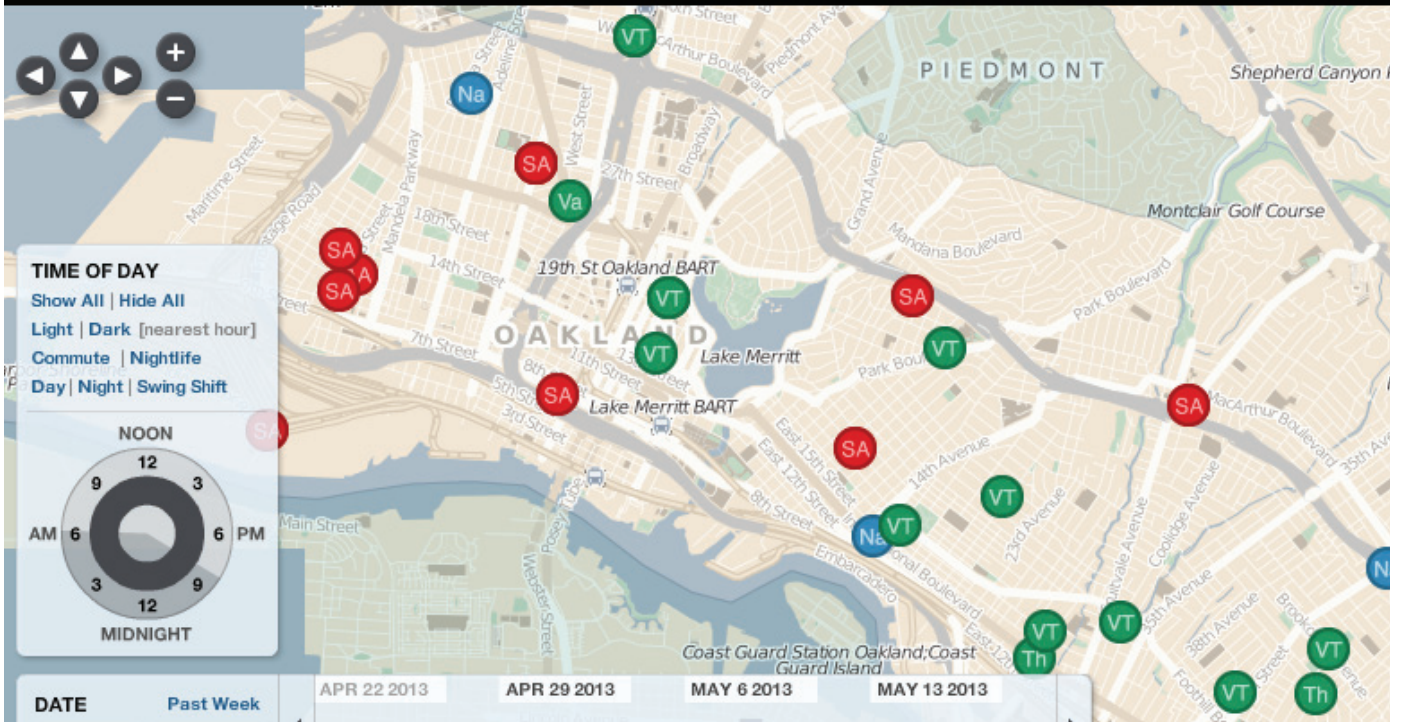
Idea: Oakland Crimespotting to interaktywna mapa przestępstw w Oakland (stan Kalifornia), oferująca nowy sposób monitorowania i analizowania przestępczości w mieście przez jego mieszkańców. To jeden z pierwszych przykładów prezentowania danych publicznych na mapie, prekursor wszystkich obecnych serwisów *opengov*.

Sposób działania: Portal działa niezależnie od władz miasta – zamieszczone dane bazują wprawdzie na policyjnym „silniku” CrimeWatch, ale znacznie go rozbudowują. Oficjalny system CrimeWatch, wspierany przez lokalną policję, cierpi na kilka wad, które Crimespotting stara się rozwiązywać. Nowy interfejs umożliwia lokalizowanie przestępstw na mapie w czytelny i przejrzysty sposób na różnych platformach – baza przestępstw udostępniana przez policję jest otwierana i konwertowana do nowej bazy danych, która umożliwia katalogowanie przestępstw, wyświetlanie ich na różnych urządzeniach i przeglądarkach. Otwarte API daje możliwość dalszego przekazywania i przetwarzania zarówno informacji o przestępstwach, jak i samego kodu platformy, dzięki czemu rozwiązanie może być szybko zaadaptowane przez inne miasta z pożytkiem dla władz i mieszkańców.

Autorzy: Oakland Crimespotting został zaprojektowany i zbudowany przez Michała Migurskiego, Toma Cardena i Erica Rodenbecka.



Oakland crimespotting



 DATA.GOV.UK

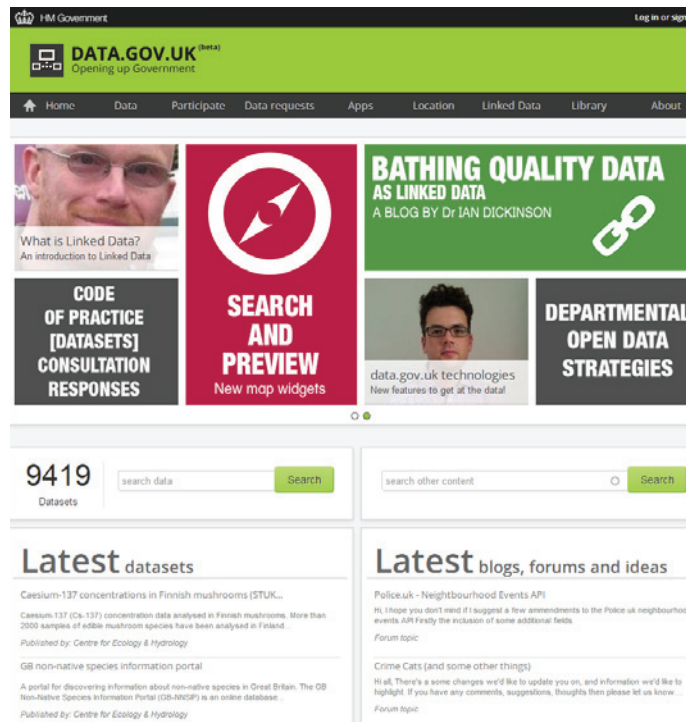
 data.gov.uk

Idea: Ten rządowy projekt oparty na danych publicznych powstał po to, by pomóc ludziom zrozumieć, w jaki sposób działa państwo, jakimi wytycznymi się kieruje i nad jakimi sprawami pracuje obecnie. Dane, udostępnione w sposób przejrzysty i wygodny, stają się surowym materiałem pozwalającym tworzyć ekonomiczną i społeczną wartość dodaną. Takie działania sprzyja podejmowaniu decyzji i przyjmowaniu sugestii na temat polityki rządu w oparciu o szczegółowe informacje dostępne dla wszystkich obywateli. **Wdrażanie tzw. idei transparentności pozwala angażować mieszkańców Wielkiej Brytanii w proces rządzenia, przekłada się na większe zaufanie wobec rządzących i wzmacnia poczucie sprawstwa.**

Sposób działania: Ponad 9000 zestawów danych dostępnych ze wszystkich departamentów administracji centralnej i innych instytucji sektora publicznego oraz władz lokalnych może służyć obywatelom w dowolnie wybranym przez nich celu. Serwis data.gov.uk umożliwi dostęp do surowych danych, które mogą być następnie wykorzystane przez ludzi do budowy przydatnych aplikacji, które pomagają społeczeństwu w rozwiązaniu konkretnego problemu lub pozwalają monitorować skuteczność zmian politycznych.

Autorzy: Data.gov.uk jest kluczowym elementem prac brytyjskiego rządu nad przejrzystością rządzenia. Realizacja data.gov.uk jest prowadzona przez Departament Przejrzysto-

ści i Otwartych Danych. W działaniach uczestniczą eksperci: Tim Berners-Lee i profesor Nigel Shadbolt. Wśród partnerów technicznych zaangażowanych w realizację projektu znajduje się fundacja Open Knowledge Foundation – serwis data.gov.uk wykorzystuje stworzoną przez fundację platformę CKAN (Comprehensive Knowledge Archive Network).



The screenshot shows the data.gov.uk website interface. At the top, there is a navigation bar with the HM Government logo and the text "DATA.GOV.UK Opening up Government". Below this is a secondary navigation bar with links for Home, Data, Participate, Data requests, Apps, Location, Linked Data, Library, and About. The main content area features several promotional tiles: "What is Linked Data? An introduction to Linked Data" with a photo of a man; "CODE OF PRACTICE [DATASETS] CONSULTATION RESPONSES"; "SEARCH AND PREVIEW New map widgets" with a red circular icon; "BATHING QUALITY DATA AS LINKED DATA A BLOG BY Dr IAN DICKINSON" with a green background and a chain link icon; "data.gov.uk technologies New features to get at the data!" with a photo of a man; and "DEPARTMENTAL OPEN DATA STRATEGIES". Below the tiles, there is a search section showing "9419 Datasets" and a search bar. The bottom section is divided into "Latest datasets" and "Latest blogs, forums and ideas". The "Latest datasets" section includes entries for "Caesium-137 concentrations in Finnish mushrooms (STUK...)" and "GB non-native species information portal". The "Latest blogs, forums and ideas" section includes entries for "Police.uk - Neighbourhood Events API" and "Crime Cats (and some other things)".

Code for America

 codeforamerica.org

Idea: Code for America buduje sieci współpracowników złożonych z władz miast i urzędników, obywateli, grup społecznych, firm i startupów działających na rzecz lepszego rządzenia. Bazując na infrastrukturze bazodanowej i nowych technologiach, organizacja pomaga tworzyć rozwiązania konkretnych lokalnych i publicznych problemów w sposób uwzględniający najnowsze trendy społeczne związane z cyfryzacją życia.

Sposób działania: Tzw. sieć obywatelskich liderów i organizacji próbuje wypracować lepszy sposób rządzenia, włączający obywateli w proces sprawowania władzy. Organizacja rekrutuje pracowników posiadających specyficzne kompetencje (znajomość zasad otwartości, sieciowe zorientowanie, kreatywne rozwiązywanie problemów) i wprowadza ich w struktury lokalnych władz w celu zaszczepienia nowego sposobu myślenia o strukturze społecznej jako sieci zaangażowanych i kompetentnych aktorów społecznych, którzy mogą mieć wpływ na proces rządzenia. Program obejmuje zarówno formalne i nieformalne kanały do wymiany poglądów i doświadczeń.

Code for America skupia się na następujących płaszczyznach:

- infrastruktura: miasta, które otwierają zbiory danych mogą napędzać innowacyjność i zachęcać do tworzenia nowych narzędzi, aby umożliwić poprawę infrastruktury;
- prawo i przestępczość: skupianie się na sprawach kryminalnych

pozwala określić problemy i wyzwania związane z reformą wymiaru sprawiedliwości;

– zaangażowanie obywateli: wiele działań opartych na danych przyczynia się do zwiększenia zaangażowania obywateli w proces współtworzenia państwa – rosnąca świadomość na temat dostępnych danych przekłada się na większą wiedzę związaną z funkcjonowaniem państwa, obywatelskimi obowiązkami i prawami.

Autorzy: Organizacja Code for America Labs działa na zasadzie non-profit, łącząc geeków internetowych, ekspertów, władze miast oraz liderów branży technologicznej. Wszystkie działania i ich rezultaty publikowane są w sposób otwarty w internecie.



The screenshot shows the Code for America website. At the top, the logo "CODE for AMERICA" is displayed next to the tagline "A NEW KIND OF PUBLIC SERVICE" and the mission statement "Helping governments work better for everyone with the people and the power of the web." Below this is a navigation menu with links for "ABOUT", "PROGRAMS", "FELLOWS", "CITIES", "APPS", "BLOG", "DONATE", and a "GET INVOLVED" button. The main content area features a large red banner with the text "CALLING ALL CIVIC STARTUPS BE A PART OF THE 2013 ACCELERATOR". Below the banner, there is a list of benefits: "\$25K seed funding", "Mentorship by industry leaders", and "Network with governments". A prominent "APPLY NOW" button with a right-pointing arrow is visible, along with the "DEADLINE MAY 31, 2013" text. At the bottom of the page, there is a "WHO'S GOT OUR BACK?" section with logos for the Knight Foundation, ONYX NETWORK, Google, esri, and the ROCKEFELLER FOUNDATION.

CityCamp

citycamp.govfresh.com

Idea: CityCamp to marka typu open source oferująca powtarzalne rozwiązania dla rządów, samorządów i organizacji w zakresie usprawniania współpracy pomiędzy rządem a obywatelami. Założyciel CityCamp przyznaje, że **samorządy lokalne i organizacje społeczne mają najbardziej bezpośredni wpływ na codzienne życie mieszkańców miast.** Formuła otwartych spotkań i metodologiczne podejście do procesu wypracowywania lokalnych rozwiązań sprawiają, że CityCamp jest z powodzeniem wykorzystywane przez organizacje działające na całym świecie. **Wypracowane rozwiązania oparte są o sieci społeczne, pozwalają na wykorzystywanie urzędzeń przenośnych i korzystają z danych otwartych udostępnianych przez administrację państwową oraz organizacje pozarządowe.**

Sposób działania: CityCamp to cykl nieformalnych, niekomercyjnych spotkań (ang. unconference), których uczestnicy koncentrują się na innowacjach dla samorządów i organizacji społecznych. CityCamp adresowany jest do aktywnych odbiorców, którzy podczas grupowej pracy pod okiem mediatorów wymieniają się doświadczeniami, analizują problemy i tworzą nowe rozwiązania.

Główne cele spotkań organizowanych w modelu CityCamp:

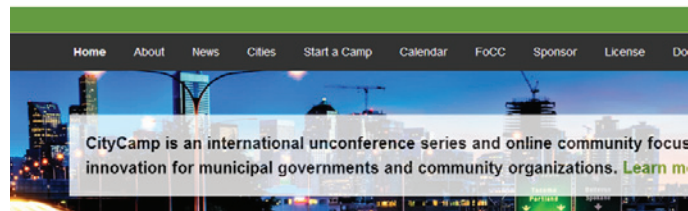
- zebranie pracowników samorządowych i gminnych, ekspertów, programistów, projektantów, obywateli i dziennikarzy

w celu poszerzenia perspektywy i wiedzy o miastach, w których żyją;

- tworzenie i utrzymywanie wzorców korzystania z Internetu w celu ułatwienia lokalnej przejrzystości rządu i skutecznego zarządzania lokalnego;
- wspieranie społecznej praktyki konsultacji i komunikacji poprzez internet, urządzenia mobilne i otwieranie danych publicznych;
- tworzenie rozwiązań, które uczestnicy mogą wdrażać po zakończeniu spotkania.

Autorzy: GovFresh to firma założona przez Luke'a Fretwella w maju 2009 roku. Przedsiębiorstwo oferuje usługi dla rządu i biznesu, które mają na celu wdrażanie nowych sposobów rządzenia. Pracownicy GovFresh organizują CivicMeet, miesięczne spotkania, które zrzeszają publicznych i prywatnych innowatorów sektora pracy w celu stworzenia bardziej otwartego, zaangażowanego społeczeństwa obywatelskiego. Konceptcja ta została przyjęta w San Francisco, Vancouver, Sacramento i Palo Alto.

citycamp



Where does my money go?

wheredoesmymoneygo.org

Idea: Aplikacja poprzez analizę i wizualizację informacji o wydatkach publicznych Wielkiej Brytanii promuje ideę przejrzystości i zaangażowania obywateli w życie publiczne. To darmowe, neutralne politycznie narzędzie online służy informacji na temat wydatków publicznych.

Sposób działania: Głównym celem autorów było umożliwienie członkom społeczeństwa zrozumienie, gdzie i w jaki sposób wydawane są publiczne pieniądze. Dzięki rozbudowanej i upublicznionej państwowej bazie danych, użytkownicy serwisu mogą zobaczyć nie tylko gdzie trafiają pieniądze, ale także skąd pochodzą. Prezentowanie danych finansowych w postaci wizualizacji przybliży obywatelom złożoną materię finansów publicznych.

W listopadzie 2008 roku projekt zwyciężył w brytyjskim konkursie Show Us a Better Way. W 2010 roku projekt otrzymał dofinansowanie 4iP od Channel 4's.

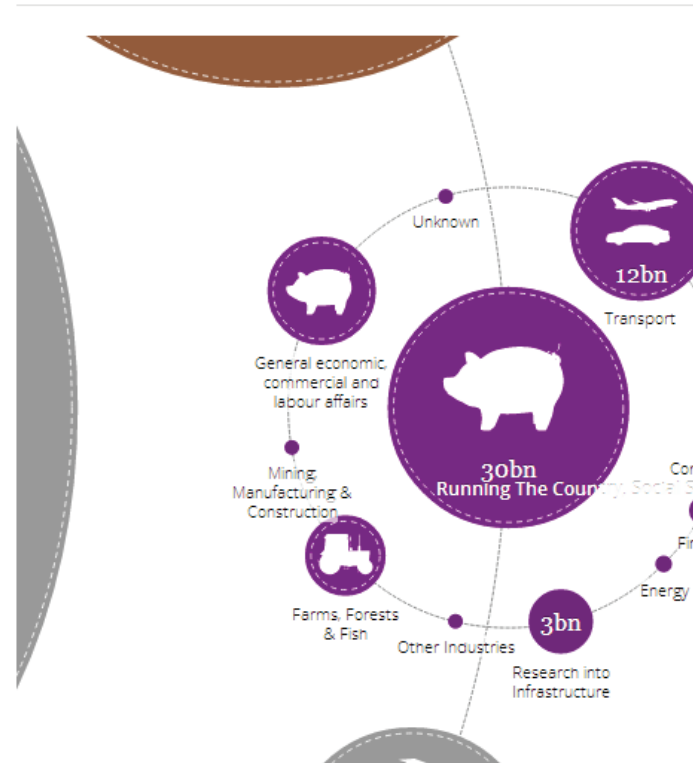
Na bazie projektu Where Does My Money Go? jego twórcy utworzyli portal OpenSpending, którego celem jest zbieranie danych finansowych z całego świata i współpraca organizacji zajmujących się tymi kwestiami w różnych państwach.

Autorzy: Platforma została opracowana jako ilustracja idei otwartości danych budżetowych przez Jonathana Graya i fundację Open Knowledge Foundation w 2007 roku.

WHERE DOES MY MONEY GO?

Showing you where your taxes get spent

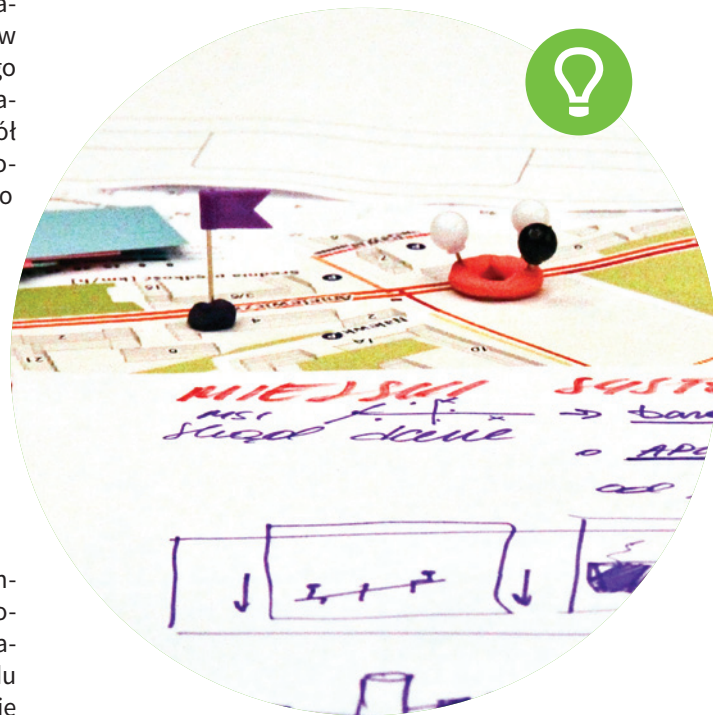
The Daily



2. Otwarty rząd w Polsce

Dyskusja nad modelem otwartego rządu w Polsce wpisuje się w publiczną debatę nad jakością i procesami sprawowania władzy. Cele otwartego rządu, postulowane przez różnych aktorów społecznych pokrywają się z kluczowymi wartościami dobrego rządzenia (*good governance*), opisanymi między innymi w raporcie *Polska 2030*, przygotowanym w 2009 roku przez Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów. Służą one poprawie sprawności państwa oraz budowie kapitału społecznego poprzez współpracę administracji publicznej i obywateli. W przyjętej w 2013 roku *Strategii Sprawne Państwo 2020* także znajdziemy odwołania do idei otwartego rządu – jest ona przedstawiona jako pierwszy z siedmiu celów, które polska administracja powinna zrealizować do końca obecnej dekady. Otwarty rząd jest w niej rozumiany zarówno jako otwarcie zasobów sektora publicznego, jak i zwiększenie zaangażowania obywateli w proces podejmowania decyzji. Elementy idei otwartego rządu znajdują się też w innych celach tej strategii, mających poprawić efektywność świadczenia usług publicznych.

Jednak, jak pokazuje przebieg nowelizacji ustawy o dostępie do informacji publicznej (2.1), proces otwierania rządu przebiega powoli i nie bez kontrowersji. W kolejnych częściach rozdziału została przedstawiona publiczna dyskusja wokół idei otwartego rządu (2.2) oraz przykłady projektów w duchu *opengov*, które udało się w Polsce zrealizować (2.3).



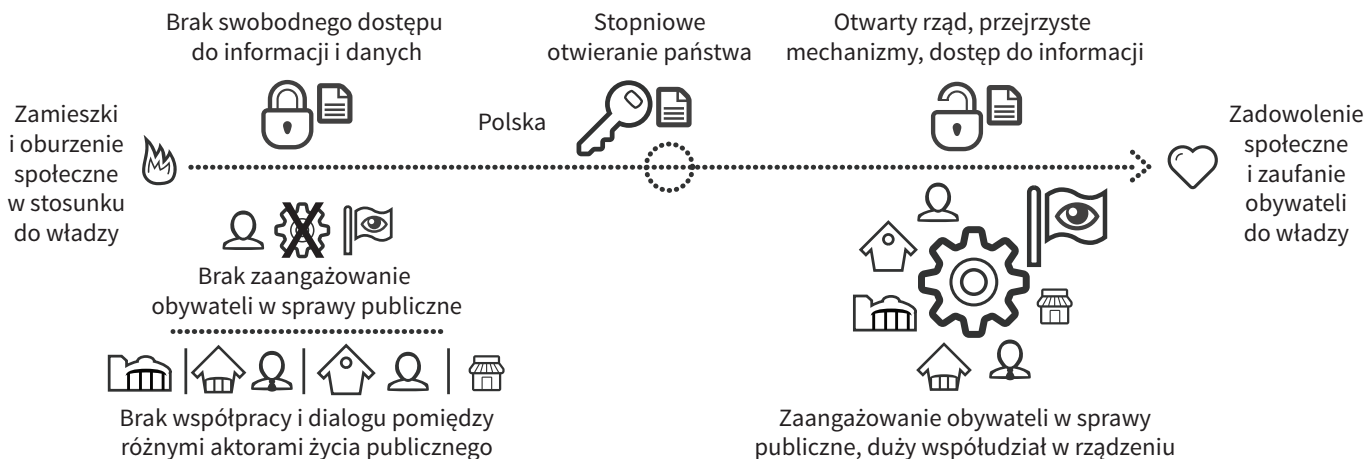
2.1. Jeszcze nie historia

Idea otwartego rządu to nowy paradygmat w stosunku do koncepcji elektronicznej administracji (➤ 1.2), obowiązującej dotychczas jako podstawowa koncepcja tłumacząca wykorzystanie technologii cyfrowych przez administrację publiczną. Wspólnymi cechami obu tych modeli są niektóre cele oraz wykorzystanie tych samych technologii, a także chęć usprawnienia komunikacji pomiędzy rządzącymi a obywatelami. Jednocześnie ideolodzy i praktycy otwartego rządu wskazują na zdecydowane różnice pomiędzy tradycyjną e-administracją i narzędziami nowej generacji. Przełomem stanowiącym rozwiązanie alternatywne w stosunku do e-administracji było powstanie serwisów sieciowych nowej generacji, opartych na zasadach Web 2.0, umożliwiających większe zaangażowanie użytkowników i współtworzenie przez nich treści lub usług serwisów. Działania wdrażające ideę otwartego rządu są dziś wzorowane na procesach wykorzystujących możliwości technologii cyfrowych w innych sferach życia. Należy tu wymienić ruchy związane z wolnym i otwartym oprogramowaniem, działania na rzecz otwierania dostępu do publikacji naukowych czy propagowanie wolnej kultury. Wspólnym mianownikiem tych działań jest uznanie znaczenia otwartości, która rozumiana jest z jednej strony jako **dostępność określonych zasobów**, a z drugiej – jako **stworzenie warunków do ich dalszego wykorzystania jako dóbr wspólnych**.¹

Poniższy opis bieżącej sytuacji pokazuje, w jakim położeniu aktualnie znajduje się Polska, w odniesieniu do kluczowej kwestii związanej z *opengov*, jaką jest dostęp (i możliwość ponownego wykorzystania) informacji publicznej. Zdecydowanie widać, że proces wdrażania otwartego rządu w Polsce, mimo wyraźnych sygnałów o jego rozpoczęciu, znajduje się w fazie embrionalnej – potwierdza to także zamieszczona w kolejnym podrozdziale analiza dyskusji wokół tego procesu. Przedstawiony na kolejnej stronie diagram jest uproszczoną ilustracją obecnego stanu rzeczy.

Jawność (dostępność) informacji dotyczących każdej działalności władzy publicznej i innych podmiotów wykonujących zadania tej władzy jest przy tym zarówno zasadą konstytucyjną, jak i warunkiem niezbędnym dla działania modelu otwartego rządu. Wszystkie kwestie związane z dostępem do informacji publicznej w Polsce reguluje ustawa o dostępie do informacji publicznej i nowelizacja tej ustawy z 29 grudnia 2011 r., która wdraża wspomnianą już dyrektywę 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego (Dz. Urz. UE L 345 z 31.12.2003, str. 90). Warto zaznaczyć, że Polska została zobowiązana przez Komisję Europejską do nowelizacji w 2008 roku, a sprawa braku jej implementacji była przedmiotem postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który w dniu 27 października 2011 r. wydał wyrok w tej sprawie (nr sprawy C 362/10). Wskazano w nim, że Polska, nie przyjmując w wyznaczonym terminie wszystkich przepisów ustawodawczych, wykonaw-





czych i administracyjnych niezbędnych w celu transpozycji do polskiego porządku prawnego art. 2–4, 6–8, 10 i 11 Dyrektywy, uchybiła zobowiązaniom, jakie ciąży na niej na mocy tych artykułów.

Co wydaje się istotne, nowelizacja z 2011 roku wprowadziła do ustawy nowy rozdział poświęcony zasadom ponownego wykorzystywania informacji publicznej, w związku z czym zmieniony został tytuł ustawy (Ustawa o dostępie do informacji publicznej i jej ponownym wykorzystaniu) Podkreśla to, że nowe przepisy ustawy odnoszą się do dwóch różnych zagadnień: dostępu do informacji publicznej oraz ponownego wykorzystywania informacji publicznej. W nowelizacji

wprowadzono zasadę potwierdzającą, iż ponowne wykorzystywanie informacji publicznej nie narusza prawa dostępu do informacji publicznej ani wolności jej rozpowszechniania. Ponadto, od czasu nowelizacji **informacje dostępne do ponownego wykorzystywania (w tym przede wszystkim dane) mają zgodnie z ustawą trafiać również do centralnego repozytorium informacji publicznych**. Jednak repozytorium to, mimo działania nakazu ustawowego z nim związanego, ciągle nie powstało.

Na końcowym etapie procesu legislacyjnego (w Senacie) wprowadzono do nowelizacji przepis, zgodnie z którym prawo do informacji podlega ograniczeniu ze względu na ochro-

nę porządku publicznego i ważnego interesu gospodarczego w zakresie i w czasie, w jakim udostępnienie informacji osłabiłoby zdolność negocjacyjną lub utrudniłoby w sposób istotny ochronę interesów majątkowych Skarbu Państwa lub Rzeczypospolitej Polskiej¹. Zapis ten oraz tryb i moment jego wprowadzenia wywołały duże kontrowersje. **Wątpliwości wzbudziło ograniczenie prawa do informacji ze względu na ważny interes gospodarczy państwa. Pojęcie to (nieostre i pojemne) może być interpretowane przez władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne w sposób uznaniowy.**²

1 Pełny zapis brzmi: Art. 5.

1. Prawo do informacji publicznej podlega ograniczeniu w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych oraz o ochronie innych tajemnic ustawowo chronionych.

1a. Prawo do informacji publicznej podlega ograniczeniu ze względu na ochronę ważnego interesu gospodarczego państwa w zakresie i w czasie, w jakim udostępnienie informacji:

1) osłabiłoby zdolność negocjacyjną Skarbu Państwa w procesie gospodarowania jego mieniem albo zdolność negocjacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w procesie zawierania umowy międzynarodowej lub podejmowania decyzji przez Radę Europejską lub Radę Unii Europejskiej;

2) utrudniłoby w sposób istotny ochronę interesów majątkowych Rzeczypospolitej Polskiej lub Skarbu Państwa w postępowaniu przed sądem, trybunałem lub innym organem orzekającym.

2 Nowe zasady przy informacjach publicznych, M. Szalikowski i Partnerzy, Kancelaria Prawna W: wieszjak.pl, <http://gmina.wieszjak.pl/postepowanie-administracyjne/299456,Nowe-zasady-przy-informacjach-publicznych.html#ixzz2OG9tN2U>

↪ Wyrok NSA z 18.05.2011 r.³:

„Informacja publiczna to każda wiadomość wytworzona lub odnoszona do szeroko rozumianych władz publicznych oraz osób pełniących funkcje publiczne, a także innych podmiotów, które tę władzę realizują bądź gospodarują w zakresie swoich kompetencji mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa”.

↪ Wyrok z 9.06.2011 r., I OSK 431/11 oraz wyrok z 13.01.2011 r., I OSK 1855/10⁴:

„Informacja publiczna nie obejmuje spraw prywatnych, niepublicznych, osobistych, czy przez wyłączenie z ich zakresu dokumentów wewnętrznych, nie odnoszących się do spraw publicznych, czy też przez wyłączenie części opinii prawnych sporządzanych na użytek organu”.

Dyskusji nad kształtem ustawy towarzyszy dyskusja leksykalno–prawna dotycząca zakresu pojęcia „informacja publiczna” – pokazuje to z jednej strony, że droga do otwartości jest długa i wymaga społecznej debaty; z drugiej zaś, jak wiele pojęć związanych z procesem otwierania rządu trzeba jeszcze doprecyzować, by móc rozmawiać w tej sprawie jednym językiem. Poniżej przedstawiono podstawową definicję oraz możliwości jej rozwinięcia ilustrowane prawnymi przypadkami.

3 Jaśkowska M. (2012), *Pojęcie informacji publicznej i jej rodzaje* – IV Konferencja Naukowa *Bezpieczeństwo w Internecie: Internet – Granice Jawności*, Warszawa

4 ibid.

Informacja publiczna jest to dowolna informacja wytworzona przez władze publiczne lub odnosząca się do ich działalności lub do spraw publicznych. Zgodnie z art. 61 Konstytucji RP informacja publiczna podlega udostępnieniu na zasadach i w trybie określonych w ustawie o dostępie do informacji publicznej (☞ Słownik).

Coraz częściej wyróżnia się dane jako specyficzny rodzaj informacji publicznej. Wreszcie w Polsce trwa dyskusja o udostępnianiu zasobów dotychczas nie uznawanych za informację publiczną, a mających charakter edukacyjny, naukowy czy kulturowy – na warunkach podobnych do warunków dostępu do informacji publicznej.

Informacją publiczną może być np. informacja związana z działaniem organów administracji publicznej, ale także ekspertyzy prawno-ekonomiczne, na które powołał się prezydent podpisując w kwietniu 2011 r. nowelizację ustawy o Otwartych Funduszach Emerytalnych. Informacją publiczną są także dane zbierane przez instytucje publiczne: meteorologiczne, statystyczne czy geodane. Można wyróżnić:

- informację publiczną prostą – jej zasadnicza treść nie ulega zmianie przed udostępnieniem. Nie wymaga wykazania interesu prawnego ani faktycznego. ☞ Jednak samo zanonimizowanie orzeczeń administracyjnych nie jest przetworzeniem informacji wynikających z tych orzeczeń, chyba że utworzenie zbioru informacji prostych wymaga dużego nakładu środków i zaangażowania pracowników (wyrok NSA z 6.10.2011 r.)⁵

.....

5 ibid.

- informację publiczną przetworzoną – jest to jakościowo nowa informacja, nieistniejąca dotychczas w przyjętej ostatecznie treści i postaci, chociaż jej źródłem są materiały znajdujące się w posiadaniu zobowiązanego. ☞ Jeżeli żądanie dotyczące informacji prostych wiąże się z potrzebą przeprowadzenia analiz, wyciągów, usuwania danych chronionych prawem, to czyni je informacją przetworzoną (wyrok NSA z 27.01.2011 r., I OSK 1870/10)⁶

Wyróżnia się także dwa podejścia do definicji informacji publicznej:

- podejście podmiotowe szerokie: każda wiadomość wytworzona lub odnoszona do szeroko rozumianych władz publicznych oraz osób pełniących funkcje publiczne, a także innych podmiotów, które tę władzę realizują bądź gospodarują w zakresie swoich kompetencji mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa;
- podejście wąskie, odwołujące się do rozumienia sprawy publicznej: informacja publiczna nie obejmuje spraw prywatnych, niepublicznych, osobistych, czy przez wyłączenie z ich zakresu dokumentów wewnętrznych, nie odnoszących się do spraw publicznych.

.....

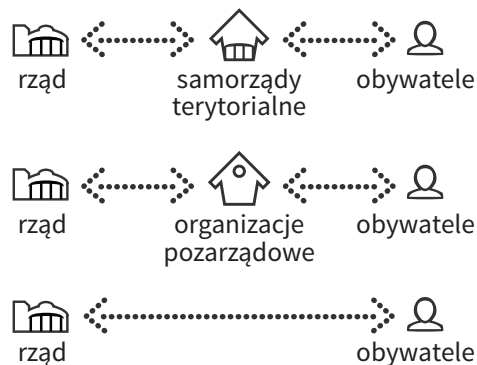
6 ibid.



Oprócz dyskusji nad ustawą o dostępie do informacji publicznej i jej ponownym wykorzystywaniu prowadzi się w Polsce jeszcze dwie ważne dyskusje dotyczące dwóch kwestii istotnych przy omawianiu wdrażania procesu otwartego rządu. Są to przystąpienie do Partnerstwa na Rzecz Otwartego Rządu i ustawa o otwartych zasobach publicznych. Analizę publicznej dyskusji wokół tych kwestii zamieszczono w kolejnym podrozdziale.

Jak wykazano, nie można jeszcze mówić o historii, wciąż jesteśmy świadkami dużej zmiany: z jednej strony widać wolę rządzących do wprowadzenia elementów idei otwartego rządu wyrażaną w nowych aktach prawnych i przeprowadzanych konsultacjach na temat nowych standardów publikowania informacji wytworzonych za pieniądze podatników. Z drugiej strony, wciąż istnieje bariera mentalna związana z obawą przed kontrolą pracy urzędników przez obywateli wyrażana ograniczeniami w udostępnianiu tych danych pod pretekstem ochrony interesu gospodarczego państwa. Z trzeciej zaś strony, organizacje pozarządowe wypowiadające się w sprawie udostępniania danych publicznych prezentują skrajne stanowiska w tej sprawie: od poparcia dla idei totalnej przejrzystości państwa po maksymalną ochronę oraz ograniczanie dostępu do informacji, danych i ich twórców. W końcu, z czwartej strony, nieświadomi lub mało świadomi obywatele ulegający presji mediów walczą z ograniczaniem ich internetowej wolności tylko wtedy, gdy sprawa dotyczy odbierania istniejących przywilejów, rzadko angażując się w bieżące sprawy lokalnych władz, jeszcze rzadziej używając

w tym celu dostępnych lub potencjalnie dostępnych danych. Widać wyraźnie, że proces, który dąży do otwierania państwa wciąż trwa i przebiega wielopłaszczyznowo – w tym miejscu warto zwrócić uwagę na główne osie, na których negocjowane są warunki i sposoby wdrażania tego procesu:



2.2. Dyskusja wokół otwartego rządu w Polsce

Dyskurs społeczny, którego uczestnikami są reprezentanci organizacji rządowych i pozarządowych odzwierciedla stopień świadomości na temat otwartego rządu i dojrzałości do uczestniczenia w tym projekcie. Dyskusję wokół otwartego rządu w Polsce oraz rozumienia tej idei można prześledzić na przykładzie dwóch ważnych kwestii: jedną z nich jest przystąpienie polski do Partnerstwa na Rzecz Otwartego Rządu, drugą – kształt ustawy o otwartych zasobach publicznych. Poniżej, używając tego tematycznego podziału, przedstawiono wynik analizy dyskursu (w przypadku przystąpienia do Partnerstwa) oraz analizy pól semantycznych (w przypadku nowej ustawy) dokonanych w oparciu o korespondencję między uczestnikami dyskusji i publikowane oświadczenia. W dwóch częściach zaprezentowano stanowiska zaangażowanych stron, ukazując istotę sporu i próbując wykazać intencje uczestników dyskusji.

Analiza dyskusji towarzyszącej wybranym projektom typu *opengov* ma pozwolić lepiej zrozumieć proces przemian administracji publicznej i jej relacji z obywatelami. Korzenie tych przemian sięgają oczywiście daleko wstecz; przykładowo, reguły dostępu do informacji publicznej obowiązują w Polsce już ponad dekadę. Jednak jeśli za cezurę przyjmujemy moment popularyzacji pojęcia *opengov* (za granicą, a następnie w Polsce), to od tego czasu za kluczowe podej-

mowane działania w sferze polityki publicznej należy uznać:

- reformę zasad dostępu oraz wprowadzenie zasad ponownego wykorzystania informacji publicznej;
- wynikający z tej reformy i ciągle trwający proces negocjowania faktycznej dostępności informacji i danych publicznych;
- ciągłą reformę procesu konsultacji społecznych oraz tworzenie przez administrację publiczną narzędzi konsultacyjnych oraz prezentujących proces legislacyjny, prace nad i prezentacja założeń ustawy o otwartości zasobów publicznych;
- pracę koalicji organizacji pozarządowych na rzecz przystąpienia Polski do Open Government Partnership.

Warto nadmienić, że w czasie opisywanych zdarzeń Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji opublikowało dokument regulujący proces konsultacji społecznych w Polsce: *Konsultacje społeczne – jak sprawić, by były lepsze? Propozycja Kodeksu Konsultacji i ścieżka wdrożenia* (czerwiec 2012r.). Zawarte w nim zasady konsultacji posłużyły za wzór w przypadku negocjowania kształtu ustawy o zasobach publicznych.



Dyskurs publiczny na temat przystąpienia Polski do Partnerstwa na Rzecz Otwartego Rządu

Partnerstwo na Rzecz Otwartego Rządu (OGP) ma za swój przedmiot zagadnienia należące do najbardziej istotnych z punktu widzenia zmian związanych z ewolucją demokracji. Otwartość administracji publicznej to problem dotyczący społeczeństw na całym świecie i, wydaje się, że od losów projektu otwartości rządu zależy sposób i rezultat negocjowania nowych form władzy. OGP, mimo zarzucanego temu projektowi rozmycia idei otwartości rządu oraz nieskuteczności (zarzutów, które dotyczą niemal każdej międzynarodowej inicjatywy tego rodzaju), jest istotną międzynarodową inicjatywą służącą rozwojowi idei otwartego rządu. Polska do dziś nie przystąpiła do OGP deklarując brak potrzeby udziału w międzynarodowym partnerstwie, mimo poparcia dla idei otwartości rządu. Dyskurs społeczny, którego uczestnikami są reprezentanci polskich organizacji rządowych i pozarządowych odzwierciedla stopień świadomości na ten temat, a także stopień dojrzałości społeczeństwa do uczestniczenia w projekcie.

Poniższe wnioski opracowano na podstawie analizy dyskursu następujących tekstów:

1. List Antykorupcyjnej Koalicji Organizacji Pozarządowych do Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dn. 30.03.2012r.
2. Oświadczenie Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji z dn. 04.04.2012r.
3. Porządek obrad Rady Ministrów na 10.04.2012r. z dn. 05.04.2012

4. Odpowiedź Ministerstwa Spraw Zagranicznych na list Antykorupcyjnej Koalicji Organizacji Pozarządowych z dn.12.04.2012r.
5. List Antykorupcyjnej Koalicji Organizacji Pozarządowych do Prezesa Rady Ministrów z dn. 27.04.2012r.
6. Oświadczenie Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji z dn. 15.05.2012r.

Wiosną 2012 r. Antykorupcyjna Koalicja Organizacji Pozarządowych nadała list intencyjny do Ministerstwa Spraw Zagranicznych, wzywając tym samym rząd do przystąpienia do OGP. Właściwym i kompetentnym adresatem tego listu było Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji i to ono właśnie wystosowało oficjalny komunikat (04.04.2012), w którym poinformowało o tym, że Komitet Stały Rady Ministrów zarekomendował rządowi przystąpienie Polski do Partnerstwa. Jednak wbrew zapowiedziom („Rada Ministrów najprawdopodobniej w pierwszej połowie kwietnia” zajmie się tym tematem; „czeka nas jeszcze dyskusja o planie działań na rzecz Otwartego Rządu”; „plan będzie szeroko konsultowany”) i ustalonym porządkowi obrad Rady Ministrów na 10 kwietnia 2012 r., punkt ten nie został omówiony, nie pojawił się też w planie kolejnych posiedzeń. AKOP w reakcji na oświadczenie MAiC oraz pominięcie tematu OGP podczas obrad Rady Ministrów wystosowała list do prezesa Rady Ministrów ze sprawozdaniem oraz pytaniem o decyzję rządu. Chociaż prezes Rady Ministrów nie odpowiedział, MAiC (15.05.2012r.) wystosowało oświadczenie, w którym oznajmiło, że decyzja w sprawie przyłączenia do OGP zostanie podjęta po opraco-



waniu dokładnego planu działań, argumentując: „Regulacje związane z tym obszarem były już w Polsce przedmiotem konfliktów, chcielibyśmy, by tym razem pakiet został szczególnie dobrze przemyślany i przygotowany”, nie podając jednak daty ani ram czasowych powyższych działań. Brak oficjalnego stanowiska prezesa Rady Ministrów w tej sprawie może wskazywać na zachowawczość; jednocześnie widać, że przepływ informacji między resortami jest płynny i natychmiastowy (reakcja ministerstwa była dużo szybsza niż oficjalna odpowiedź na list Antykorupcyjnej Koalicji Organizacji – może to oznaczać wspólną dla resortów strategię „zachowania twarzy”).

Warto zauważyć, że w wypowiedziach MAiC widać też ślady strategii pominięcia („były przedmiotem konfliktów” – nie wiadomo jednak jakich konfliktów, między kim, komu zagrożających) i niedookreślenia („plan będzie szeroko konsultowany”) oraz tendencję do uogólnień dotyczących Siebie i Obcego („rząd”, „władza”, „obywatele”, „my”, „grupa”) oraz używanie tytułów lub nazw bez wymieniania ludzkiego aktora („pana Premiera”, „Ministerstwo Spraw Zagranicznych”). Pokazuje to, że najważniejsza jest funkcja lub rola danego podmiotu, niezależnie od tego, jacy ludzie za tym stoją. Głównym aktorem (a zarazem przedmiotem dyskursu) jest samo Partnerstwo, którego status i rangę negocjuje się w analizowanych tekstach. W oświadczeniu MAiC z 15.05.2012. pojawiła się informacja o decyzji RM o odroczeniu decyzji w sprawie przystąpienia do OGP – zdaniem Ministerstwa sugerowana lub obecna droga była zbyt ryzykowna („były już w Polsce

przedmiotem konfliktów”) – w ten sposób, oficjalne stanowisko Rządu, obok umniejszonej roli projektu, podkreśliło jego szkodliwość społeczną.

W listach pomiędzy instytucjami, głównie w listach AKOP, widać też zastosowanie strategii włączania grupy nazywanej we wszystkich analizowanych dokumentach „obywatelami”, a także strategię włączania relacji społecznych i procesów z nimi związanych (np. „dostęp do informacji”, „uczestnictwo obywateli”, „wsparcie uczestnictwa”), środków (np. „innowacyjnych rozwiązań” – w domyśle: rozwiązań cyfrowych i ustawowych dotyczących otwartego rządu). Ma to służyć włączeniu obywateli (mieszkańców Polski) jako przedmiot dyskursu oraz główną stroną dyskursu. Widać wyraźnie, że AKOP na pierwszy plan próbuje wysuwać obywateli oraz akcentuje wagę przystąpienia do OGP (np. „podkreślający wagę przystąpienia”), odsuwając tym samym na dalszy plan rząd i pomniejszając (lub wyrażając nadzieję na pomniejszenie) jego roli w procesie ustalania przyszłego modelu rządzenia („otwarcie na dialog z obywatelami”). W tym samym widać też strategię agregowania (np. „obywatele”) i aktywizacji („odbywać się będzie przy aktywnym zaangażowaniu społeczeństwa”). AKOP wykorzystuje przy tym toposy mające na celu uzasadnienie politycznej akceptacji („przedstawiamy propozycje działań”) oraz wzmocnienia wypowiedzi i zaangażowania poprzez szczegółowe opisy wydarzeń.

Podsumowując, przepływ informacji między resortami jest płynny i natychmiastowy – jednostki ministerialne przyjmu-

jąc wspólną strategię wizerunkową nie udzielały szybko odpowiedzi na listy AKOP, lecz najpierw wystosowywały oficjalne informacje określające ich stanowisko, często różne od zajmowanego poprzednio. Co więcej, widać wyraźnie, że prezes Rady Ministrów oficjalnie nie zabierał głosu w tej sprawie, ale by wywołać wrażenie działania, posiłkował się podlegającym mu Ministerstwem, które udzielało informacji niesprecyzowanych i niepełnych (nie zostały zachowane maksymy sposobu i ilości). W całej wymianie korespondencji i oficjalnych ogłoszeniach rządu na temat przystąpienia Polski do OGP dominował wysoki stopień uogólnienia. W momencie, gdy AKOP próbował włączyć obywateli jako główną stronę w dyskursie oraz jako jego przedmiot, ministerstwa stosowały zabiegi, które miały służyć budowaniu „poczucia wpływu”, jednocześnie nie robiąc wiele, by obywatele ten wpływ faktycznie mieli. Gdy AKOP próbował podkreślić wagę projektu, ministerstwa skutecznie go bagatelizowały, próbując umniejszyć jego rangę. W oczy rzuca się brak realnych konsultacji, w których brałyby udział wszystkie strony, w tym obywatele.

W celu wykazania, jakie związki zachodzą między tekstami ściśle związanymi z procesem podejmowania decyzji w sprawie OGP a praktykami społecznymi, oraz w celu wskazania w jaki sposób język przyczynia się do utrzymania lub zmiany tych praktyk, wybrano poniższe narzędzia: rekonstrukcja chronologii wymiany korespondencyjnej, analiza implikatur, identyfikacja presupozycji, identyfikacja strategii uprzejmości, identyfikacja strategii reprezentacji aktorów społecznych, analiza dostępności korespondencji, identyfikacja kategorii

lingwistycznych, modele zależności pomiędzy formą językową a praktyką społeczną.



🕒 „Otwartość” w dyskursie publicznym na temat ustawy o otwartych zasobach publicznych w Polsce

21 grudnia 2012 r. w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji powstał dokument „Projekt założeń projektu ustawy o otwartych zasobach publicznych”. Założenia ustawy to ważna propozycja legislacyjna, która stara się regulować kwestie otwartości i związane z nimi procesy ekonomiczno-prawne. W dokumencie poruszono następujące wątki:

- znaczenie zasobów publicznych jako źródła informacji oraz wiedzy;
- sposoby wyłączenia i ograniczenia stosowania przepisów ustawy;
- obowiązki podmiotów zobowiązanych;
- opłaty i warunki ponownego wykorzystywania zasobów publicznych;
- zasady ogólne udostępniania zasobów publicznych;
- zmiany w obowiązujących dotychczas przepisach a także przepisy przejściowe i końcowe;
- upoważnienia do wydania aktów wykonawczych;
- zgodność z prawem UE;
- a także, jako osobną kwestią, zajęto się omówieniem zasobów publicznych w nauce, edukacji i kulturze.

Projektowana ustawa ma na celu wyznaczenie ogólnych ram udostępniania i ponownego wykorzystywania zasobów publicznych, a w szczególności wprowadzenie jednolitych zasad nabywania praw i zasad udostępniania (licencjonowania) za-

sobów publicznych finansowanych ze środków publicznych oraz tych generowanych przez podmioty publiczne. Choć propozycja ustawowa w debacie publicznej jest przedstawiona głównie jako regulująca sferę kultury, w gruncie rzeczy jest to regulacja uzupełniająca zasady dostępu i ponownego wykorzystania informacji publicznej, w celu stworzenia jednolitych zasad ramowych udostępniania różnego rodzaju zasobów publicznych zgodnie z ideami otwartego rządu.

W ramach otwartych i ogólnodostępnych konsultacji społecznych projekt założeń został umieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronach MAiC (mac.bip.gov.pl/prawo-i-prace-legislacyjne/projekt-zalozen-projektu-ustawy-o-otwartych-zasobach-publicznych.html), w Biuletynie Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji w części zatytułowanej Rządowy Proces Legislacyjny, a także na stronie mamzdanie.pl.

Projekt założeń został przesłany dodatkowo do pięćdziesięciu ośmiu wybranych podmiotów, których listę można znaleźć w dokumencie: mac.bip.gov.pl/fobjects/download/3808/projekt-zalozen-pr-ustawy-o-otwartych-zasobach-publicznych-na-21-12-2012-pdf.html. W odpowiedzi MAiC otrzymał ponad sześćdziesiąt listów z opiniami przedstawicieli organizacji i instytucji, które zostały wysłane pomiędzy 24.01. a 14.03.2013r. Poniższe wnioski opracowano na podstawie analizy wszystkich tekstów zamieszczonych na stronie BIP (mac.bip.gov.pl/prawo-i-prace-legislacyjne/projekt-zalozen-projektu-ustawy-o-otwartych-zasobach-publicznych.html). W tym przypadku, w celu wykazania sta-

nowisk w stosunku do idei otwartego rządu, uwzględniono jedynie te wypowiedzi aktorów, które nawiązują do szeroko pojęcia otwartości poruszanej w kontekście danych i zasobów publicznych. By wykazać, jakie stanowiska wyrażają uczestnicy dyskusji, posłużono się narzędziem komputerowej analizy danych.

Jako punkt wyjścia w analizie przyjęto założenie, że kluczowym wymiarem *opengov* jest dostępność danych i tzw. otwartość przypisywana urzędom i instytucjom, które za tę dostępność odpowiadają. Kwestia otwartości zasobów, jako temat nowy i poddawany intensywnej dyskusji, wydaje się na tyle ciekawy, by poddać go analizie, która pozwoliłaby zarówno doprecyzować nowe znaczenie tego słowa, jak i określić, jaki stosunek do niego mają biorący w dyskusji aktorzy społeczni. Podstawowym celem niniejszej analizy jest zatem zebranie i opracowanie znaczenia pojęcia „otwartość”, używanego obecnie w debacie publicznej w kontekście danych i zasobów publicznych.

Do opracowania znaczeń tego pojęcia i określenia stanowisk w jego sprawie użyto techniki analizy pól semantycznych – metoda ta pozwoliła na szczegółowe określenie pola znaczeniowego pojęcia „otwartość”, co z kolei umożliwiło przygotowanie możliwie pełnej (choć nie wyczerpującej) tabeli pojęciowej badanego zjawiska z uwzględnieniem oczekiwań poszczególnych aktorów społecznych do zjawiska „otwartości” i procesów z nim związanych (otwarte zasoby, zasoby publiczne, otwarte zasoby publiczne).

Na podstawie analizowanych treści zastało utworzonych sześć osobnych, opisanych niżej, sieci. Uporządkowane i zaprezentowane poniżej sieci składają się na pole semantyczne pojęcia „otwartość”, a pole to stanowi podstawę do odnalezienia tzw. czytelności znaczącej. Na podstawie stworzonych pól semantycznych udało się zdefiniować znaczenia pojęcia „otwartość”, konstruując następujący zestaw definicji:

1. Określenia, fragmenty wskazujące cechy otwartości:
Otwartość to swobodny i darmowy dostęp w dowolnym miejscu i czasie, w tym dostęp bez ograniczeń lub zabezpieczeń technicznych, oraz dowolność wykorzystywania, a także możliwość wykorzystywania zasobów publicznych, tworzenia i rozpowszechniania kopii, w całości lub we fragmentach, przy zachowaniu maksymalnego stopnia dostępności do zasobów publicznych przy to swobodny i darmowy dostęp w dowolnym miejscu i czasie, w tym dostęp bez ograniczeń lub zabezpieczeń technicznych, oraz dowolność wykorzystywania a także możliwość wykorzystywania zasobów publicznych, tworzenia i rozpowszechniania kopii, w całości lub we fragmentach, przy zachowaniu maksymalnego stopnia dostępności do zasobów publicznych przy
2. Asocjacje ukazujące, z czym kojarzony jest podmiot:
Otwartość to zjawisko dotyczące zasobów publicznych, któremu towarzyszy udostępnianie, przekazywanie praw, umożliwianie korzystania i przetwarzania.
3. Opozycje, przeciwieństwa podmiotu:
Otwartość to przeciwieństwo ograniczonej dostępności, zamkniętych treści, treści o zablokowanym dostępie, przeznaczonych dla wybranych odbiorców.

4. Ekwiwalenty ukazujące, z czym utożsamiany jest podmiot: Otwartość to inaczej dostępność, możliwość dowolnego wykorzystywania treści, swoboda korzystania z nich.

5. Działania podmiotu, opisy pokazujące, co podmiot robi, na czym polega jego aktywność:

Otwartość to proces umożliwiający pobieranie, wykorzystywanie, przetwarzanie i przekazywanie dalej dowolnych treści kulturowych, edukacyjnych i naukowych przez podmioty publiczne.

6. Działania wobec podmiotu:

Otwartość to status, który nadaje się poprzez wprowadzenie do domeny publicznej lub nadanie praw pozwalających do wolne wykorzystanie lub który ustanawia się poprzez określenie jego stopnia lub też który zostaje wprowadzony automatycznie w przypadku zaistniałych okoliczności

Powyższa analiza pokazuje, że otwartość opisywana w kontekście działalności organów państwa jest pojęciem złożonym, ale spójnym. Biorąc pod uwagę wszystkie kategorie można przyjąć, że otwartość to **zarówno status, jak i model dotyczący zasobów publicznych (a zwłaszcza treści kulturowych, edukacyjnych i naukowych) wytworzonych za publicznie pieniądze przez podmioty publiczne, umożliwiający swobodny i darmowy do tych zasobów dostęp bez ograniczeń lub zabezpieczeń technicznych, w dowolnym miejscu i czasie a także dający możliwość dowolnego ich wykorzystywania, tworzenia i rozpowszechniania kopii, w całości lub we fragmentach.**

Warto zaznaczyć, że w procesie konsultacji nad kształtem ustawy MAiC przybrało strategię informacyjno-weryfikacyjną mającą na celu uzyskanie informacji zawartej w wiedzy operacyjnej partnerów, przy jednoczesnej próbie prezentacji wiedzy jaką samo dysponuje w celu wspólnego ustalenia prawdziwości i słuszności proponowanych rozwiązań. Natomiast większość partnerów biorących udział w konsultacjach przyjęło strategię aksjologiczną-emotywną, w ramach której nadawcy dążą do wprowadzenia i uzgodnienia opinii wartościujących w stosunku do przedstawionych faktów – świadczą o tym pojawiające się akty pochwały lub krytyki. Przeprowadzona analiza postaw i oczekiwań wobec otwartości zasobów publicznych wykazała, że istnieją trzy odmienne stanowiska i związane z nimi strategie działania:

1. **Ostrożne**, którego zwolennicy popierają kierunek rozpoczętych działań, preferując jednak wspólne definiowanie pojęć i stanowisk, sugerując wdrożenie istniejących i sprawdzonych na świecie standardów (zamiast wprowadzania skomplikowanych i nowych rozwiązań), postulujący ochronę wartości intelektualnej, wyłączając (w skrajnym przypadku) zasoby kulturowe z katalogu otwartych zasobów publicznych a tym samym z procesu otwierania państwa lub (w łagodnej wersji) włączając do tego katalogu tylko dzieła w całości zamawiane przez państwo.

2. **Odrzucające** w całości proponowany kształt ustawy, popierane przede wszystkim przez obrońców istniejącego porządku - przeciwników rewolucji, zwolenników istniejących instrumentów i regulacji prawnych, ostrzegających przed rozrostem sfery urzędniczej.



3. **Wspierające pełną otwartość** – opowiadający się za rozwiązaniem ustawowym i uznający obecną propozycję za niewystarczająco gwarantującą otwartość. W jednej z wersji stanowisko to neguje podział na zasoby publiczne i informację publiczną, zdaniem których wszystkie zasoby wytwarzane dzięki finansowaniu lub współfinansowaniu ze środków publicznych powinny otrzymać statut „otwartych”, tj. powszechnie dostępnych; postulujący wprowadzenie jednolitych dla wszystkich i przejrzystych reguł udostępniania obywatelom wszelkich zasobów publicznych. W wersji łagodnej stanowisko to opowiada się za zróżnicowanymi, ale silnymi normami otwartości.

Jak widać, pojęcie otwartości, które zostało dookreślone na podstawie jego interpretacji przez aktorów społecznych zaangażowanych w dyskusję na temat nowej ustawy o otwartych zasobach publicznych, jest spójne. Jednak już interpretacja stopnia i zakresu otwartości zasobów publicznych jest kwestią sporną. Pokazuje to złożoność problemu i wielość racji, które wymagają społecznych konsultacji i negocjacji, w wyniku których prawdopodobnie nigdy nie zostanie wypracowane wspólne stanowisko. Oznacza to także złożoność regulacji prawnych i ich anachroniczność, przez co trudno w ich ramach zmieścić nowy porządek i nowe formy aktywności społeczno–kulturowych związanych z rewolucją cyfrową.



Na co należy zwracać uwagę oceniając pracę organizacji pozarządowych wdrażających ideę otwartego rządu?

Jakub Wygnański

Patrząc na publiczny dyskurs wokół upubliczniania danych odnoszę wrażenie, że układ jest bardzo spolaryzowany: z jednej strony mamy obóz gorących zwolenników – huraoptymistów, z drugiej strony głębokich sceptyków otwartości; ja jestem za podejściem stopniowym. Warto rozważać wszystkie racje, z uwzględnieniem ryzyk i procesu, jakie im towarzyszą – bez przesadnego przyspieszania tego procesu. **Otwartość to wielowymiarowy proces, który przebiega inaczej w różnych branżach czy też dyscyplinach życia publicznego** (o wiele łatwiej jest publikować dane statystyczne niż analizy i interpretacje prawne oraz ich źródła) **i dotyczy różnego zasięgu terytorialnego** (zagadnienia państwowe / praktyki samorządowe / grupy sąsiedzkie, etc.). W związku z tym dostęp do danych może być też różny i nie zawsze może podlegać tym samym trybom czy warunkom publikacji. Wobec tego zjawiska trochę jesteśmy bezradni: trudno jest zaproponować jeden tryb publikacji danych dla różnych mediów (fotografia, film, tekst) o różnej strukturze i zaawansowaniu, które wynikają z doboru środków, sposobu przetwarzania danych, czy też ich gromadzenia.

Organizacje i instytucje wdrażające model otwartego rządu w Polsce wywodzą się z różnych środowisk – wyrosły z różnych korzeni. Gdybym chciał porządkować ich zbiór to oś otwartości nie byłaby jedyna. To, na co należy zwrócić uwagę, to także: do-

stępność informacji, transparentność i interakcyjność rozwiązań. **Oznacza to, że ocena pracy organizacji musi być zależna od tego, czy wypracowane rozwiązanie lub stosowana metoda [1] dostarcza informacji dostępnej dla wszystkich członków społeczeństwa, [2] całkowicie ujawnia model działania państwa w danej dziedzinie oraz sposób pozyskiwania tej informacji a także [3] czy włącza w te działania obywateli.**

Dyskusja o modelach otwartości przekłada się poniekąd na dyskusje o modelach **demokracji** – z idealnym czy też idealistycznym „otwartym” modelem demokracji wiąże się nieuchronnie także wiele komplikacji. **Inna jest rola organizacji pozarządowych w procesie „otwierania państwa”, inna obywateli – i tę [4] świadomość (różnicy) organizacje powinny posiadać, nie przekładając i nie włączając na siłę własnych standardów działania w działalność czy też codzienne życie obywateli.** Decyzja o rządzeniu partycypacyjnym pociąga za sobą ryzyko chaosu spowodowanego w głównej mierze niską społeczną świadomością mechanizmów władzy i związków przyczynowo-skutkowych. To nie jest dostateczna przyczyna żeby zaniechać tego procesu ale raczej wezwanie do tego aby towarzyszył mu szerszy i długofalowy proces edukacji obywatelskiej. **[5] „Otwieranie państwa” czy nawet jak chcieliby niektórzy jego „przejmowanie” to poważne przedsięwzięcie, które musi być poprzedzone analizą i edukacją, inaczej zginiemy w chaosie.** Obawiam się, że w obecnym stanie rzeczy gdyby organizacje pozarządowe istotnie przejęły Państwo to większość z nas chciałaby je jak najprędzej opuścić.

Kolejna rzecz, którą muszą wziąć pod uwagę organizacje wdrażające ideę *opengov* to konieczność dookreślenia **samego pojęcia „otwartości” w kontekście rządu i danych**. Z technicznego, czy też eksperckiego punktu widzenia dotyczącego pracy z samymi danymi, należy także pamiętać o **[6] kompetencjach bazodanowych**, to dotyczy wiedzy o istniejących danych (także domniemanej wiedzy) oraz umiejętności łączenia danych w łańcuchy i zbiory, często danych z różnych porządków. Sukces procesu mającego na celu otwieranie państwa zależy od właściwej proporcji ideologów tego procesu do techników, którzy zdolni byłiby go przeprowadzić i właściwej. Koniec końców, **to do czego dojdziemy w ramach *opengov* będzie sumą wysiłków różnych organizacji (kolektywnego wpływu) a to oznaczy że ważniejsza od oceny poszczególnych organizacji jest to czy łączenie tworzą one właściwą proporcję / mieszankę zdolną do wywołania zmiany**.

2.3. Przegląd działań *opengov* realizowanych przez polskie organizacje pozarządowe

Od kilku lat widać w Polsce próby wdrażania projektów realizujących założenia otwartego państwa przez organizacje pozarządowe i firmy prywatne. Rozwiązania te bazują na danych publicznych, które albo są ogólnodostępne już dziś, albo do których organizacja uzyskała dostęp (wystosowując odpowiednie prośby, a czasem nawet płacąc za dane). Są to w większości wciąż projekty manifestujące pewne nowe podejście, przecierające szlaki, w których zaangażowanie obywatelskie (wymagane przy podejściu *opengov* – przy współtworzeniu samego rozwiązania lub na etapie jego uzupełniania) niestety wciąż jest znikome lub wręcz nie istnieje. Poniżej przedstawiono wybrane przykłady rozwiązań, które przyjęły się w Polsce i które można traktować jako pilotażowe projekty ilustrujące sposób pracy na otwartych danych w ramach wdrażania polityki otwartego rządu.



📧 Zapytaj Państwo

👉 zapytajpanstwo.pl

Idea: Celem serwisu jest ułatwienie składania wniosków o informację publiczną, a także natychmiastowe publikowanie odpowiedzi – a przez to budowa repozytorium wiedzy publicznej. Dodatkową wartością jest możliwość śledzenia sposobu udzielania odpowiedzi na wnioski o informację publiczną i pomocy merytorycznej w przypadku wystąpienia problemów w komunikacji z urzędem.

Sposób działania: Serwis zapytajpanstwo.pl umożliwia wysłanie drogą elektroniczną wniosku o informację publiczną do instytucji znajdujących się w bazie adresowej systemu (baza może być uzupełniana przez użytkowników). Odpowiedź urzędu jest automatycznie publikowana na łamach serwisu wraz z pełną historią korespondencji oraz załącznikami. Użytkownik składający wniosek może ocenić, czy otrzymał odpowiedź pełną, częściową, czy też jednostka publiczna odmawia dostarczenia informacji – pozwalając w ten sposób na zbudowanie zestawu informacji statystycznych pozwalających na późniejszą ocenę otwartości danej jednostki. Dodatkowo, każdy użytkownik może dodać swoje uwagi do konkretnego wniosku o informację publiczną, dostarczając w ten sposób dodatkowych informacji lub doradzając, jakie warto podjąć kolejne kroki w kontaktach z urzędem.

Autorzy: Centrum Cyfrowe Projekt: Polska, think-and-do-tank zajmujący się m.in. promowaniem idei otwartego rządu

i szerokiego dostępu do informacji generowanych przez jednostki publiczne.

Źródła danych: Informacje dodawane przez autorów strony i użytkowników.

Działania podobne na świecie:

👉 whatdotheyknow.com

👉 stefanw.github.io/froide

👉 fragdenstaat.de

ZAPYTAJ PANSTWO.PL

POCZĄTEK ZŁÓŻ WNIOSK PRZEJRZYJ WNIOSKI INSTYTUCJE REGULAMIN POMOC ZALOCUJ SIĘ ZAREJSTRUJ SIĘ

Złóż wniosek o informację publiczną, którego nie da się zignorować

1 Znajdź instytucję LISTA » 2 Przygotuj treść wniosku 3 My zajmiemy się resztą ZACZNIJ TERAZ »

O co możesz zapytać?

Za pośrednictwem naszego systemu możesz zadać dowolne pytanie w sprawie publicznej - na przykład o umowę zawartą przez instytucję publiczną, jej budżet, informację o średnich zarobkach lub o dokumenty stanowiące podstawę podjęcia jakiejś decyzji.

Wśród ostatnio zadanych wniosków o informację publiczną są m.in.:

- o powody rekomendowania tylko jednej organizacji przez MKiDN
- o sumy przekazane przez Kancelarię Sejmu poszczególnym klubom parlamentarnym

PRZEJRZYJ WSZYSTKIE »

Dlaczego my?

- Ułatwiamy złożenie wniosku
- Pomagamy w pilnowaniu ustawowych terminów
- Umożliwiamy publiczne monitorowanie odpowiedzi...

...i przez to trudniej nas zignorować

Mam prawo wiedzieć

 mamprawowiedziec.pl

Idea: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia obywatelom prawo do informacji o swoich reprezentantach. Punkt pierwszy 61. artykułu Konstytucji RP stwierdza, że obywatel ma prawo do uzyskania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Warunkiem rozumienia instytucji przedstawicielskich, a co za tym idzie aktywnego włączania się obywateli w rozwój wspólnoty i państwa, jest wiedza. Wybrani przedstawiciele obywateli upoważnieni są do decydowania o losach wspólnoty. Wiedza o tym, kim są i w jaki sposób realizują powierzony im mandat, zachęca do stawiania pytań, wzmacnia demokratyczne mechanizmy, motywuje przedstawicieli do transparentnego działania. Wzmacnia również akceptację dla demokratycznego porządku i buduje poczucie więzi społecznej.


Sposób działania: Gromadzone dane pochodzą bezpośrednio od reprezentantów i ich ugrupowań politycznych, z bazy danych Państwowej Komisji Wyborczej, oficjalnej strony Sejmu i Senatu RP, bazy KRS, słowników biograficznych oraz innych archiwów i publikacji.

Źródłem wiedzy i dobrych praktyk są także organizacje zajmujące się monitorowaniem osób pełniących wybieralne funkcje publiczne (potocznie nazywane organizacjami typu vote-smart).

Autorzy: Stowarzyszenie 61 – organizacja pozarządowa, która stawia sobie za cel budowanie ogólnodostępnego systemu informacji o osobach pełniących wybieralne funkcje publiczne; od 2006 roku realizuje projekt budowy serwisu mamprawowiedziec.pl budując bazę informacji o osobach pełniących wybieralne funkcje publiczne oraz wykorzystuje najnowocześniejsze formy rozwijania procesów demokratycznych poprzez narzędzia elektroniczne.

Źródła danych: Bazy danych PKW i KRS, strona internetowa Sejmu i Senatu RP oraz informacje dodawane przez autorów strony na podstawie dostępnych publicznie raportów i publikacji.

Działania podobne na świecie:

 vote-smart.org

 theyworkforyou.com

 smartvote.ch



Sejmometr

 sejmometr.pl

Idea: Portal realizuje w praktyce prawo ponownego wykorzystania informacji publicznej. Oprogramowanie w trybie ciągłym pobiera nowe dane z oficjalnych stron urzędów publicznych, a następnie przetwarza je i analizuje. Dzięki temu w jednym miejscu można przeglądać dane publiczne pochodzące z wielu urzędów.

Sposób działania: Fundacja ePaństwo strukturalizuje, uzupełnia i łączy informacje, które pozyskuje w ramach ponownego wykorzystywania informacji z sektora publicznego. W obecnej chwili Sejmometr to blisko 5TB danych, w tym dokładne dane o pracach legislacyjnych, akty prawne publikowane w Dzienniku Ustaw i Monitorze Polskim od 1918 r., wersje ujednolicone aktów prawnych oraz powiązania między nimi, orzeczenia sądowe, dane teleadresowe instytucji państwowych (w tym jednostek samorządu terytorialnego), dane geodezyjne granic gmin, powiatów, województw i okręgów wyborczych, wyniki wyborów samorządowych oraz parlamentarnych, wskaźniki ekonomiczne i socjalne (Bank Danych Lokalnych oraz inne bazy Głównego Urzędu Statystycznego), udostępniane w ramach portalu Sejmometr utwory i bazy danych dostępne są na wolnej licencji.

Autorzy: Fundacja ePaństwo – niezależna organizacja pozarządowa działająca na rzecz rozwoju demokracji w Polsce. Portal jest budowany dzięki wsparciu Fundacji Stefana Bato-

rego, Open Society Institute, mysociety.org, omidyar network, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Źródła danych: Strony internetowe urzędów publicznych.

Działania podobne na świecie:

 govtrack.us



Sejdometr to **największa**, otwarta baza danych publicznych w Polsce, a także **narzędzia**, dzięki którym możesz wpływać na władze publiczne.

Szukaj w danych publicznych...



Popularne zbiory danych:

- Teksty jednolite ustaw
- Projekty ustaw
- Posłowie
- Bank Danych Lokalnych
- Kody pocztowe
- Prawo w publikatorach

Dane

Przeglądaj w jednym miejscu dane, wytwarzane przez kilkadziesiąt instytucji publicznych.

Powiadomienia

Otrzymuj powiadomienia gdy władza zajmuje się problemami, które Cię interesują.

Kto tu rządzi?

Dowiedz się kto jest Twoim posłem, radnym czy wójtem. Wystarczy, że podasz swój koczoway.

Analizy

Analizy dotyczące danych publicznych, przygotowywane przez Centrum Analiz Fundacji ePaństwo.

MamPytanie.net

Stwórz i wyślij wniosek o udostępnienie informacji publicznej.

API

Buduj własne aplikacje w oparciu o dane publiczne!

Najnowsze projekty ustaw



Projekt ustawy z dnia 17 maja 2013 r. o kasach oszczędnościowo - budowlanych i o wspieraniu przez państwo oszczędzania na cele mieszkaniowe



Solusz Lewicy Demokratycznej Przed pierwszym czytaniem, 20 maja 2013 r. skierowany do opinii BL

Dotyczy uruchomienia systemu kas budowlanych-docelowego

Niedawno weszły w życie

19 MAJ 2013

Rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie

18 MAJ 2013

Rozporządzenie w sprawie wykonywania zadań przez Państwową Inspekcję Sanitarną Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na terenie (...)

18 MAJ 2013

Rozporządzenie w sprawie lotów próbnych i akrobacyjnych oraz pokazów lotniczych

Niedługo wejdą w życie

21 MAJ 2013

Rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy publicznej na cele z zakresu ochrony środowiska wynikające z (...)

21 MAJ 2013

Rozporządzenie w sprawie wykazu jednostek certyfikujących upoważnionych do prowadzenia certyfikacji zgodności i kontroli (...)

22 MAJ 2013

Rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie (...)

⋮

Rozporządzenie



 **Moja polis**
 mojapolis.pl

Idea: Celem serwisu jest ułatwienie dostępu do danych o społeczno–ekonomicznej kondycji gmin, powiatów i województw, gromadzonych, opisanych i zaprezentowanych w atrakcyjnej dla użytkowników formie: na mapach, wykresach, w tabelach i rankingach.

Sposób działania: W serwisie jest ponad 600 wskaźników (opisujących kondycję województw, podregionów, powiatów i gmin), które można oglądać na mapach, wykresach, w tabelach i rankingach. Możliwe są porównania między dowolnie wybranymi terytoriami oraz śledzenie zmian wskaźników w czasie. W serwisie publikowane są też profile–wizytówki wszystkich 2479 gmin, 379 powiatów i 16 województw, w których znaleźć można podstawowe fakty o danym miejscu i ciekawostki z nim związane.

Autorzy: Administratorem serwisu jest Stowarzyszenie Klon/Jawor. Zespół mojapolis.pl tworzą Marta Gumkowska i Agata Miazga. Autorem opracowań jest Jerzy Kołaczyński, współautorem koncepcji serwisu i głównym konsultantem ds. jego rozwoju jest i Jan Herbst. Strategicznym partnerem serwisu jest Fundacja Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”. Serwis prowadzony w ramach projektów: Program Fundacji Batorego „Demokracja w działaniu” i Szwajcarski Program Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.

Źródła danych: Informacje dodawane są przez autorów oraz pobierane są z baz danych urzędów i jednostek administracji państwowej



NaprawmyTo!

 naprawmyto.pl

Idea: Serwis umożliwia swoim użytkownikom zgłaszanie problemów w przestrzeni publicznej, zaobserwowanych w najbliższym otoczeniu.

Sposób działania: Podstawową funkcją serwisu jest mapowanie i zgłaszanie problemów wymagających załatwienia w przestrzeni publicznej, m.in. w takich obszarach jak infrastruktura (np. dziury w drogach, nie działające światła), czystość publiczna (np. nieuprzątnięte śmieci), bezpieczeństwo (np. brak pasów na niebezpiecznych przejściach, doświetlanie niebezpiecznych miejsc), czy źle działające usługi publiczne (np. wywóz śmieci, niesprzątnięte wały przeciwpowodziowe). Każde zgłoszenie jest rejestrowane w systemie, a odpowiedni komunikat przekazywany do instytucji publicznych odpowiedzialnych za konkretną kwestię. Serwis może służyć jako kanał dwustronnej komunikacji na linii władza–obywatele.

Autorzy: Inicjatorem i fundatorem budowy serwisu jest Fundacja im. Stefana Batorego. Za koordynację prac nad powstaniem serwisu odpowiada Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”

Źródła danych: Informacje zgłaszane przez autorów i użytkowników.

Działania podobne na świecie:

 FixMyStreet.com

 SeeClickFix.com



Zalóż konto lub

NaprawmyTo!

Lublin

Strona główna projektu

- 780 otwartych
- 527 w trakcie naprawiania
- 959 naprawionych
- 179 które nie będą naprawione

dodaj alert!
przeciągnij kółeczko na mapę,
a potem wybierz kategorię awarii

Alert #12229
Nieświeżąca oprawa oświetleniowa na
stupie #179.

Mapa | Satellite | Pobierz mapę | czyszcz

Google | Dane do Mapy ©2013 Google - Warunki korzystania z progra

Otwarte zabytki

 otwartzabytki.pl

Idea: „Otwarte zabytki” to projekt Centrum Cyfrowego Projekt: Polska ułatwiający obywatelom dostęp do wiedzy o polskich zabytkach i angażujący do działań na rzecz ich ochrony. Projekt zainspirowany został konkursem fotograficznym „Wiki lubi zabytki”, organizowanym przez stowarzyszenie Wikimedia Polska, którego Centrum Cyfrowe było partnerem.

Sposób działania: Otwarty zabytek to taki, który znalazł swoje miejsce w serwisie i został opisany przez internautów w ramach Cyfrowego Czynu Społecznego. Wszystkie treści udostępniane są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na tych samych warunkach. Dzięki temu zdjęcia i informacje na jego temat można swobodnie wykorzystywać, kopiować oraz remiksować bez konieczności uzyskiwania zgody. Zabytki można otwierać uzupełniając informacje o nich, robiąc im zdjęcia i dodając je do bazy, organizując wspólne otwieranie (ze znajomymi, uczniami, miłośnikami zabytków). Do tego celu można wykorzystywać aplikacje, które zostały udostępnione przez autorów.


Autorzy: „Otwarte zabytki” to projekt Centrum Cyfrowego Projekt: Polska. Projekt finansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach konkursu Patriotyzm Jutra, ze środków finansowych otrzymanych od Ministerstwa Spraw Zagranicznych w ramach konkursu na realizację zadania „Współpraca z Polonią i Polakami” za granicą oraz ze środków

CEE Trust.

Źródła danych: Dane pochodzące z Rejestru Zabytków, informacje uzupełniane przez użytkowników.



Dobra ulica

 dobraulica.pl

Idea: Portal o charakterze użytkowo–komercyjnym, skierowany do deweloperów i do mieszkańców Warszawy szukających nowej dogodnej lokalizacji do zamieszkania. Projekt przecierający szlaki m.in. w dostępie do ciężko dostępnych do tej pory informacji publicznych oraz negocjujący zasady korzystania z miejskich map topograficznych.

Sposób działania: Autorzy sami zbierają i weryfikują oficjalne oraz nieoficjalne informacje. Oprócz danych dostępnych w portalu, autorzy przygotowują na zlecenie firm deweloperskich raporty, w których zawarte są m.in. dane ilościowe i jakościowe o inwestycjach planowanych w danej okolicy (zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego i studium), liniach szynowych i korytarzach powietrznych, placówkach edukacyjnych i wynikach nauczania, obiektach sportowych, parkach, najbliższych placach zabaw, placówkach posiadających koncesję na sprzedaż napojów alkoholowych, rewirach dzielnicowych, trasach patroli szkolnych Straży Miejskiej, itp.

Autorzy: Luiza Zalewska, dobraulica.pl

Źródła danych: Rejestry i dokumenty pochodzące z urzędów dzielnicy, informacje prasowe, informacje pochodzące z organizacji i instytucji państwowych i pozarządowych.



Mieszkanie zawsze przamalujesz,
okolice wybierasz na dobre.

Sprawdź
zanim zamieszkasz

np. Myśliwiecka

Tylko u nas

Kamery monitoringu

Szkoły podstawowe

Ranking placów zabaw

Agresywne psy

Wydarzenia

Bezpiecznie
w Wesołej

Debata władz
z mieszkańcami,
28. maja, godz. 18.00

Przeczytaj

O Warszawie

O lewym brzegu

Bemowo

Bielany

Mokotów

Ochota

Śródmieście

Ważne dane

Ciekawe sprawy

Ursus

Ursynów

Wilanów

Wola

Włochy

Ile kosztują, jak pracują, jak uczą? Miodowa najlepsza

Szkoły podstawowe w Śródmieściu

Warszawa

4 marca 2013



Amerycanie chcą mieszkać w rejonie najlepszych publicznych podstawówek, bo tam prywatna edukacja jest wyjątkowo kosztowna. Warto i u nas sprawdzić, jak uczą w okolicy, choćby po to, by nie wozić dziecka na drugi koniec miasta.

Szkoły podstawowe w Śródmieściu są w tej dobrej sytuacji, że tylko niewielki procent dzieci musi się tu uczyć w systemie zmianowym. Sytuacja z Białołęki czy Bemowa, gdzie nad dziećmi wisi widmo nauki na trzy zmiany, jest tu nieznaną. W centrum Warszawy lekcje później niż o 8.00 zaczynają się tylko w dwóch placówkach. A i tak to nauka na szczęście tylko na dwie zmiany.



fort. dobraulica

Jak uczą szkoły podstawowe w Śródmieściu?

Oto wyniki sprawdzianu sześcioklasisty z 2012 r. – jest to obowiązkowy test dla uczniów kończących podstawówkę. To nie jedyny element, który powinien decydować o wyborze szkoły, poza tym dziecko nie musi chodzić do najlepszej w dzielnicy. Ale zawsze dobrze wiedzieć, czy nie trafi do tej najgorszej.

Policyjne podsumowanie 2012 roku

Strzeż się tych miejsc

Warszawa, 12.03.2013

Na Żoliborzu częściej wiamują się do mieszkań niż na Targówku. Na ulicach Ochoty napadów więcej na Bielanach czy Woli. A największa w mieście liczba gwałtów obciąża konto Mokotowa. Lewobrzeżna Warszawa mniej bezpieczna od prawej? Tak wygląda Warszawa według statystyk. ▶

Gdzie może osunąć się ziemia Skarpa monitorowana

Warszawa, 02.03.2013

Mieszkanie przy Tamce czy przy Morskim Oku gwarantuje fantastyczne widoki, ale może też dostarczyć lokatorom nieco stresu. Dwa razy w roku specjaliści sprawdzają, czy ze skarpy warszawskiej nie osuwa się ziemia. Jakże ulice w Warszawie są szczególną pod obserwacją? ▶

📍Wrocławska komunikacja

👉 play.google.com/store/apps/details?id=com.pawelm.gdzieonjest

Idea: Aplikacja pozwalająca na bieżącą lokalizację autobusów i tramwajów komunikacji miejskiej we Wrocławiu.

Sposób działania: Aplikacja na telefon komórkowy powstała na bazie danych GPS udostępnianych przez wrocławskie MPK w serwisie internetowym. Przypadek ten jest dobrym przykładem zaangażowania obywatelskiego w sprawy publiczne w wyniku działania na dostępnych danych – aplikacja powstała oddolnie, została napisana przez jednego z mieszkańców Wrocławia w odpowiedzi na problem niedostosowania istniejącego rozwiązania do urządzeń mobilnych. Autor aplikacji uwzględnił w projekcie uwagi i prośby innych mieszkańców, którzy swoje opinie wyrażali w komentarzach do istniejącej mapy MPK.

Autorzy: Paweł Marek

Źródła danych: Dane pochodzące z portalu MPK.





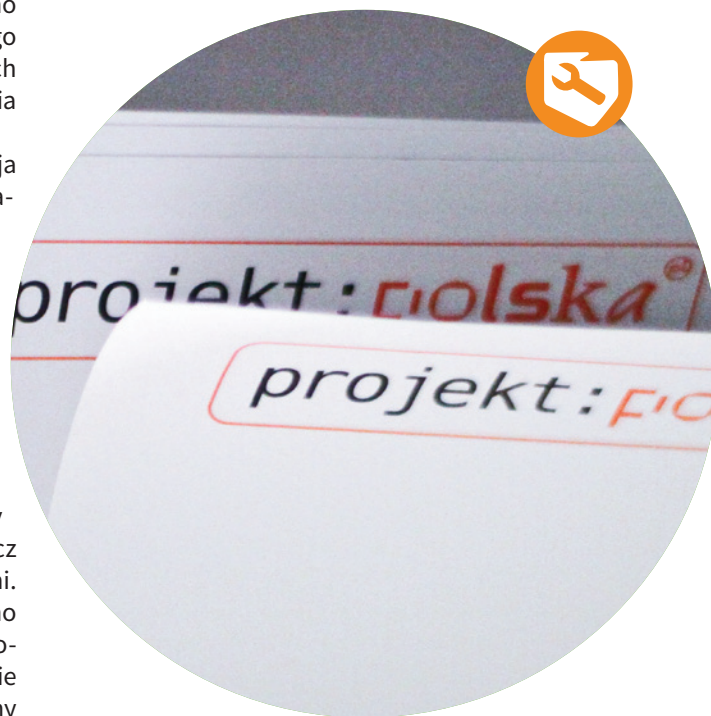
OPENGOV

3. Program Opengov

Opengov to nadrzędny program, w ramach którego od 2010 roku w Centrum Cyfrowym Projekt: Polska przeprowadzono szereg projektów demonstrujących w praktyce ideę otwartego rządu poprzez otwieranie danych publicznych i tworzenie na ich podstawie narzędzi angażujących obywateli w proces rządzenia państwem.

Jednym z głównych zadań tego programu jest popularyzacja modelu otwartego rządu w Polsce. Poprzez demonstrowanie użyteczności otwierania danych publicznych Centrum Cyfrowe ma nadzieję przyspieszyć wdrażanie modelu *opengov* w poszczególnych instytucjach i na różnych poziomach administracji publicznej. Istotną wartością programu jest inicjowanie lokalnych działań i aktywności społecznych związanych ze wspólnym działaniem. Przez ostatnie 4 lata, poprzez wdrażanie konkretnych serwisów sieciowych, starano się przybliżyć filozofię mającą na celu zmianę charakteru zaangażowania obywatelskiego.

Wokół danych i ich sposobu prezentacji samorzutnie zaczęły tworzyć się różnorodne społeczne inicjatywy działające na rzecz poprawy jakości oraz jakości zarządzania usługami publicznymi. W rozdziale opisano genezę projektu (↗ 3.1), zaprezentowano przeprowadzone projekty (↗ 3.2) oraz wyciągnięto wnioski z porażek (↗ 3.3) i rekomendacje dla dalszych działań na podstawie sukcesów (↗ 3.4). W ostatniej części znalazły się postulaty i plany na przyszłość (↗ 3.5).



3.1. Geneza programu

U podstaw programu Opengov leży wiara, że rząd może tworzyć środowisko działań innych podmiotów, których zaangażowanie i świadomość dotycząca mechanizmów rządzących państwem są jedynie konsekwencją wyboru jednostek i organizacji, a nie wynikiem ograniczeń w dostępie do informacji. W podejściu, które przyjęło Centrum Cyfrowe Projekt: Polska ważne jednak jest to, że opracowany model otwierania rządu odmienny jest od koncepcji informatyzacji administracji. W tym przypadku nie chodzi jedynie o tworzenie publicznych usług sieciowych czy też narzędzi i warunków niezbędnych do tworzenia tych usług przez innych. Celem nie jest instrumentalne wykorzystanie modelu Web 2.0 w celu usprawnienia komunikacji rządowej czy zwiększenia efektywności instytucji, ale (przede wszystkim) taka restrukturyzacja rządu, by funkcjonował jak mechanizm otwarty na uwagi i aktywności innych. Aspekt rozsądnego współtworzenia jest tu najbardziej istotny – obywatele współfinansując państwo powinni mieć dostęp zarówno do informacji, na podstawie których rządzący podejmują konkretne decyzje i działania, jak i mieć możliwość realnego i świadomego wpływania na te decyzje, a wreszcie rozliczania z nich rządzących.

Właśnie w tym celu w 2009 roku autorzy programu, Alek Tarkowski i Igor Ostrowski, ówczesni członkowie Zespołu Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów, podjęli pierwsze

działania koncepcyjne. Twórcy **Opengov**, zainspirowani działaniami takich organizacji jak Sunlight Foundation (☞), Open Knowledge Foundation (☞) czy MySociety (☞), postanowili stworzyć platformę dialogu na temat możliwości przeprowadzenia podobnego procesu w Polsce. Założenia początkowe zakładały prace osławiające obywateli z ideą open government i włączanie ich w proces legislacyjny poprzez partycypację.

W roku 2010 powstało Centrum Cyfrowe Projekt: Polska, w ramach którego rozpoczęto prace nad projektem „Otwarty rząd w Polsce”, finansowanego z grantu Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe (☞). W jego ramach powstał dokument stanowiący „Mapę drogową dla otwartego rządu w Polsce” wprowadzenia modelu otwartego rządu w Polsce, a także laboratorium, w którym rozwijane były praktyczne narzędzia i aplikacje wdrażające idee tego modelu. Zbiór wytycznych i zasad nie tylko został przedstawiony administracji publicznej i innym organizacjom, ale posłużył jako podstawa realizacji siedmiu własnych projektów. Wszystkie realizowały niżej prezentowane postulaty (☞ 3.5) otwartego rządu, opierały się na publicznie dostępnych danych lub angażowały rząd, instytucje i obywateli w ich otwieranie.

Współpracując z ekspertami z dziedzin teorii demokracji, prawa, partycypacji obywatelskiej, ekonomii, urbanistyki i informatyki udało się przeanalizować i opisać status dostępności danych w Polsce. Nie był on niestety zadawalający i zmuszał do refleksji, że dane dotyczące różnych dziedzin życia publicznego są często niekompletne, prawie nigdy nie są

ze sobą połączone, znajdują się w bardzo różnych zbiorach, którymi zarządzają różni aktorzy społeczni według skrajnie różnych reguł; nie istnieją żadne spójne standardy ich zapisu, nie ma też jasnych regulacji na temat trybu i sposobu ich upubliczniania. Koordynatorzy programu **Opengov**, realizując opisane niżej działania, w celu wypracowania reguł i rozwiązań będących receptą na zidentyfikowane, opisane wyżej, problemy, wzięli udział w konsultacjach, spotkaniach i konferencjach (krajowych i międzynarodowych), często będąc ich organizatorami i współorganizatorami. Do najważniejszych można zaliczyć:

- *Open Data Day 2010*, pierwszy w Polsce hackaton otwartych danych organizowany przez Centrum Cyfrowe w ramach międzynarodowego dnia otwartych danych;
- *Open Government Data Camp 2011* – międzynarodowa konferencja poświęcona tematyce otwartości danych oraz miejsce wymiany doświadczeń między ponad trzystoma uczestnikami z całego świata, współorganizowana wraz z Open Knowledge Foundation;
- warsztaty *Cyfrowy czyn* społeczny w ramach Open Data Day 2011, podczas których ćwiczone działania crowdsourcingowe na bazie obiektów zabytkowych;
- konferencja *Gotcha* – getting everyone on board, współorganizowana w lutym 2013 z ePSI Platform, europejską platformą wymiany wiedzy o informacji i danych publicznych;
- *Międzynarodowy Hackaton Otwartych Danych* zorganizowany w siedzibie Centrum Cyfrowego (II 2013): jego rezultatem było dziesięć prototypowych aplikacji typu open

data oraz warsztaty metodą design thinking poświęcone nowym sposobom wykorzystania danych miejskich.

Na podstawie doświadczeń, porażek i sukcesów powstała metodologia warsztatów „Otwieramy rząd” (↗ 5.), których zadaniem jest ułatwianie aktorom społecznym wdrażania idei open government zarówno na szczeblu lokalnym, jak i regionalnym czy ponadregionalnym. Wypracowana metoda umożliwiła przeprowadzanie procesu wykorzystywania danych publicznych w dowolnych mechanizmach szukania i projektowania rozwiązań na użytek organizacji, firm, instytucji i jednostek rządowych

3.2. Przeprowadzone działania

W latach 2010–2013 w ramach programu Opengov realizowanego przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska powołano siedem kluczowych projektów realizujących ideę otwartego państwa – poniżej znajduje się ich opis oraz aktualny status.




Otwarty budżet, w tym Otwarty budżet lokalny

Projekt przebiegał w dwóch fazach:

- I faza Otwartego budżetu – czas: 2010–2011
- II faza Otwartego budżetu – czas: 2011–2012


Status projektu: Projekt zawieszony; projekt wspierany przez grant Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe oraz grant z Fundacji im. Stefana Batorego.

Geneza projektu: Idea projektu narodziła się z potrzeby jasnego i przejrzystego demonstrowania danych budżetowych zarówno na poziomie państwowym, jak i lokalnym. Inspiracją były sukcesy projektów wizualizacji danych publicznych, jak np. Where Does My Money Go? 

Wyzwania i nadzieje: Podstawową trudnością było uzyskanie dostępu do danych o wystarczającym poziomie szczegółowości, a przy tym danych kompletnych. W trakcie realizacji projektu okazało się, że brak jednego, pełnego, komplementarnego źródła danych (np. ustawa budżetowa – dostępna publicznie w internecie – nie obejmuje funduszu drogowego, budżetów agencji celowych, itd.), a ambicją autorów projektu było zidentyfikowanie wszystkich wydatków państwa. Drugim wyzwaniem okazała się złożoność danych, które nie dają się łatwo uprościć do postaci zrozumiałej dla przeciętnego obywatela. Wiąże się to z brakiem ekspertów, którzy potrafiliby operować wiedzą finansową na różnych poziomach a jednocześnie potrafiliby przekazywać tę wiedzę w odpowiedzi na potrzeby obywateli.

Niezbędnym krokiem dla sukcesu tego projektu jest współpraca z rządem i instytucjami rządowymi, które powinny ujawniać swoje dane finansowe.

Jednocześnie twórcy projektu są przekonani o znaczeniu upubliczniania i zwiększania przejrzystości danych finansowych państwa, mają świadomość wyzwań związanych z otwieraniem tego rodzaju wrażliwych danych.

Efekty projektu: Znacząca część podstawowych danych o finansach państwa została upubliczniona – początkowo na autorskiej platformie informatycznej, a następnie z użyciem systemu repozytoryjnego CKAN. Dane te zostały częściowo zwizualizowane i skategoryzowane. Dodatkowo udostępniono przykładowe wizualizacje kwestii szczegółowych - takich jak system emerytalny oraz dodatkową wizualizację przemówień polskich ministrów finansów ( otwartybudzet.pl).

Polski budżet w słowach

PRZEMÓWIENIA

SŁOWA PRZEZ LATA

2012
2011
2010
2009
2009
2008
2007
2006
2005
2004
2003
2002
2001
2001
2000
1999
1998
1997
1996
1995
1994
1994
1992
1992
1992
1991
1989

polska wzrost publiczny europejska
inwestować polityka finanse kraj państwo 2013 wydatki
mld unia drugi europa euro unijny pkb gospodarka kryzys program
bezpieczeństwo gospodarcza wysoki pierwsze przyspieszyć budżet strefa gospodarcze
rozwój ranking chcieć 2012 spółka poziom działanie premier perspektywa przewidzieć rząd wprowadzić
średnia zatrudnienie bank lato sejm rentowność wiarygodność relacja obligacji

2012



minister finansów
Jan-Vincent
Rostowski

Inflacja 2,5%, stopa bezrobocia: 12,3%, wzrost gospodarczy: 2,8%.

ekipa rządząca
PO-PSL

źródła: debata w Sejmomietrze, tekst przemówienia, wypowiedź sejmowa, wypowiedź sejmowa



Otwarte dane

Rok rozpoczęcia projektu: 2010


Status projektu: Projekt w trakcie realizacji.

Geneza projektu: Idea projektu narodziła się z potrzeby stworzenia katalogu, który zawierałby bibliotekę danych; przede wszystkim lokalnych, udostępnianych przez urzędy, samorządy terytorialne, etc. Inspiracją były sukcesy takich projektów jak data.gov.uk, data.gov czy datacatalogs.org.

Wyzwania i nadzieje: Projekt zakładał stworzenie uniwersalnego, modułowego narzędzia umożliwiającego współdzielenie dowolnie wybranych danych lokalnych. Dotychczasowy silnik Raw Salad, zastosowany wcześniej przy projekcie „Otwarty budżet”, okazał się niewystarczający dla tak skomplikowanych struktur jakimi są np. budżety lokalne. Wyzwaniem jest opracowanie systemu, który pozwoli na płynne pobieranie, aktualizowanie, łączenie, katalogowanie i dystrybuowanie danych o różnym charakterze i pochodzących z różnych jednostek.

W Polsce różne organizacje zajmują się otwieraniem danych publicznych (wskazać należy przede wszystkim działania związane z platformą Moja Polis). Większość z tych organizacji nie wdraża jednak w pełni modelu otwartych danych i nie uznaje za nadrzędny cel ich pełnej otwartości. Działania Centrum Cyfrowego, obejmujące tworzenie platformy, ale też pozyski-

wanie danych i organizowanie wydarzeń takich jak hackatony, służy promocji mocnego modelu otwartości danych publicznych.

Efekty projektu: Praktyczna wiedza na temat wdrażania modelu katalogowania lokalnych danych, portal  otwartedane.pl – serwis udostępniający dane publiczne w sposób przejrzysty, przydatny i zgodny ze standardami. Portal demonstruje, jak publikować zasoby zgodnie ze standardami otwartych danych. Wykorzystane dane są również dostępne w surowej postaci, dostępne poprzez API oraz dostępne do ściągnięcia w całości.

Wnioski na przyszłość: Potrzebne jest rozwiązanie pozwalające na bardziej płynną pracę programistom, dzięki czemu możliwe będzie zrealizowanie pierwotnego planu modułowego podejścia do eksportu wybranych danych na żądanie użytkowników. Pierwotnie opracowany silnik Raw Salad jest obecnie zastępowany rozwiązaniem CKAN, który w międzyczasie stał się międzynarodowym standardem w przechowywaniu i udostępnianiu otwartych danych. Projekt „otwarte dane”, podobnie jak inne inicjatywy upowszechniające dane publiczne, stoją przed wyzwaniem związanym z niskim – mimo ich dostępności – poziomem wykorzystania.

Kolekcje danych

Wyszukaj

Pobierz

Wyraź swoją opinię

tabela

udostępnij

Kopuj do arkusza

Budżet księgowy 2011

Arkusz 1

Budżet zadaniowy ... x

Budżet zadaniowy 2012 - Podzadanie [Zmień nazwę](#)[Wyczyść tabelę](#)[Sortuj](#)[Filtruj](#)[Dodaj/Usuń kolumny](#)

Typ	Nazwa	Budżet Państwa
Total	WYDATKI OGÓŁEM	327 700 000
FUNKCJA 1	ZARZĄDZANIE PAŃSTWEM	1 343 628
Zadanie 1.1	Obsługa merytoryczna i kancelaryjno-biurowa Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	145 410
Zadanie 1.2	Obsługa Parlamentu i jego organów w zakresie merytorycznym i organizacyjnym	476 507
Podzadanie 1.2.1	Wsparcie merytoryczne parlamentarzystów	148 989
Dysponent 1	Kancelaria Sejmu	133 183
Dysponent 1	Kancelaria Senatu	15 806
Podzadanie 1.2.2	Zapewnianie warunków wykonywania mandatu posła i senatora	327 518
Zadanie 1.3	Obsługa merytoryczna i kancelaryjno-biurowa Prezesa Rady Ministrów i Rady Ministrów	128 715
Zadanie 1.4	Obsługa Trybunału Konstytucyjnego w zakresie merytorycznym i organizacyjnym	26 200
Zadanie 1.5	Organizacja i przeprowadzanie wyborów	2 115
Zadanie 1.6	Nadzór nad systemem zamówień publicznych	12 665
Zadanie 1.7	Ocena działalności organów administracji publicznej, Narodowego Banku Polskiego oraz jednostek organizacyjnych wydających środki publiczne z punktu widzenia ustawowych kryteriów NIK	186 079
Zadanie 1.8	Ochrona wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji	10 775
Zadanie 1.9	Gromadzenie i zarządzanie dokumentami organów określonych w ustawie o IPN	247 567
Zadanie 1.10	Ocena gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego z punktu widzenia kryteriów ustawowych	107 595
FUNKCJA 2	BEZPIECZEŃSTWO WEWNĘTRZNE I PORZĄDEK PUBLICZNY	15 764 059
FUNKCJA 3	EDUKACJA, WYCHOWANIE I OPIEKA	52 368 661
FUNKCJA 4	ZARZĄDZANIE FINANSAMI PAŃSTWA	92 997 714
FUNKCJA 5	OCHRONA PRAW I INTERESÓW SKARBU PAŃSTWA	195 328
FUNKCJA 6	POLITYKA GOSPODARCZA KRAJU	2 809 744
FUNKCJA 7	GOSPODARKA PRZESTRZENNA, BUDOWNICTWO I MIESZKALNICTWO	1 766 094
FUNKCJA 8	KULTURA FIZYCZNA	643 832
FUNKCJA 9	KULTURA DZIECIĘTWA NARODOWE	1 787 658

Projekt Otwarty Samorząd (Local Opengov)

Rok rozpoczęcia projektu: 2011

Status projektu: Projekt zakończony; projekt został zrealizowany ze środków Fundacji Stefana Batorego oraz Trust for Democracy in Central and Eastern Europe

Geneza projektu: projekt „Otwarty Samorząd” miał za zadanie demonstrację procesu wdrażania modelu otwartego rządu w skali lokalnej poprzez opracowanie koncepcji pilotażowych wdrożeń. Projekt był realizowany we współpracy z lokalnymi kołami stowarzyszenia Projekt: Polska, m.in. w Poznaniu i Wrocławiu. W ramach projektu opracowano koncepcje czterech takich wdrożeń:

- Projekt „Parkingi”;
- Projekt „Niepełnosprawni”;
- Projekt „Otwarty budżet samorządowy”;
- Projekt „Szkoły”.

Prace nad każdym z projektów przebiegały w czterech etapach: 1. rekrutacja członków i narady z lokalnymi kołami Projektu: Polska; 2. analiza rynku, diagnozowanie wdrożeń opartych na podobnych danych, wstępne przygotowanie projektów aplikacji; 3. konsultacje z lokalnymi parterami w sprawie wstępnych projektów, analiza dostępności danych, prezentacja pomysłów podczas Open Gov Data Camp; 4. praca z lokalnymi liderami nad projektami wdrożeń, wykonanie analiz funkcjonalnych.

Wyzwania i nadzieje: Podstawowym celem projektu było stworzenie opisów i analiz wdrożeń aplikacji internetowych opierających się wykorzystaniu danych publicznych. W przyszłości stworzenie aplikacji internetowych na podstawie opracowanych wytycznych może pozwolić pokazać, jak w praktyczny sposób można wykorzystać istniejące dane publiczne – pozwoli to szerzej zademonstrować ideę otwartego rządu na konkretnych rozwiązaniach.

Efekty projektu: W wyniku prac powstały opisy funkcjonalne i analizy wdrożeń wraz z rekomendacjami dla czterech poszczególnych projektów:

- Projekt „Parkingi” (Poznań) – projekt nie uzyskał naszej rekomendacji ze względu na brak kompletnych danych – hipotetycznie możliwe jest jego wdrożenie przy aktualizacji systemu pracy z danymi w parkomatach. Celem projektu było zbudowanie aplikacji, która pokazywałaby poziom intensywności wykorzystania miejsc w strefie płatnego parkowania oraz wolne miejsca. W założeniu aplikacja miała bazować na ponownym wykorzystaniu danych publicznych gromadzonych przez parkomaty w strefie płatnego parkowania uwzględniającej dni tygodnia oraz rozkład dobowy i tygodniowy.
- Projekt „Niepełnosprawni” (Wrocław) – projekt uzyskał rekomendację do wdrożenia i oczekuje na partnera projektu i dofinansowanie. Celem działania było zbudowanie aplikacji mapującej na terenie Wrocławia budynki i ciągi komunikacyjne przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Użytkownik aplikacji miałby możliwość zaznaczenia

i komentowania poziomu dostosowania obiektów dzięki liście wskaźników, jakie dane obiekty muszą spełniać, by uznać je za przygotowane dla osób niepełnosprawnych.

- Projekt „Otwarty budżet samorządowy” – projekt dedykowany miastom wojewódzkim oraz innym o liczbie mieszkańców powyżej stu tysięcy. Celem projektu było stworzenie ogólnodostępnej, niekomercyjnej aplikacji dostarczającej wiarygodne informacje na temat budżetów i skali faktycznych wydatków miast na poszczególne cele związane z realizacją zadań miasta, uwzględniającej proporcje pomiędzy różnymi rodzajami wydatków z uwzględnieniem liczby mieszkańców.
- Projekt „Szkoły” (Warszawa) – projekt pozytywnie przeszedł ocenę ekspercką. Celem działania było stworzenie platformy internetowej porównującej poziom usług edukacyjnych w placówkach na terenie Warszawy z uwzględnieniem szkół podstawowych i gimnazjów. Rezultatem działania powinno być umożliwienie poszerzenia wiedzy na temat oferty edukacyjnej placówek oświatowych oraz stworzenie narzędzia pomocnego w podejmowaniu decyzji o wyborze szkoły dla swojego dziecka lub samodzielnym wyborze szkoły przez ucznia.



Wnioski na przyszłość: Projekty pokazały, że dokładna analiza dostępnych danych oraz testowanie ich użyteczności może doprowadzić do powstania ciekawych i wartościowych pomysłów – tę formułę należy utrzymywać. Jednak zbyt wczesne ocenianie przydatności powstających rozwiązań może przesądzić o (nie)powodzeniu pomysłu na zbyt wczesnym

etapie – rozwiązaniem może być wprowadzenie elementu prototypowania jeszcze przed finalną oceną conceptów oraz uzupełnienie metody merytorycznej oceny wdrożeń testami użytkowików. Między innymi na bazie doświadczeń tego projektu Centrum Cyfrowe Projekt: Polska we współpracy z pracownią miejskich transformacji Sociopolis opracowało koncepcję metody projektowania lokalnych rozwiązań w duchu *opengov*, przedstawioną w dalszej części tej publikacji (📄 5.3).


Zapytaj Państwo

Rok rozpoczęcia projektu: 2012

Status projektu: Projekt w trakcie realizacji; projekt realizowany w ramach grantu Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Geneza projektu: Projekt powstał z potrzeby stworzenia platformy ułatwiającej składanie wniosków przez obywateli do urzędów i instytucji. Inspiracją dla projektu były portale  whatdotheyknow.com oraz  fragdenstaat.de. Specyfika projektu „Zapytaj państwo” polega na potraktowaniu informacji publicznej jako rodzaju otwartego zasobu informacji, przez co portal jest nie tylko narzędziem służącym kontaktowi z administracją publiczną, ale też wspólnie tworzoną bazą wiedzy.

Wyzwania i nadzieje: Projekt bazuje na obszernej praktyce dostępu do informacji oraz doświadczeniach organizacji specjalizujących się w tym zagadnieniu, takich jak Stowarzyszenie Liderów Lokalnych Grup Obywatelskich (od niedawna: Sieć Obywatelska „Watchdog”). Niezbędnym elementem, stanowiącym główne wyzwanie, jest zbudowanie pełnej bazy teleadresowej instytucji oraz skryptów odpowiednio monitorujących status wniosku, zgodnie z regułami ustawowymi. Projekt daje nadzieję na zwiększenie skali korzystania przez obywateli z prawa do dostępu do informacji publicznej poprzez ułatwienie, skomplikowanej dla wielu, procedury administracyjnej.

Efekty projektu:  zapytajpanstwo.pl – stworzono portal pozwalający na zadawanie pytań o dostęp do informacji publicznej, monitorowanie statusu złożonego wniosku i kontrolowanie ustawowych terminów, w których urzędnicy powinni odpowiedzieć na wniosek, oraz publikowanie uzyskanej informacji publicznej.

Wnioski na przyszłość: istotne jest precyzyjne określenie kompetencji członków zespołu projektowego i zachowanie odpowiednich proporcji pomiędzy pracownikami o miękkich i informatycznych kompetencjach – tylko takie podejście daje gwarancję powodzenia projektu, w którym informacje i dane oraz ich przepływ odgrywają kluczowe role. Istotne jest również wykorzystanie doświadczeń praktyków dostępu do informacji publicznej, które w tym wypadku pozwalają odpowiednio ukształtować funkcjonalność serwisu.

Projekt „otwarte dane”, podobnie jak inne inicjatywy upowszechniające dane publiczne, stoją przed wyzwaniem związanym z niskim – mimo ich dostępności – poziomem wykorzystania.

🔗 Projekt antykorupcyjny: Afery polskie. Historia

Rok rozpoczęcia projektu: 2012

Status projektu: Projekt w trakcie realizacji – obecnie trwa praca nad layoutem oraz wprowadzaniem danych.

Geneza projektu: Projekt narodził się z potrzeby stworzenia jednolitej bazy danych umożliwiającej badanie wszystkich historii polskich afer korupcyjnych.

Wyzwania i nadzieje: Celem projektu jest systematyzacja informacji o reakcjach instytucji publicznych na głośne afery korupcyjne i jasne zademonstrowanie, którzy oskarżeni zostali skazani, oraz umożliwienie agregacji danych, co pozwala odpowiedzieć np. na pytania, ile procesów wszczęto w związku z ujawnionymi aferami, które znajdują się w bazie, i jakim wyrokiem się one zakończyły, czy też wobec jakich instytucji państwowych najczęściej media formułowały oskarżenia o korupcję.

Efekty projektu: 🖱️ polskieafery.pl – pierwsza polska baza wiedzy o aferach korupcyjnych, prawdziwych i wykreowanych, w III RP. Baza pozwala obejrzeć szczegółowe, politycznie neutralne i wiarygodne kalendaria działań głównych bohaterów i władz w pięćdziesięciu najgłośniejszych skandalach korupcyjnych po 1989 roku.

Wnioski na przyszłość: Projekt pokazał, że w pozornie prostych projektach informatycznych pojawia się wiele niuansów, które mogą opóźnić lub utrudnić prace członków zespołu odpowiedzialnych za wkład merytoryczny. W pracy z dużymi zasobami danych tekstowych nie zawsze da się z góry przewidzieć wszystkie funkcjonalności i opcje przyszłego serwisu.

The screenshot shows the website 'AFERY POLSKIE. HISTORIA'. The navigation bar includes 'AFERY', 'AKTORZY', 'INSTYTUCJE', 'O STRONIE', and 'KONTAKT'. The main content area has a search bar and several text prompts: 'Jesteś na stronie, dzięki której poznasz historię najgłośniejszych polskich afer', 'Chcesz dowiedzieć się, na czym polegała afera ART-B? Znajdź ją na liście afer...', 'Interesuje Cię konkretna osoba? Wejdź w zakładkę „AKTORZY”...', and 'Chcesz wiedzieć więcej o aferach związanych z konkretną partią polityczną...'. Below the search area are two columns of filters: 'WYBIERZ TYPI AFERY:' with categories like 'ZAWŁASZCZANIE PAŃSTWA', 'LAPÓWIKARSTWO', 'UPARTYNIENIE PAŃSTWA', 'SPRZENIEWIERZENIE SIĘ OBYWATELŃ / NAJBLIŻSZE WŁADZY', 'KONFLIKT INTERESÓW', 'NEPOTYZM / KLUMOTERSTWO', 'NIELEGALNY / NIEUCZYNNY LOBBYING', 'KORUPCJA WYBORCZA', and 'KLUCZENIE WPLYWAM'; and 'WYBIERZ SFERĘ DOTYKNIĘTA KORUPCJĄ:' with categories like 'LEGISLACJA' and 'DECYZJE ADMINISTRACYJNE'. The 'SZCZEGÓŁY' section shows two article previews: 'AFERA HAZARDOWA 2009' and 'AFERA SOPOCKA'.


Otwarte zabytki

Rok rozpoczęcia projektu: 2012

Status projektu: Projekt w trakcie realizacji; finansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach konkursu Patriotyzm Jutra, ze środków finansowych otrzymanych od Ministerstwa Spraw Zagranicznych, w ramach konkursu na realizację zadania „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą” oraz ze środków CEE Trust.

Geneza projektu: Projekt zainspirowany konkursem fotograficznym „Wiki lubi zabytki”, organizowanym przez stowarzyszenie Wikimedia Polska, którego Centrum Cyfrowe było partnerem. Na bazie pokonkursowych wniosków stworzono projekt angażujący obywateli i dający dostęp do oficjalnych danych i wiedzy na ich temat.

Wyzwania i nadzieje: Serwis ma na celu zademonstrowanie, że dostępne publicznie dane mogą w odpowiednich warunkach być punktem wyjścia do szerokiej aktywności obywateli. Duże nadzieje wiązane są z rosnącym zaangażowaniem w projekt obywateli – a wynikającym z faktu, że rejestr zabytków należy do jednych z bardziej atrakcyjnych społecznie typów danych publicznych. Wszystkie efekty projektu publikowane są w sieci na wolnej licencji, dzięki czemu powstałe treści udostępniane są dalej i angażują w projekt kolejnych użytkowników. Wyzwaniem jest utrzymanie tej tendencji i stworzenie pełnej bazy zabytków.

Efekty projektu: Portal  otwartzabytki.pl. Do tej pory przeprowadzono akcję tworzenia obywatelskiego katalogu zabytków w oparciu o dane pochodzące z Rejestru Zabytków, udostępnione narzędzie umożliwiające uzupełnianie podstawowych informacji o zabytkach (nazwy, adresu, daty powstania oraz współrzędnych GPS) i uzupełniono dane o kolejne funkcjonalności (m.in. opis, tagi, fotografie, wydarzenia historyczne). Na tej bazie powstały aplikacje służące m.in. do monitorowania i alarmowania o stanie zabytków, do tworzenia interaktywnej mapy zabytków oraz dodawania nowych obiektów do wspólnego katalogu. W akcji wzięło udział ponad siedem tysięcy osób.

Wnioski na przyszłość: Realizujący koncepcję otwartego dziedzictwa (open heritage) projekt, leżący na styku idei otwartych danych oraz otwartości instytucji dziedzictwa, jest wyjątkowym przedsięwzięciem w skali europejskiej. Sukces projektu pokazuje, że istotne jest, by projekty oparte na danych dotyczyły konkretnych i realnych zjawisk lub obiektów, których przebieg lub los nie jest obcy obywatelom.

O co chodzi?



Wyszukaj informacje i uzupełnij wybrane pola.
Skorzystaj z własnej wiedzy, poszukaj w książkach lub w internecie.
Sprawdź, czy informacje już uzupełnione są poprawne.
Pamiętaj o podaniu źródeł.

ukryj

To jest profil zespołu zabytków. W jego skład wchodzi więcej zabytków.

Zespół cmentarza żydowskiego

UZUPEŁNIONY

Zabytek wpisany do rejestru zabytków

Lokalizacja:

Olsztyn, powiat Olsztyn, gmina Olsztyn
ul. Zyndrama z Maszkowic
[zobacz](#)

Data powstania: XIX/XX

MINI-PRZEWODNIK

WERSJA ORYGINALNA

UZUPEŁNIJ

UZUPEŁNIJ

UZUPEŁNIJ

ZOBACZ GALERIĘ (6)

DODAJ ZDJĘCIA



Wiktor Jędrzejewski

Szkoła infografiki

Rok rozpoczęcia projektu: 2012

Status projektu: Projekt nie został zakończony.

Geneza projektu: Idea projektu narodziła się z potrzeby rozpowszechnienia wiedzy na temat tworzenia ciekawych i skutecznych infografik. Umiejętności nie tylko analizy, ale też prezentacji danych zostały w ramach projektu **Opengov** zidentyfikowane jako kluczowe, a jednocześnie mało w Polsce rozpowszechnione. Autorzy wyszli z założenia, że przy wykorzystaniu wiedzy i informacji, jakie posiadają np. organizacje pozarządowe lub dziennikarze, infografika może stać się potężnym narzędziem w komunikacji i wprowadzaniu zmiany społecznej.

Wyzwania i nadzieje: Duże zainteresowanie projektem pokazało, że organizacje, instytucje i firmy szukają nowego sposobu na komunikację swoich idei. Wyzwanie dla Centrum Cyfrowego stanowi skuteczne zaprezentowanie podejścia, które zakłada komunikację z obywatelami w sposób ułatwiający zrozumienie państwa i jego mechanizmów oraz umożliwia zaangażowanie się w jego współtworzenie. Wyraźnym problemem jest brak odpowiednich ekspertów, szczególnie tych którzy potrafią uczyć, jak jak tworzyć dobre infografiki.

Efekty projektu: W ramach projektu zostały przeprowadzone dwa pilotażowe kursy analizy i wizualizacji danych pod ha-

slēm „Szkoła infografiki”. Dodatkowo został zorganizowany cykl czterech publicznych spotkań dotyczących wizualizacji. Kursy były skierowane do pracowników i wolontariuszy organizacji pozarządowych. W trakcie cyklu cotygodniowych spotkań (kurs pierwszy) lub przez pięć dni intensywnego warsztatu (kurs drugi) uczestnicy uczyli się myślenia infograficznego, pracy z danymi oraz podstaw programowania niezbędnych do tworzenia infografik. W ramach projektu powstał także pakiet podstawowych materiałów kursowych.

Wypracowana wiedza i doświadczenia są obecnie wykorzystywane w Centrum Cyfrowym do produkcji własnych infografik związanych z projektami otwartościowymi.

Wnioski na przyszłość: Pilotażowe edycje „szkoły infografiki” dowiodły sensowności tego rodzaju działań. Jednocześnie kontynuacja projektu okazała się niemożliwa ze względu na brak odpowiednio wykwalifikowanych osób gotowych prowadzić projekt. Aby więc rozwijać te kompetencje w trzecim sektorze, niezbędne jest znalezienie lub przeszkolenie nowych instruktorów oraz opracowanie lepszych materiałów dydaktycznych.





Letnia Szkoła Infografiki

3.3. Porażki i rozczarowania – wnioski

Od początku realizacji projektu Opengov było jasne, że jego sukces zależy w dużej mierze od jednego czynnika zewnętrznego wobec działań wszystkich organizacji pozarządowych: przychylności administracji publicznej w stosunku do postulatów otwartości rządu. Realizowana przez trzeci sektor mieszanka działań na poziomie kształtowania polityki publicznej (policy) oraz praktycznego demonstrowania przydatności danych i informacji publicznej wydaje się słuszna – sukcesów tej strategii należy jednak oczekiwać dopiero w dłuższej perspektywie. Rodzi to ryzyko, że zmiana nastąpi zbyt wolno. Obok bowiem niewątpliwych sukcesów, takich jak włączenie elementów myślenia *opengov* do strategii „Sprawne państwo” czy też rosnącego zainteresowania władz samorządowych otwartością danych, istnieje również wiele przykładów negatywnych. Rząd polski odmawia przystąpienia do Open Government Partnership, otwieranie danych przez administrację publiczną (umożliwione przez nowelizację ustawy o dostępie do informacji publicznej) w praktyce nie ma miejsca, a organizacje próbujące pozyskać dostęp do danych natrafiają na liczne przeszkody. Brak bardziej zdecydowanych działań po stronie administracji jest podstawowym rozczarowaniem.

Niezbędne jest także uczciwe rozliczenie skuteczności najróżniejszych narzędzi *opengov* – zarówno platform sieciowych,

jak i inicjatyw takich jak na przykład hackatony – w budowaniu zaangażowania społecznego opisanego przez model *opengov*. Znow, z jednej strony zmiany są widoczne i mamy do czynienia z trendem przemian administracji w duchu *opengov* oraz tworzenia ekosystemu równoległych rozwiązań pozarządowych i obywatelskich. Wiele osób wskazuje – słusznie – Polskę jako jednego z liderów w regionie pod względem aktywności pozarządowego sektora *opengov*. Jednak można odnieść wrażenie, że projekty *opengov* mają nadal charakter niszowy, i nie wyzwalają społecznej energii na skalę, której wszyscy by oczekiwali.

Z niszowością *opengov* wiążą się wyzwania kadrowe, które należą do największych trudności środowiska promującego ten model. Działania *opengov* w dużej mierze opierają się na wdrażaniu rozwiązań informatycznych –. Podstawową trudnością jest stworzenie symbiotycznej relacji między programistami o odpowiednich kompetencjach technicznych a działaczami i ekspertami rozumiejącymi model oraz ducha *opengov*. Bez tej symbiozy brak w działaniach *opengov* odpowiedniej siły działania. Tzw. bariery kadrowe dotyczą zarówno organizacji, jak i administracji publicznej. Problemów z nich związanych nie uniknęło także Centrum Cyfrowe Projekt Polska.



3.4. Sukcesy – szanse i nadzieje

Niewątpliwe sukcesy wdrażania idei otwartego rządu (nawet jeśli dla części zaangażowanych osób są jedynie połowiczne) program **Opengov** odniósł w odniesieniu do kształtowania polityki publicznej. Takim sukcesem są otwarte reguły ponownego wykorzystania wpisane w nowelizowaną ustawę o dostępie do informacji publicznej, czy zasady konsultacji przyjęte przez rząd w ramach inicjowanego na początku tego roku programu „Lepsze regulacje”. Nawet jeśli nie mamy jeszcze w Polsce otwartego rządu, to każda taka decyzja regulacyjna jest krokiem w dobrym kierunku. Odpowiednie ramy prawne tworzą szanse i dają nadzieję, że zasady *opengov* staną również wdrożone w praktyce.

Wyraźną szansą na rozwój *opengov* jest też akceptowanie postulatów związanych z tym modelem przez szersze grono organizacji pozarządowych, z którymi Centrum Cyfrowe Projekt: Polska często podejmuje współpracę zarówno na gruncie debaty publicznej, jak i wspólnych działań. Widać to na przykład w inicjatywach dotyczących wejścia Polski do Open Government Partnership.

Nadziei na rozwój *opengov* w Polsce należy szukać w przejściu z poziomu krajowego, centralnego, na poziom samorządowy. Działania na tym poziomie są trudniejsze i mniej efektywne – ze względu na rozproszenie, także geograficzne, aktorów.

Obserwując jednak dynamikę zmian można oczekiwać, że to w metropoliach najszybciej zostanie wdrożony model *opengov* – tam zresztą, gdzie jest on najbardziej potrzebny: w mieście, gdzie władza i obywatele są najbliżej siebie.

W działaniach Centrum Cyfrowego Projekt: Polska przyjęty model laboratoryjny z założenia oznaczał, że nie wszystkie eksperymenty mogą się udać. Zaskakujące było przede wszystkim to, że po kilku latach działań dziś największe szanse rokują projekty, które początkowo uznano za mniej istotne czy obiecujące. Tak jest z projektem Otwarte Zabytki, który początkowo zdawał się dotyczyć materii zbyt. Tymczasem okazało się, że wielką zaletą projektu jest tematyka portalu: dziedzictwo i zabytki interesują wielu Polaków, rodząc naturalne zainteresowanie serwisem, a co za tym idzie, także modelem *opengov*. Bazując na tym przykładzie należy uznać, że sukces *opengov* zostanie osiągnięty nie wprost – także dlatego, że flagowe projekty, otwierające na przykład proces legislacyjny, sądownictwo czy kluczowe dane generowane przez państwo (geodane, dane meteo) są jednocześnie najbardziej kontrowersyjne i drażniące dla zachowawczej administracji. Prace nad nimi muszą oczywiście postępować, ale równie istotna jest praca realizowana na marginesach *opengov*.

3.5. Postulaty i plany na przyszłość

Model *opengov* to układanka budowana z wielu dość odmiennych elementów: administracji publicznej z jej urzędnikami, szeroko pojętego trzeciego sektora – wraz z jego działaczami, pracownikami, wolontariuszami, ekspertami i geekami, oraz szeroko pojętych obywateli. To oni mają być użytkownikami rozwiązań *opengov*, to oni mają skorzystać na większej otwartości administracji, to ich zaangażowanie ma fundować nową demokrację partycypacyjną. Działacze *opengov* są więc połącznikami nowej relacji formalnie nazywanej „państwo–obywatel”. chwili obecnej w tej relacji, nie do końca odnajdują się zarówno urzędnicy – nieufni wobec otwartości – jak i obywatele: obojętni albo wobec samej idei, albo wobec narzędzi je wdrażających.

Wyjściem z problemu może być stosowanie myślenia projektowego, zakładającego, że narzędzia *opengov* muszą zostać zaprojektowane najlepiej w procesie partycypacyjnym. Jakie są zalety takiego podejścia? Dotychczas *opengov* opierał się na szeregu sprawdzonych – przez co rozumiano wdrożenie w innych państwach – narzędzi. Tu można wymienić kanoniczne serwisy, takie jak otwarty serwis parlamentarny, serwis prezentujący fundusze publiczne, serwis legislacyjny, serwis do składania zapytań o dostęp do informacji publicznej, serwis do konsultacji społecznych oraz rodzina rozwiązań pozwalających w modelu crowdsourcingu zbierać wiedzę – na

przykład o miejskich usterkach. Można odnieść wrażenie, że serwisy te powstawały bez rozwiniętego procesu projektowego na wzór wszelkich inicjatyw typu startup, rozwijających zazwyczaj prywatne intuicje twórcy i jego pomysły na ułożenie relacji społecznych (stereotypowym przykładem jest tutaj Facebook). Serwisy te opierają się zazwyczaj na relatywnie prostej funkcjonalności i wspierającej je filozofii zakładającej, że większa przejrzystość, czytelność, prostota czy przyswajalność informacji będzie automatycznym lepem angażującym obywateli wokół wykorzystania tej informacji.

Działania realizowane w ramach programu **Opengov**, obserwowane inicjatywy siostrzane prowadzone przez inne organizacje (w Polsce, ale też zagranicą) oraz dyskusje w gronie ekspertów sugerują, że ten prosty model należy podważyć. Wspólne zaangażowanie administracji i obywateli należy rozpocząć od etapu projektowania rozwiązań (służących później innym formom obywatelskiego zaangażowania) w duchu partycypacyjnym.

Polski ruch *opengov* korzysta już z doświadczeń i wiedzy programistów, działaczy na rzecz przejrzystości, ekspertów od funkcjonowania administracji publicznej, prawników, badaczy społecznych czy infografików. Kluczowym zadaniem na najbliższy czas powinno być zwiększenie potencjału organizacji *opengov* do działania z wykorzystaniem myślenia projektowego w kategoriach dizajnu. Takie podejście jest bowiem szansą na rozwiązanie luki zaangażowania, widocznej wyraźnie w projektach *opengov* i ciężących na ich sukcesie.

Pozwala bowiem na stworzenie rozwiązań lepiej dostosowanych do oczekiwań poszczególnych aktorów. Daje też szansę na oswojenie się z modelem i narzędziami *opengov*, które dość szybko okazują się dla niemal wszystkich uczestników procesu egzotyczne i nieznajome. Projektowanie jest więc sposobem na dotarcie do szerszego grona aktorów, którzy obecnie nie są jeszcze zaangażowani w model otwartego rządzenia.



METODY

4. Otwieranie w działaniu

Wiele z danych publicznych, które bezpośrednio dotyczą różnych sfer życia obywateli, nie dociera do nich. Dane miejskie są zbierane, katalogowane i archiwizowane przez wiele instytucji, jednak często – ponieważ publikowane są w postaci zamkniętych raportów czy statystycznych sprawozdań – niewiele z nich da się powtórnie wykorzystać ze względu na brak dostępu do baz danych i źródeł. I chociaż są to dane, które powstają za pieniądze podatników, oni sami bardzo rzadko mogą korzystać z nich w czystej postaci. Nie mogą tego też robić przedstawiciele organizacji pozarządowych, a często nawet rządowych, ale z innych komórek niż te odpowiedzialne za zarządzanie źródłami. Dzieje się tak m.in. na skutek małej wiary urzędników w przydatność i sensowność upubliczniania danych, z powodu braku jasnych regulacji i wytycznych w tej sprawie, ze strachu przed kompromitacją ze względu na jakość tych danych lub niedochowanie tajemnicy państwowej oraz z obawy przed tzw. kontrolą obywatelską.

W związku z powyższym, na podstawie doświadczeń uzyskanych w trakcie realizacji programu Opengov i weryfikacji przeprowadzonych dotychczas projektów powstały: zbiór reguł mających na celu ułatwienie otwierania państwa, metodologia warsztatów „Otwieramy rząd” oraz przykładowy zbiór rozwiązań powstałych w oparciu o powyższe, demonstrujący, w jaki sposób możliwe jest wykorzystanie konkretnych, istniejących, aktualnych



danych publicznych dotyczących życia mieszkańców (w tym przypadku Warszawy). Tworząc katalog rozwiązań i narzędzi o różnych funkcjach i przeznaczeniu, autorzy pragnęli pokazać, że Polska, podobnie jak inne kraje Europy i świata, może wiele zyskać dzięki właściwemu sformułowaniu zasady dostępu i ponownego wykorzystania informacji publicznej oraz szerzej pojętych zasobów publicznych. Wypracowane rozwiązania mają stanowić aktualną i żywą ilustrację postulowanych przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska postulatów w sprawie otwartego rządu.

Wypracowana na potrzeby projektu metoda została opisana w kolejnym rozdziale – udostępniona jest ona na wolnej licencji (Creative Commons – Uznanie autorstwa), tak by inne organizacje (rządowe i pozarządowe), działające w zakresie swoich kompetencji, mogły projektować rozwiązania w oparciu o dane publiczne. Zaprojektowana koncepcja i metodologia warsztatów dają możliwość obcowania z danymi, uwzględniają proces ich pozyskiwania oraz generowania, stwarzają też warunki do pracy na konkretnych zbiorach.

W następnych podrozdziale znajduje się opis przyjętej metodologii (↗ 4.1), która została zbudowana z uwzględnieniem wniosków z dotychczasowych projektów prowadzonych w ramach programu **Opengov**. W kolejnych częściach rozdziału znajduje się synteza problemu i zidentyfikowanych barier (↗ 4.2), raport z otwartego warsztatu pilotażowego (↗ 4.3), raport z głównego warsztatu eksperckiego (↗ 4.4) oraz katalog wypracowanych na nim rozwiązań (↗ 4.5). Instrukcje

dotyczące otwierania państwa oraz scenariusze warsztatów znajdują się w kolejnym rozdziale (↗ 5)

4.1. Założenia metodologiczne

Zaangażowanie obywatelskie i współpraca obywateli z rządem umożliwiają generowanie na bazie zasobów publicznych nowych usług, produktów, rozwiązań IT czy bazy wiedzy. Jednak, jak pokazały działania przeprowadzone przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska, a także obserwacje towarzyszące pracy nad opisaną niżej metodologią, praca z danymi przez podmioty (organizacje i jednostki) nie posiadające kompetencji bazodanowych, bardzo często jest trudna. Jednak praca z danymi nie może zostać pozostawiona wyłącznie osobom posiadającym kompetencje do pracy z nimi; bez zaangażowania w proces samych specjalistów i organizacji z różnych dziedzin życia społecznego otwieranie danych staje się bowiem jedynie formalnym zabiegiem, który wprawdzie przyczynia się do rozwoju idei otwartego państwa i stanowi świetną ilustrację pracy z danymi, ale zbyt często spełnia jedynie funkcję informacyjną, czy też ilustracyjną. Takie podejście i wykorzystywanie danych jest słuszne i potrzebne, jednakże idea open governance wymaga rozwiązań angażujących obywateli w świadomy proces współtworzenia rozwiązań mających obywatelski i partycypacyjny (względem władzy) charakter. Zaprojektowano więc metodę, która wykorzystuje techniki pozwalające na szybkie przybliżanie istoty baz danych i informacji publicznych oraz umożliwia zrozumienie powiązań pomiędzy światem fizycznym a światem wirtualnym, w którym często znajdują się liczne dane dotyczące życia publicznego.

Narzędzie, warsztat „Otwieramy rząd”, zostało zaprojektowane w oparciu o tzw. myślenie projektowe – design thinking. Należy zaznaczyć, że metodologia design thinking pozwala budować interdyscyplinarne zespoły projektowe złożone zarówno z ekspertów i projektantów, jak i bezpośrednich użytkowników produktów lub usług (będących przedmiotem warsztatów). Największym atutem tego podejścia jest możliwość szybkiego „zglobiania tematu”, prototypowania i testowania wszystkich stworzonych pomysłów bez odrzucania nawet tych najbardziej nierealnych – dzięki temu łatwiej jest dojść do nieszablonowych rozwiązań. Jest to ważne w momencie, kiedy chce się wprowadzić innowacyjne rozwiązania w środowisku lub ekosystemie, w którym utarły się już pewne schematy postępowań i zachowań.

Intencją autorów było, by opracowana metoda była jak najbardziej uniwersalna, to jest:

- dała się zastosować przez organizacje rządowe i pozarządowe, ale także firmy i instytucje różnego typu, działające w różnych dziedzinach życia publicznego, chcące zbudować rozwiązania w oparciu o dane publiczne;
- prowadziła do wypracowania rozwiązań różnego typu: usług, produktów, aplikacji i rozwiązań IT, procesów, działań społecznych, etc.;
- mogła być stosowana na szczeblu lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym.

W odpowiedzi na zidentyfikowane bariery i wyzwania (☞ 4.2.), udało się stworzyć reguły i spis elementów, które powinien zawierać warsztat prowadzący do rozwiązań otwierających państwo. Są to (podział zgodnie z metodologią design thinking):

1. **faza zanurzenia:** poznanie zakresu przedmiotu warsztatu (w tym informacji na temat baz danych, informacji publicznej oraz procesów i zapisów prawnych z nimi związanymi) oraz przybliżenie potrzeb zdefiniowanych grup docelowych;
2. **faza analizy i syntezy:** identyfikacja problemu, analiza kontekstów i próba połączenia świata grupy docelowej ze światem danych i informacji;
3. **faza koncepcyjna:** stwarzanie idealnych sytuacji, które mogą zaistnieć mimo różnych przeciwności i pomagają rozwiązać problem, proponowanie rozwiązań;
4. **faza prototypowania:** tworzenie szkiców, makiet, opisów funkcjonalnych.
5. Po warsztacie następuje **faza refleksji:** w której powstałe pomysły poddaje się ocenie ekonomicznej i merytorycznej, oddaje do testów, próbuje wdrożyć do produkcji, zapraszając do tego procesu partnerów i interesariuszy.

Założono, że zaprojektowane warsztaty powinny przynieść następujące efekty:

1. zwiększenie świadomości uczestników warsztatów na temat idei otwierania rządu;
2. zwiększenie zaangażowania obywateli lub ukierunkowanie ich zaangażowania w proces świadomego współzrządzenia i współtworzenia społeczeństwa opartego na dostępie do zasobów publicznych, w szczególności danych;
3. wypracowanie szkiców i prototypów innowacyjnych rozwiązań opartych na informacji i danych publicznych będących odpowiedzią na realne problemy społeczeństwa.

Prezentowany w opracowaniu model otwartości oraz regulujące je zasady mogą stanowić instrukcję postępowania, w ramach warsztatu, w jednym z dwóch wybranych kierunków:

1. od istniejących danych publicznych do optymalnego dla nich rozwiązania;
2. od zidentyfikowanego problemu do rozwiązania wykorzystującego dostępne informacje. W obu przypadkach, zastosowanie opisanej metody skutować będzie wzmocnieniem zaangażowania obywatelskiego i współuczestniczeniem w procesie sprawowania władzy.

W procesie opracowywania metodologii, w celu sprawdzenia poprawności metody i eliminacji błędów, przeprowadzono dwa warsztaty umożliwiające ocenę metody:

- otwarty warsztat pilotażowy dla szerokiej publiczności „Dane/Design/Śmieci”;
- zamknięty warsztat ekspercki – test pełnej metodologii warsztatu „Otwieramy rząd”.

W obu przypadkach, oprócz testowania narzędzi, organizatorom zależało na wypracowaniu katalogów konkretnych rozwiązań, które w przyszłości będzie można wdrożyć lub przekazać do wdrożenia innym podmiotom. Przebieg warsztatów i ich efekty zostały przedstawione w kolejnych częściach tego rozdziału.

Kształt narzędzi i formułę warsztatu konsultowali eksperci: Jakub Wygnański i Noemi Gryczko. Wypracowane rozwiązania opiniował Adam Zajac. Sylwetki ekspertów umieszczone są na końcu publikacji.

W wyniku analizy przypadków (projekty do tej pory zrealizowane przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska w ramach programu **Opengov**), konsultacji eksperckich, obserwacji uczestniczącej podczas warsztatu pilotażowego oraz po ocenie ewaluacyjnej przeprowadzonej po warsztacie eksperckim, powstała finalna metodologia procesu otwierania rządu, której kluczowym elementem jest warsztat „Otwieramy rząd”. Została ona zaprezentowana w rozdziale (5.). Kolejne części tego rozdziału przedstawiają etapy pośrednie dochodzenia do finalnego narzędzia.

4.2. Identyfikacja problemu, rozpoznanie barier

Proces otwierania danych publicznych w Polsce jest żmudny, długotrwały i często męczący. Polski rząd konsultuje obecnie kształt ustawy o otwartych danych, jednak z doświadczeń Centrum Cyfrowego Projekt: Polska wynika, że **odgórne regulacje niewiele zmieniają, jeśli na wszystkich szczeblach (od ministerstw, przez pracowników urzędów, pracowników organizacji pozarządowych, na obywatelach skończywszy) nie zostaną przeprowadzone działania włączające**. Urzędnicy nie rozumieją, dlaczego mieliby udostępniać informacje i boją się wglądu obywateli w to, czym się zajmują. Problem nie leży tylko i wyłącznie w regulacjach; on leży przede wszystkim w mentalności. Urzędnicy, pracownicy instytucji, artyści, którzy buntują się przeciw otwartości, prywatnie nie wiedzą, w jaki sposób otwarte dane publiczne mogłyby być użyteczne, co zmieniłyby w ich życiu. Wiąże się to z brakiem dowodów praktycznej użyteczności takiej otwartości.

Obecnie wiele z udostępnionych już danych jest zbieranych i krytycznie opracowywanych przez organizacje (rządowe i pozarządowe) w taki sposób, aby umożliwić ich wykorzystanie. Aby spożytkować tę wiedzę, potrzebna jest sieć organizacji, aktywistów, ale też pracowników państwowych, którzy w drodze otwartych konsultacji, na różnych płaszczyznach życia publicznego (bezpieczeństwo, transport publiczny, stan dróg, etc.) będą wypracowywać metody i drogi upublicz-

niania danych w sposób gwarantujący, że mieszkańcy będą je rozumieć, wykorzystywać, a także uzupełniać lub korygować.

Wydarzenia ostatnich lat (np. protest przeciwko ACTA) pokazują, że **uczestnicy życia publicznego za zagrożenia skierowane w ich wolność uważają także działania ograniczające ich swobodę obywatelską. Za takie uznają w szczególności ograniczenia dostępu do informacji, danych, czy innych rodzajów treści**. Zdaniem Roberta Dahla¹, ład demokratyczny możliwy jest do osiągnięcia, jeśli zostaną spełnione następujące postulaty:

- zapewnienie równości wyboru,
- zapewnienie realnego uczestnictwa społeczeństwa w procesie politycznym,
- stworzenie możliwości rozumienia tego, co się dzieje w życiu publicznym,
- stworzenie instytucjonalnych warunków społecznej kontroli priorytetów rządowych,
- włączenie praktycznie całej dorosłej części społeczeństwa w obręb demos.

O ile ograniczenia dostępu do informacji mogą być postrzegane również jako ograniczenia swobód obywatelskich, to udostępnienie zasobów – informacji i danych – jako dobra publicznego może, w analogiczny sposób, budować zaufanie.

.....

1 E. Wnuk-Lipiński (2005), *Sociologia życia publicznego*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, s. 72



Przyjmuje się też, że na bazie dostępnych zasobów (danych i informacji) da się budować zaangażowanie obywatelskie, związane z wykorzystaniem powyższych.

Podczas realizacji programu **Opengov** zostały zidentyfikowane następujące bariery:

BARIERA 1: obawy urzędników

Z doświadczeń Centrum Cyfrowego Projekt: Polska wynika, że urzędnicy udostępniają obywatelom informacje niechętnie i ostrożnie. Obawiają się przy tym nieprzewidzianych skutków takiego działania: konsekwencji zawodowych związanych z niewłaściwym postępowaniem, konsekwencji prawnych i politycznych związanych z ujawnieniem zbyt dużej ilości informacji, konsekwencji osobistych związanych z wykluczeniem społecznym lub ryzykiem „nieprzyjemności”. Co więcej, urzędnicy nie widzą sensowności takich działań, więc zapytania i prośby obywateli o dostęp do informacji publicznych traktują jako dodatkową pracę, która w żaden sposób nie mieści się w standardowych procedurach. Urzędnicy wyrażają również obawę, że dane publiczne mogą zostać wykorzystane w celach komercyjnych, co jest uważane za niepożądane.

Bariera 1 – motywy (esencja):

- obawa przed upublicznieniem informacji niewygodnych, drażliwych;
- strach przed konsekwencjami (politycznymi, zawodowymi, personalnymi) w przypadku upublicznienia zbyt dużej ilości danych;

- niechęć do zadań nadprogramowych.

Bariera 1 – przyczyny (esencja):

- brak jasnych regulacji w sprawie publicznych danych i ich upubliczniania;
- brak wiedzy na temat społecznych i ekonomicznych korzyści wynikających z upubliczniania danych dotyczących życia publicznego i rozwoju gospodarczego kraju.

Potwierdzenie powyższych zjawisk można także zauważyć w licznie dokumentowanych przez media i organizacje pozarządowe zgłoszeniach i dokumentacjach. Prawo dostępu do informacji publicznej nie jest w Polsce należycie respektowane z powodu opieszałości urzędniczej, a także ze względu na przewlekłość postępowań przed sądami. Co więcej, urzędy nie potrafią korzystać z istniejących mechanizmów ochrony informacji wrażliwych (ustawa o informacji niejawnej), naginają przepisy o informacji publicznej, tworzą nieistniejące pojęcia i procedury (np. pojęcie „dokumentu wewnętrznego”)². Zdarza się, że jednostki sektora publicznego stosują tzw. formy obstrukcji utrudniając dostęp do informacji publicznej mimo niekorzystnych dla nich wyroków sądów (jak w przypadku portali Transportoid czy Dobraulica)

.....

2 źródło: http://informacjapubliczna.org.pl/11,762,nieudolnosc_administracji_nie_moze_byc_pretekstem_do_ograniczenia_praw_obywatelskich.html

BARIERA 2: cienka granica prywatności

Ale sami mieszkańcy też mają wiele nieufności do kwestii upubliczniania danych, nie chcą udostępniać swoich danych osobowych, informacji poufnych, drażliwych, niewygodnych lub takich, które mogą stać się poufne, niewygodne czy drażliwe w przyszłości. Kierując się potrzebą prywatności, ale także strachem przed wykorzystaniem tych informacji przeciwko nim, mieszkańcy nierzadko odmawiają publikowania danych w sposób nie anonimowy, umożliwiający ich identyfikację lub lokalizację.

Bariera 2 – motywy (esencja):

- strach przed upublicznieniem danych osobowych;
- obawa przed upublicznieniem informacji niewygodnych, drażliwych;
- obawa przed utratą prywatności;
- niechęć przed publikacją informacji na temat stanu posiadania – strach przed kradzieżami i włamaniami.

Bariera 2 – przyczyny (esencja):

- brak jasnych regulacji określających granice prywatności przy wykorzystaniu nowych technik zbierania i upubliczniania danych;
- brak znajomości praktyk i procesów związanych z procesem otwierania danych.

Potwierdzenie powyższych zjawisk można zauważyć analizując dyskusję wokół udostępniania informacji o rejestracji psów tzw. ras agresywnych wśród właścicieli psów – urzędnicy i właściciele psów nie chcą ujawniać danych adresowych budynków, w których zarejestrowane są te. psy argumentując, że taki zabieg złamałby przepisy zawarte w ustawie

o ochronie danych osobowych. Co ciekawe, tylko część poproszonych burmistrzów nie zrobiła tego, co podkreśla problem braku jasnych i jednoznacznych przepisów³.

.....

3 źródło: <http://dobraulica.pl/2013/01/agresywne-psy-w-war-szawie/>

4.3. Warsztaty pilotażowe „Dane / Design / Śmieci”

23 lutego 2013 r. w ramach Międzynarodowego Hackatonu Otwartych Danych odbył się przyspieszony warsztat dochożenia do innowacji metodą design thinking – warsztat został przeprowadzony w celu sprawdzenia poprawności opracowywanej metody i eliminacji błędów. Oprócz testowania narzędzi, organizatorom zależało na wypracowaniu katalogów konkretnych rozwiązań, które w przyszłości będzie można wdrożyć lub przekazać do wdrożenia innym podmiotom.

Pracując wg metodologii design thinking uczestnicy zajmowali się poprawianiem procesu wywożenia śmieci w Warszawie. Metodologia design thinking pozwala przenieść narzędzia wykorzystywane zazwyczaj w pracy projektanta na grunt innych dyscyplin i jest dziś wykorzystywana na całym świecie przez środowiska biznesowe czy naukowe. W ten sposób projektuje się produkty i usługi, usprawniania procesy komunikacyjne, tworzy nowe metody nauczania. Proces złożony z pięciu etapów (zanurzenie, analiza i synteza, wyciąganie wniosków, szybkie prototypowanie, testowanie rozwiązań) sprzyja redefiniowaniu problemów społecznych i dokładnemu rozumieniu ludzkich potrzeb.

Poniżej znajduje się skrócony raport z warsztatu oraz opis jego wyników. Ponad dwadzieścia osób, pracując przez trzy godziny w jednej grupie opracowywało modele aplikacji, których działanie opiera się na pobieraniu informacji z przestrze-

ni miejskiej i zwracaniu ich w formie użytecznych danych. W trakcie pracy na makietach i mapach zlokalizowano sensory wybierawszy je z wcześniej stworzonego katalogu sposobów zbierania informacji. Następnie przygotowano wstępne propozycje interfejsów użytkownika. Tym razem z katalogu sposobów prezentacji danych, wybierając te najbardziej optymalne. Finalnie przygotowano trzy miniprototypy rozwiązań, które pozwoliły wykorzystać dostępne dane związane z wcześniej zidentyfikowanymi potrzebami i motywacjami uczestników warsztatu, tj.:

1. Miejsce i czas zbierania elektrośmieci i śmieci wielkogabarytowych.
2. Droga, jaką pokonują śmieci, oraz system mierzenia efektywności śmieciowej wspólnoty.
3. W jakim miejscu aktualnie znajdują się pojemniki i pojazdy umożliwiające segregację śmieci.

PROTOTYP 1. Śmieci+

Funkcje:

- Określanie miejsca i czasu zbierania nietypowych śmieci, w tym elektrośmieci i śmieci wielkogabarytowych.

Sposób działania: Aplikacja internetowa pozwala użytkownikom zgłaszać zapotrzebowanie na odbiór konkretnych odpadów (np. elektrośmieci, śmieci wielkogabarytowe); system zbiera informacje i w zależności od natężenia podobnych zgłoszeń sugeruje firmom odpowiedzialnym za wywóz śmieci w danej lokalizacji termin, miejsce i godzinę odbioru. Po ak-

ceptacji rekomendacji systemu lub jej zmianie użytkownicy aplikacji mogą odczytać w systemie, gdzie fizycznie pojawią się odpowiednie pojazdy lub stanowiska do odbioru. Użytkownik ma wgląd w listę i mapę lokalizacji takich miejsc.

PROTOTYP 2. Eko-wspólnota

Funkcje rozwiązania:

- monitoring drogi, jaką pokonują śmieci;
- system mierzenia efektywności śmieciowej sąsiedzkiej wspólnoty.

Sposób działania: Rozwiązanie pozwalające monitorować drogę, jaką pokonują śmieci, opiera się na nadajnikach wmontowanych w koszach, pojemnikach, kontenerach i śmieciarkach.

Współpracujące ze sobą nadajniki umożliwiają identyfikację sposobu segregacji śmieci przez daną społeczność (budynek, osiedle, etc.). Poza tym, śmieciarki wyposażone są w GPSy, system monitorowania spalania paliwa. Dodatkowo w analizie pod uwagę brany jest punkt docelowy wywozu śmieci oraz miejsce ich utylizacji. System komputerowy, analizujący dostarczone dane, pozwala śledzić i wyliczać liczbę śmieci oraz sposób przygotowania ich do wywiezienia (segregacja, oczyszczenie, rozdzielenie elementów, zgniecenie, etc.), obliczając umowny współczynnik „efektywności śmieciowej”. Zespoły sąsiedzkie rywalizują ze sobą starając się w ramach wspólnoty zmniejszyć liczbę produkowanych śmieci, a polepszając sposób przygotowania ich do wywiezienia działają tak,

by koszty z tym związane były jak najmniejsze, a szkodliwość środowiskowa jak najniższa. Podstawowe informacje wynikające z pracy wspólnoty wyświetlane są przy wspólnym śmietniku. Ponadto system dostępny przez internet i urządzenia mobilne pozwala sprawdzić każdemu użytkownikowi status jego interwencji, statystyki, i drogę wyrzucanych śmieci etc.

PROTOTYP 3. Lokalizator-segregator

Funkcje rozwiązania:

– wskazywanie lokalizacji pojemników i pojazdów umożliwiających segregację śmieci.

Sposób działania: System komputerowy pozwala użytkownikowi na zlokalizowanie pojemników umożliwiających segregację śmieci albo pojazdów z pojemnikami w miejscach, gdzie niemożliwe jest ustawienie takich pojemników na stałe. Pojemniki zlokalizowane są na mapie po wprowadzeniu przez firmę zarządzającą, pojazdy natomiast zlokalizowane są przez czujnik GPS. W każdym pojeździe i pojemniku znajduje się także czujnik rejestrujący zapełnienie. Użytkownik odczytuje z systemu informacje, gdzie najbliższej jego lokalizacji znajduje się kosz gotowy przyjąć od niego konkretne śmieci, które wybiera z listy oraz – w przypadku przepelnienia pojemnika – kiedy zostanie on opróżniony. Aplikacja powinna zostać zaprogramowana w taki sposób, by sprawnie działać zarówno na komputerach, jak i urządzeniach mobilnych (w tym telefonach).

Mimo że wypracowane rozwiązania nie zostały rozwinięte do postaci cyfrowych makiet ani przetestowane przez finalnych odbiorców, same warsztaty spełniły swoją pilotażową funkcję i pozwoliły zidentyfikować słabe i mocne strony poszczególnych narzędzi. Wnioski wykorzystano przy tworzeniu finalnej metodologii warsztatu „Otwieramy rząd”. Katalog propozycji, stanowiący bardziej rozwinięcie istniejących na rynku rozwiązań, niż bazę nowych usług, otrzymał status rekomendacji i jest dostępny dla wszystkich zainteresowanych ich wdrożeniem.

4.4. Warsztaty pilotażowe „Otwieramy rząd”

Główne warsztaty pilotażowe, które miały pozwolić ocenić opracowaną metodologię, odbyły się w dniach 4–5 kwietnia 2013 roku. Tak jak wspomniano, oprócz testowania narzędzi, organizatorom warsztatów zależało na wypracowaniu katalogu konkretnych rozwiązań, który z jednej strony pozwoliłby na praktyczną demonstrację podejścia *opengov*, a z drugiej dostarczyłby rozwiązań, które w przyszłości będzie można wdrożyć lub przekazać do wdrożenia innym podmiotom.

Kształt narzędzi i formułę warsztatu konsultowali eksperci: Jakub Wygnański i Noemi Gryczko. Dostępne dane i wypracowane rozwiązania opiniował Adam Piotr Zajac. Sylwetki ekspertów umieszczone są na końcu publikacji.

Na potrzeby właściwego zrozumienia poruszanych podczas warsztatów pojęć został stworzony Słownik *opengov*, w którym w esencjonalny sposób przedstawiono najważniejsze zagadnienia związane z projektem; przedstawiono w nim również najważniejsze kwestie polskiej Ustawy o dostępie do informacji publicznej. Słownik, który znajduje się na końcu publikacji, był obowiązkową lekturą dla wszystkich osób uczestniczących w którymkolwiek z etapów warsztatu – przeczytali go zarówno eksperci opiniujący projekt, jak i uczestnicy warsztatu oraz ewaluatorzy.

Materiały ułatwiające przeprowadzenie warsztatu znajdują się na stronie: centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov

Wybór zakresu działań i określenie grupy docelowej rozwiązań

Pilotażowy warsztat dotyczył miejskich danych publicznych, za które uznano wszelkie dane finansowane z budżetu państwa (lub innego publicznego), zbierane przez instytucje państwowe, organizacje pozarządowe lub inne podmioty współfinansowane z ww. budżetów, dotyczące różnych aspektów życia publicznego w mieście (np. komunikacji miejskiej, stanu dróg, infrastruktury wodociągowej, wywozu śmieci, sygnalizacji świetlnej, planowanych remontów, etc.).

Na pierwszym etapie selekcji zakresu działań wybrano zagadnienia powiązane z tematami poszczególnych projektów realizowanych do tej pory przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska w ramach nadrzędnego programu *Opengov*. W ten sposób, w puli możliwych zagadnień znalazły się tematy z opracowanym już wcześniej katalogiem możliwości, barier i rekomendacji, co stanowi niezbędny i wartościowy punkt wyjścia przy pracy metodą *design thinking*. W celu sprawnej realizacji zadań, w związku z fizyczną lokalizacją Centrum Cyfrowego Projekt: Polska, zakres działania ograniczono do granic administracyjnych Warszawy, skupiając się na miejskim aspekcie wybranych zagadnień. Na drugim etapie selekcji, po analizie barier i rekomendacji, które pojawiły się przy realizacji poszczególnych projektów (↗ 3), wybrano projekty spełniające kryterium dostępności danych. Z uwagi na demonstracyjny charakter warsztatów oraz jego metodolo-

giczne cele, w drugiej kolejności zwracano uwagę na format danych, otwartość dysponenta na ich przekazywanie lub tryb aktualizacji. Na etapie selekcji tematu warsztatu celowo nie wprowadzono kryterium oceny użyteczności danych. Zastosowana metoda warsztatowa w oparciu o narzędzia design thinking zakłada możliwość wypracowania nowatorskich rozwiązań dla dowolnego zagadnienia (powodzenie projektu zależy wyłącznie od dobrze zidentyfikowanego problemu i zrozumienia potrzeb grup docelowych).

Główne źródło danych stanowiła warszawska mapa barier w ciągach pieszych i komunikacyjnych, docelowo stworzona dla osób niepełnosprawnych oraz innych użytkowników, którzy charakteryzują się ograniczoną sprawnością ruchową, jak np. rodzice podróżujący z wózkami dziecięcymi. Dodatkowo na warsztacie positkowano się następującymi zbiorami danych:

- mapa lokalizacji parkomatów, lokalizacja sfer płatnego parkowania;
- informacje o natężeniu ruchu drogowego, z wyszczególnieniem informacji na temat natężenia ruchu komunikacji miejskiej;
- natężenie ruchu w komunikacji miejskiej (ilość osób podróżujących komunikacją);
- natężenie ruchu rowerowego.

Pod uwagę zostały też wzięte dane hipotetycznie możliwe do pozyskania, wprowadzone w celu stworzenia możliwości wypracowania dodatkowych rozwiązań w wyniku nakładania na siebie informacji:

- trasy przejazdu śmieciarek;
- trasy przejazdu delegacji rządowych;
- populacja psów z podziałem na dzielnice;
- zajętość stref parkowania.

W celu przetestowania pracy w interdyscyplinarnym zespole, w którym bierze się pod uwagę potrzeby i problemy różnych grup docelowych oraz w którym znajdują się przedstawiciele tych grup, wybrano następujące grupy potencjalnych odbiorców rozwiązań opracowywanych na warsztacie:

- rodzice małych (0–2 lata) dzieci;
- rowerzyści;
- właściciele psów.

Wybór i prezentacja uczestników

Do warsztatu pilotażowego zostali zaproszeni przedstawiciele organizacji dobrani w taki sposób, by stworzony zespół charakteryzowała interdyscyplinarność i odmiennosc podejść. Uczestnicy reprezentowali następujące środowiska i grupy docelowe (zbieżne ze zdefiniowanymi problemami):

- reprezentant środowisk związanych z partycypacją i analizą danych pod kątem rozwiązań miejskich;
- reprezentant organizacji promującej zmianę w przestrzeni;
- reprezentant organizacji reprezentującej prawa rodziców;
- reprezentant organizacji działającej na rzecz rowerzystów;
- reprezentant organizacji/firmy działającej na rzecz psów;
- projektant rozwiązań związanych z nawigacją, interfejsami użytkownika, znający tematy przestrzeni miejskiej;

- projektant rozwiązań związanych z przestrzenią miasta, nawigacją mieszkańców;
- reprezentant Centrum Cyfrowego Projekt: Polska, zaangażowany w proces otwierania danych.

W warsztacie wzięli udział (kolejno, zgodnie z wyżej wymienionymi oczekiwaniami): Luiza Zalewska (dobraulica.pl), Katarzyna Juchniewicz (Fundacja Architektury), Magdalena Biela (Stowarzyszenie Tata, Mama i Ja), Marcin Jackowski (Zielone Mazowsze), Magdalena Nawarecka (Stowarzyszenie Zwierzęta Ludziom), Paweł Kłudkiewicz (studio Pawka), Monika Komorowska (Stowarzyszenie Odblokuj), Alek Tarkowski (Centrum Cyfrowe Projekt: Polska). Uczestnicy warsztatu po jego zakończeniu wzięli udział w ocenie metodologii.

Cele działania

Za cele warsztatów pilotażowych przyjęto:

- stworzenie pełnej metodologii narzędzia, które umożliwi innym organizacjom przeprowadzenie podobnych warsztatów;
- prezentację nowych możliwości i rozwiązań dla projektowania produktów i usług, które wynikają z wdrożenia postulatów otwartego rządu;
- wypracowanie przykładowych rekomendacji projektowych dla wybranego zagadnienia dotyczącego wybranej podczas konsultacji jednej sfery życia.

Przebieg warsztatu

Warsztaty trwały dwanaście godzin (osiem godzin pierwszego dnia i cztery godziny drugiego dnia) i składały się z następujących elementów:

- wprowadzenie, zapoznanie się uczestników, prezentacja tematu i wyzwań;
- oswojenie z metodą projektową;
- prezentacja grup docelowych, zwyczajów i potrzeb – konfrontacja opinii, prezentacja wyzwań i barier – konfrontacja opinii;
- prezentacja dostępnych danych, punktów styku, kontekstów i praktyk, lista oczywistych rozwiązań (zamkniętych w kopercie); zadanie domowe;
- prezentacja doświadczeń – esencja i weryfikacja barier;
- prezentacja spektrum możliwości (produkty, usługi, aplikacje web i mobilne, wydawnictwa, etc.) – prezentacja narzędzi warsztatowych;
- dzień z życia: tworzenie mapy potrzeb i barier;
- baza propozycji rozwiązań – katalogowanie, pogłębienie tematu: pełna prezentacja problemu, analiza kontekstów;
- uzupełnianie bazy propozycji rozwiązań: makiety i weryfikacja;
- szybkie prototypowanie finalnych rozwiązań, refleksje nad rozwiązaniami.

Wyniki warsztatów znajdują się w następnej części.

4.5. Efekty warsztatu pilotażowego – katalog rozwiązań

W wyniku dwóch dni pracy ośmioosobowego zespołu powstało osiem propozycji rozwiązań – poniżej znajduje się powstały katalog. Trzy wybrane przez grupę rozwiązania zostały zaprezentowane na makietach.

Mapa rowerowa

/ autor pomysłu: Luiza Zalewska

A. Ogólny opis rozwiązania:

Stworzenie mapy rowerowej miasta, uwzględniającej wszystkie ciągi komunikacyjne, z których korzystać mogą rowerzyści: drogi, ścieżki rowerowe i inne.

B. Sposób działania rozwiązania:

Pozarządowa organizacja (np. Zielone Mazowsze, organizatorzy Masy Krytycznej lub inni) na zlecenie/przy współpracy Pełnomocnika Prezydenta m. st. Warszawy ds. komunikacji rowerowej tworzy mapę rowerową miasta, promującą i usprawniającą ruch rowerowy w Warszawie.

C. Propozycja partnerów:

- Pełnomocnik Prezydenta m. st. Warszawy ds. komunikacji rowerowej;
- organizacja ekologiczna pozarządowa prorowerowa;
- producent rowerów, odzieży rowerowej, bagażników rowerowych, fotelików dla dzieci (ew. sponsor);
- firma zarządzająca systemem Veturilo.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Rowerzyści, którzy na co dzień korzystają z roweru jako środka transportu, rowerzyści tzw. rekreacyjni, osoby, które nie korzystają z rowerów, ale zachęczone ułatwieniami mogą po nie sięgnąć i traktować jako pełnoprawny środek do komunikacji.

E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

Ograniczenie transportu samochodowego, zmniejszenie zanieczyszczenia miasta, poprawa stanu zdrowia mieszkańców Warszawy.

Spółdzielnia-wózkownia

/ autor pomysłu: Paweł Kludkiewicz

A. Ogólny opis rozwiązania:

Innowacja społeczna polegająca na czasowym zrzeszaniu się sąsiadów w celu użytkowaniu lokalu na poziomie parteru, z przeznaczeniem na pomieszczenia dla rowerów i wózków dziecięcych.

B. Sposób działania rozwiązania:

Czasowe zrzeszanie się sąsiadów w celu przejęcia nieużywanego lokalu w pobliskiej okolicy miejsca zamieszkania i wspólne wykorzystywanie go jako tzw. wózkownie dla rowerów i wózków dziecięcych.

C. Propozycja partnerów:

Samorząd, wspólnoty mieszkaniowe.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Rowerzyści, rodzice małych dzieci.

E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

Znoszenie i wnoszenie rowerów i wózków dziecięcych w budynkach bez wind.

Kampania społeczna

/ autor pomysłu: Katarzyna Juchniewicz

A. Ogólny opis rozwiązania:

Wspólną cechą problemów/barier zdefiniowanych na warsztacie grup docelowych jest m.in. konflikt. Przy użyciu danych statystycznych na temat ilości dzieci i psów na danym terenie można stworzyć kampanię społeczną, mającą na celu uwrażliwienie na punkcie respektowania praw osobistych innych mieszkańców/osób w przestrzeni miejskiej. Podstawą rozwiązania jest założenie, że w większość problemów/barier wynika z obojętności i/lub egocentryzmu bądź izolacji społecznej oraz uświadomienie, że dialog jest jedyną możliwością zrozumienia wzajemnych potrzeb i respektowania ich.

B. Sposób działania rozwiązania:

Użycie w kampanii społecznej liczb: wskazanie na liczebność danej grupy w okolicy zamieszkania (właściciele psów, rodziców/opiekunów dzieci), stan społeczeństwa na danym terenie. Do współczesnego społeczeństwa docierają liczby – przedstawiające jakiś stan, większość danej grupy w połączeniu z odniesieniem do osobistych odczuć, przekonań, potrzeb. Zestawienie tych dwóch elementów w kampanii mogłoby uświadomić, że:

- a) jest większa liczba osób/grupa, która ma podobny problem;
- b) jest duża liczba osób/znacząca grupa, z którą mam osobisty konflikt (na przykład boję się, że moje dziecko zostanie ugryzione przez psa/boję się, że znowu ktoś na mnie nakrzyczy podczas spaceru z psem).

Na podstawie zebranych danych liczbowych i konkretnych

przykładów konfliktów można stworzyć kilka spotów medialnych i/lub bilbordów bądź reklam internetowych. Działanie może mieć charakter zarówno lokalny, jak i ogólnie miejski.

C. Propozycja partnerów:

- organizacje działające na rzecz tworzenia więzi społecznych, polepszania jakości relacji w społeczeństwie;
- organizacje zrzeszające rodziców i posiadaczy zwierząt;
- firma zajmująca się komunikacją społeczną i dialogiem;
- władze miejskie;
- City Info, lokalne i miejskie media.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Kampania przewidziana jest dla rodziców z dziećmi i właścicieli psów.

E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

Rozwiązanie odpowiada na problem konfliktów między grupami i ma doprowadzić do wprowadzenia dialogu w zakresie respektowania własnych praw w przestrzeni miejskiej

Poszukiwacze dziur

/ autor pomysłu: Alek Tarkowski

A. Ogólny opis rozwiązania:

Aktualizacja warszawskiej mapy barier, uzupełnienie istniejącej w sieci bazy punktów stanowiących przeszkodę dla osób niepełnosprawnych (wysokie krawężniki, brak podjazdów i in.) w ramach miejskiej akcji szkolnej.

B. Sposób działania rozwiązania:

Wielka, doroczna akcja społeczna, prowadzona we wszyst-

kich warszawskich szkołach wśród dzieci klas IV–VI w Międzynarodowy Dzień Osób Niepełnosprawnych (3 grudnia), porównywalna do akcji „Sprzątania Świata”.

Akcja wykorzystywałaby rozwiązania analogowe: wydrukowane diagramy/mapy okolic szkoły, na które uczniowie nanosiliby oznaczenia problemów (w najprostszej wersji: kodowanie kolorem: np. zielony/czerwony). Alternatywą byłaby akcja wykorzystująca technologie teleinformatyczne (najprostsze rozwiązanie to korzystanie z komórek do robienia zdjęć i ew. geolokacji barier). Takie rozwiązanie, choć trudniejsze w realizacji i wymagającej od uczniów dodatkowych kompetencji, pozwalałoby ćwiczyć e–kompetencje. W obu scenariuszach zebrane dane zasilalyby platformę online. Nauczyciele weryfikowaliby wyniki na etapie ich wprowadzania.

C. Propozycja partnerów:

- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- Mazowieckie Kuratorium Oświaty;
- szkoły podstawowe na terenie m. st. Warszawy;
- firma zatrudniająca osoby niepełnosprawne;
- organizacje/stowarzyszenia reprezentujące interesy niepełnosprawnych oraz młodych rodziców;
- celebryci niepełnosprawni, ew. sprawni.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Grupy docelowe: osoby niepełnosprawne, osoby starsze, poruszające się z trudnościami oraz rodzice małych dzieci (w wózkach).

Grupa zaangażowana: uczniowie szkół podstawowych, nauczyciele, ewentualnie rodzice.

Grupa beneficjentów: osoby niepełnosprawne.

E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

Ograniczenie barier dla osób niepełnosprawnych i innych, integracja ze zdrową / w pełni mobilną częścią społeczeństwa. Gdyby akcja miała miejsce w rzeczywistości, przyniosłaby kilka korzyści: realną poprawę sytuacji wyżej opisanych osób, które zyskałyby dostęp do wielkiej bazy aktualnych informacji oraz wzrost świadomości na temat „osób wrażliwych na bariery” wśród dzieci (w społeczeństwie). Akcja tłumaczyłaby również dzieciom takie koncepcje jak crowdsourcing i nowe formy zaangażowania obywatelskiego.

Miejski system informacji

/ autor pomysłu: Monika Komorowska

A. Ogólny opis rozwiązania:

Wykorzystanie Miejskiego Systemu Informacji do ułatwienia miejskiej nawigacji rodzicom małych dzieci.

B. Sposób działania rozwiązania:

Wykorzystanie słupków MSI do informowania o miejscach dedykowanych i ważnych dla rodziców małych dzieci w związku ze zmiennością dostępnej oferty. Stałym elementem byłaby jedynie strzałka, a symbole typu kawiarnia, placyk, etc, byłyby nakładane na zasadzie „click” od góry i łatwo wymienne przez administratora. Za mapowanie miejsc odpowiedzialny byłby administrator MSI, ale dane zbierałby w porozumieniu z partnerami społecznymi NGO dedykowany rodzicom z małymi dziećmi (współtworzenie mapy).

C. Propozycja partnerów:

Fundacja Mama, Klub Mamy i Taty na Pradze Południe, MSI, Miasto Stołeczne Warszawa.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Rodzice z małymi dziećmi.

E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

Trudności w poszukiwaniu oferty aktywnego spędzania czasu i miejsc przychylnych małym dzieciom w trakcie codziennego korzystania z miasta, które obecnie i tak jest bardzo trudne ze względu na istniejące bariery komunikacyjne.

System Motywacji Zgłoszeniowej

/ autor pomysłu: Marcin Jackowski

A. Ogólny opis rozwiązania:

Projekt ma na celu aktywizację obywateli i urzędników poprzez mechanizmy motywujące, a także podnoszenie skuteczności tych mechanizmów. Rozwiązanie obejmuje środki dedykowane niezależnie dla obu grup, ale wydaje się, że należy je zastosować równocześnie do obu (podejście całościowe). Należy pamiętać, że motywowanie obywateli mija się z celem jeśli, nie ulegnie zmianie nastawienie urzędników. Z drugiej strony, motywowanie urzędników nie ma sensu, jeśli z ich otwartości nikt nie będzie korzystał.

B. Sposób działania rozwiązania:

Środki motywujące urzędników

– uzależnienie premii od skuteczności załatwiania spraw i reagowania na wnioski obywateli. Przynajmniej pewna część premii powinna odzwierciedlać efekty działania danego urzędnika, na jej przyznanie miałyby wpływ publiczna ocena

obywateli, a nie uznanie przełożonego.

– publiczny rejestr spraw obywatelskich umożliwiający śledzenie przez internet zgłoszeń od mieszkańców i ich statusu w czasie. Obywatele mogliby też komentować te sprawy czy wspierać ich rozwiązanie. Dodatkowy efekt to zwiększenie jawności działania urzędu i nadzoru społecznego nad pracą urzędów finansowanych ze środków publicznych (otwarcie rządzenia).

– współzawodnictwo dzielnic i instytucji miejskich w jakości obsługi skargi wniosków obywateli. Byłby to dodatkowy mechanizm motywujący na poziomie wyższym niż opisany w punkcie 1. Raz do roku odbywałoby się podsumowanie, ogłoszenie wyników i zebranie (?) zwycięzców. Można odwołać się do współzawodnictwa na najlepszy WOM prowadzonego wśród dzielnic Warszawy.

Środki motywujące obywateli:

1. Publiczny rejestr spraw obywatelskich (jw.) umożliwiający zgłaszanie problemów przez internet, a następnie śledzenie własnych zgłoszeń, ale też przeglądanie spraw innych, angażowanie się w nie, komentowanie itp. Przeglądanie także na mapie miasta, co dawałoby szybki globalny ogólny ogląd sytuacji, z możliwością filtrowania, kategoryzacji spraw;
2. Pojedynczy punkt kontaktu z miastem (telefon, e-mail, formularz www) z którego sprawa trafiałaby do właściwego podmiotu – jednego z bardzo wielu. W przypadku Warszawy rozrost aparatu biurokratycznego jest poważną barierą dla obywateli zdezorientowanych mnóstwem służb, urzędów itp.;
3. Losowanie nagród wśród aktywnych mieszkańców albo

nagradzanie autorów wniosków najwyżej ocenionych przez lokalną społeczność;

4. Gra sieciowa „Napraw swoje otoczenie” łącząca społeczne narzędzia interakcji w sieci z odniesieniami do realnego świata. Gra adresowana głównie do młodzieży, ale zaangażowanie urzędów byłoby również pożądane. Cele gry podobne jak wspomniane wyżej: identyfikacja problemów, poszukiwanie usprawnień w codziennym otoczeniu, zgłaszanie tych usprawnień i proces zbiorowej oceny na zasadzie giełdy propozycji. W trakcie gry powstawałby też przyrostowo wirtualny model świata (mapa z różnymi danymi, zdjęciami, filmami, poradami praktycznymi, postulatami itp.)

5. W późniejszej fazie – ulotki, kampania społeczna

C. Propozycja partnerów:

Docelowo:

- urzędy dzielnic Warszawy, ZTM, ZDM, ZOM, ZMID, ZTP i inne;
- dziennikarze prasy lokalnej, radia, TV.

W fazie przygotowania i prototypowania:

- partie polityczne (przynajmniej deklaratywnie powinno im zależeć na aktywizacji obywateli, poprawie relacji urząd – obywatel);
- wyższe uczelnie (kierunki takie jak prawo, socjologia, psychologia, zarządzanie, administracja publiczna, techniczne – przygotowanie narzędzi informatycznych, np. przez studentów w ramach zajęć projektowych na uczelni);
- organizacje społeczne, watchdogowe, fundacje;
- szkoły średnie;
- wojewoda, posłowie;
- sponsorzy.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Projekt powstał w trakcie projektowania rozwiązań dla rowerzystów i rodziców małych dzieci (z wózkami); podczas szukania odpowiednich danych została zdiagnozowany problem obojętności urzędów na zgłoszenia problemów obywateli, niezależnie od tematu czy grupy docelowej. Analizując sytuację określono, że odbiorcami finalnie zgłoszonego rozwiązania mogą być:

- mieszkańcy miasta dorośli i młodzież powyżej 16;
- urzędnicy, zarządy i rady dzielnic Warszawy;
- urzędnicy niektórych instytucji miejskich (np. ZTM, ZDM, ZOM).

E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

1. bierność większości społeczeństwa, obojętność wobec problemów, poczucie braku wpływu na otoczenie;
2. ociążałość i obojętność urzędów na zgłoszenia problemów obywateli.

Zgłaszacz barier

/ autor pomysłu: Magdalena Nawarecka

A. Ogólny opis rozwiązania:

Aplikacja na smartfona pozwalająca w prosty sposób zgłaszać bariery architektoniczne i inne utrudniające poruszanie się po mieście osobom wskazanym w opisie grup docelowych.

B. Sposób działania rozwiązania:

Aplikacja ma zdefiniowane podstawowe typy barier, które użytkownik może zgłosić; poza tym każdy może dodać własną (nietypową) barierę. Aplikacja automatycznie ustala lokaliza-

cję (GPS) osoby zgłaszającej. Do lokalizacji można dodać ikonę oznaczającą barierę (np. złe przejście dla pieszych), krótki opis/ocenę własną utrudnienia oraz – opcjonalnie – zdjęcie.

Informacja jest nanoszona na mapę, na której wszyscy mieszkańcy mogą ją obejrzeć. Z poziomu konta o dodatkowych przywilejach do mapy mają też dostęp radni, którzy klikając w zaznaczone miejsca mogą się wypowiedzieć, czy i kiedy zajmą się problemem. Można też zgłosić brak istotnego udogodnienia (np. brak kosza na psie kupy w okolicy, brak wybiegu dla psów, etc.).

C. Propozycja partnerów:

Rada miasta, firma projektująca aplikację.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Matki z dziećmi, rowerzyści, właściciele psów, osoby z niepełnosprawnością.

E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

Barriere architektoniczne w mieście, niedostosowanie infrastruktury do zmieniających się wymagań społecznych

Informator miejski

/ autor pomysłu: Magdalena Biela

A. Ogólny opis rozwiązania:

Informator mieszkańca danej dzielnicy Warszawy w formie papierowej i aplikacji, którą można będzie zainstalować np. w telefonie. Funkcją Informatora będzie przesyłanie danych na temat miejsc i ich lokalizacji na terenie dzielnicy, w której przebywa pytający. Aplikację będzie można zainstalować w parkomatach, których liczba stale wzrasta. Informacje za-

warte w Informatorze będą przyporządkowane do danej grupy: RODZIC, SENIOR, UCZEŃ, WŁAŚCICIEL ZWIERZĄT, np. RODZIC: szkoły rodzenia, przychodnie, kluby dla rodzin, żłobki, przedszkola, szkoły, klubokawiarnie, itd. WŁAŚCICIEL ZWIERZĄT: miejsca spacerowe, lecznice weterynaryjne, ośrodki szkolenia psów, sklepy z akcesoriami dla zwierząt itd.

Efekty:

Aplikacja (IM) – aplikacja dostępna w telefonie, komputerze, parkomacie. Stale aktualizowana.

Broszura (IM) – broszura dostępna w miejscach często odwiedzanych przez grupy docelowe (szkoła rodzenia, szpital, przychodnie, placówki oświatowe, edukacyjne, kulturalne, urzędy dzielnic) z informacją propagującą wersję elektroniczną.

B. Sposób działania rozwiązania:

Przesyłanie danych na temat miejsc i ich lokalizacji na terenie, w którym przebywa pytający.

C. Propozycja partnerów:

Urząd miasta, urzędy dzielnic.

D. Grupa docelowa rozwiązania:

Rodzice, seniorzy, uczniowie, właściciele zwierząt

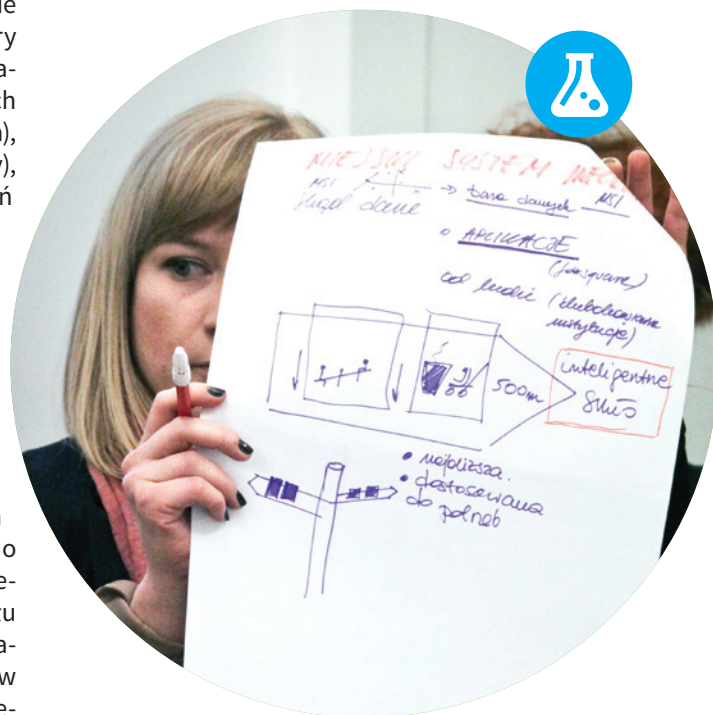
E. Problem/wyzwanie, na które rozwiązanie jest odpowiedzią:

Wymienione wyżej grupy docelowe korzystają z wielu miejsc na terenie osiedla/dzielnicy, gdzie często poszukują konkretnej informacji (adresu, lokalizacji, drogi dojazdu).

5. Jak otwierać państwo

Jak wykazano, na świecie istnieje wiele przykładów pokazujących, że umowne procesy otwierania państwa, tj. włączanie świadomych (lub uświadamianych) obywateli w procedury współzrządzenia czy stwarzanie sytuacji partycypowania we władzy jest możliwe. Jednak, w zależności od czynników odgórnych (gotowość państwa), oddolnych (gotowość społeczeństwa), technicznych lub technologicznych (gotowość infrastruktury), a właściwie w zależności od sposobu skoordynowania działań czy też połączenia wymienionych wyżej aktorów społecznych w jedną sieć, jeśli nie współdziałających, to nie przeszkadzających sobie nawzajem we wdrażaniu idei otwartego rządu, zależy powodzenie całego przedsięwzięcia.

Nie istnieje jedna, jedyna słuszna recepta, zbiór instrukcji lub scenariusz otwierania państwa – istnieją za to główne zasady, związane z ideą otwartego państwa, które w syntetyczny sposób zostały przedstawione w tym rozdziale. Poniżej znajdują się najbardziej istotne zasady związane z otwieraniem państwa w duchu idei otwartego rządu (↗ 5.1), podejściem do danych i otwartych zasobów (↗ 5.2) oraz te wynikające z myślenia projektowego (↗ 5.3). Pierwszą i drugą część tego rozdziału można traktować jako niezależny przewodnik, w którym znalazły się wszelkie niezbędne odniesienia i instrukcje do zasobów i elementów, z których należy korzystać wdrażając ideę otwartego rządu. **Przyswojenie tych zasad oraz wdrożenie ich w życie**



jest szansą na udane działania oparte na danych publicznych. W ostatniej części znajduje się scenariusz obejmujący wszystkie zadania i ćwiczenia warsztatu „Otwieramy rząd”. Karty i materiały warsztatowe są do pobrania w sieci pod adresem: [👉 centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov](https://centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov). **Zastosowanie zaproponowanej metodologii design thinking pozwala włączyć wszystkich aktorów społecznych w proces tworzenia nowych rozwiązań zgodnie z założeniami *opengov*.**

5.1. Złote zasady otwierania państwa

Dzielenie się wiedzą, wspólne tworzenie treści, a także prezentowanie swoich osiągnięć i korzystanie z dorobku innych instytucji to działania, które przyczyniają się do poprawy skuteczności organizacji realizującej cele społeczne. Organizacje pozarządowe mogą wdrażać ideę otwartości w trzech obszarach swojej działalności: na poziomie tworzonej treści, na poziomie zbieranych danych oraz udostępniając kod do narzędzi informatycznych.¹

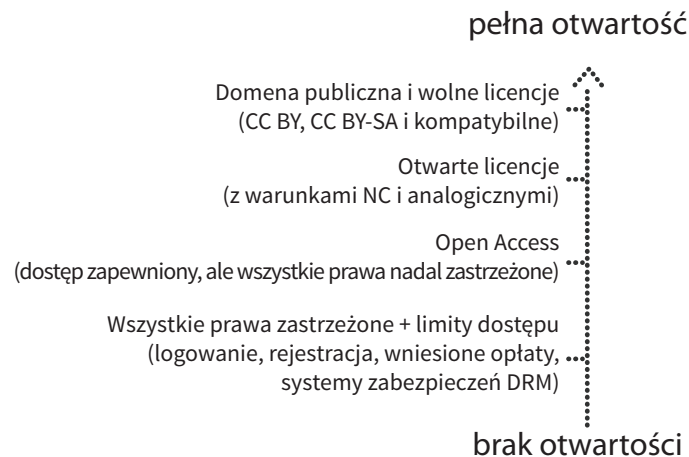
Aby uczestniczyć w obiegu kultury na zasadach wspierających wprowadzanie idei otwartego rządu, należy pamiętać o właściwej komunikacji otwartości zasobów w sposób, który, z jednej strony, angażuje użytkowników we współtworzenie i aktualizowanie zbiorów danych, a z drugiej strony nie zostawia wątpliwości co do charakteru prawnego udostępnianych zasobów.

Powodzenie wdrażania otwartości wiąże się z właściwie przeprowadzonymi procesami prawnymi i technicznymi, przy zachowaniu zasad przejrzystości. Poniżej opisano, na czym polega otwartość prawna, przejrzystość instytucji, otwartość techniczna, otwartość danych oraz otwartość oprogramowania, umieszczając przy tych zagadnieniach związane

z nimi reguły pozwalające wdrażać ideę otwartego państwa w ustandaryzowany sposób.

Otwartość prawna to gwarantowany zakres swobód dotyczących ponownego wykorzystania publikacji, np. dostępność na licencji pozwalającej na kopiowanie i remiksowanie utworu. Otwartość prawna zapewnia demokratyczny (tzn. powszechny) dostęp do zasobów. Otwartość prawna publikacji jest stopniowalna, publikacja może być bardziej lub mniej otwarta ze względu na sposób jej udostępnienia i warunki prawne, na jakich została udostępniona².

Można wyróżnić następujące stopnie otwartości:



1 Hofmokl J. et al, *Przewodnik po otwartości dla organizacji pozarządowych*, Creative Commons Polska, Warszawa 2012, s.15

2 *ibid.*

Kolejnym ważnym pojęciem związanym z ideą otwartości jest **przejrzystość**. Ponieważ organizacje pozarządowe domagają się od instytucji publicznych przejrzystości, warto, aby same stanowiły przykład poprzez otwieranie własnych danych oraz udostępnianie danych pozyskanych od innych instytucji. Przykładami tak działających projektów są Otwarty-Budżet.pl, udostępniający oczyszczone i wstępnie obrobione dane budżetowe, FunduszeSoleckie.pl zbierający dane dotyczące wykorzystywania funduszy sołeckich czy Sejmometr.pl ułatwiający dostęp do dokumentów sejmowych.

Otwartość techniczna natomiast to dostępność zasobów w sieci w odpowiednim standardzie, dającym wszystkim użytkownikom takie same możliwości ponownego wykorzystania, niezależnie od technologii, jakich używają, np. zapis publikacji w pliku tekstowym, który odczyta każdy system operacyjny. Otwartość techniczna przekłada się na zwiększenie zasięgu odbioru zasobów udostępnianych przez organizację.

Z pojęciem otwartości technicznej wiążą się tzw. standardy otwartości danych, które omówione zostały w kolejnym podrozdziale. Na tym etapie należy wspomnieć, że samo pojęcie **otwartych danych**, które, jak już wcześniej wykazano, ściśle związane jest z ideą otwartości, dotyczy takich zasobów informacji, które można łatwo znaleźć, przeszukiwać, wykorzystywać i współdzielić. Oznacza to, że dane muszą być publikowane w sposób prosty do przetworzenia przez komputery (czyli nie powinien to być np. skan papierowego dokumentu), nie mogą być objęte restrykcjami prawa autorskiego czy patentowego. Jedynym dopuszczalnym ograniczeniem licen-

cyjnym wykorzystywania otwartych danych jest obowiązek podania źródła informacji.

Otwarcie danych można zapewnić m.in. poprzez:

- publikację w otwartym standardzie zapisu, np. w postaci pliku .csv (potrafi go wygenerować dowolny arkusz kalkulacyjny) lub .ods;
- udostępnienie w formacie tekstowym (np. .odt), jeśli są to dane tekstowe (np. kopie dokumentów pozyskanych przez organizację);
- udostępnienie zebranych informacji poprzez API, czyli danie możliwości „programistycznego” sięgnięcia do bazy danych, w której zgromadzone są otwarte dane;
- jako minimum: udostępnienie informacji w formacie, w którym dane zostały uzyskane z instytucji publicznej.

Ostatnie pojęcie dotyczy programowania rozwiązań IT, które powstają w oparciu o publiczne dane. Chociaż idea otwartości nie musi być realizowana w modelu teleinformatycznym i może dotyczyć także wdrożeń programów społecznych, produkcji przedmiotów czy też projektowania procesów i usług, bardzo często publiczne dane i informacje wykorzystuje się do tworzenia aplikacji webowych i mobilnych lub w procesie tworzenia powyższych rozwiązań korzysta się z narzędzi IT. Przygotowując takie rozwiązania warto stosować zasady otwartego kodu. Otwarte oprogramowanie jest udostępniane na licencjach, które:

- pozwalają użytkownikowi na rozpowszechnianie oprogramowania;

- pozwalają tworzyć dzieła zależne (na przykład tłumaczenia lub wersje dla innych systemów operacyjnych);
- pozwalają na modyfikowanie oprogramowania i rozpowszechnianie poprawek;
- zezwalają na wykorzystanie go zarówno dla celów komercyjnych, jak i niekomercyjnych;
- zapewniają dostęp do kodu źródłowego oprogramowania poprzez jego opublikowanie na stronie internetowej twórców lub, co ułatwia śledzenie na bieżąco zmian w kodzie, w serwisie typu GitHub czy SourceForge.

Przyjęcie tych warunków gwarantuje, że oprogramowanie, jeśli tylko okaże się użyteczne, a jego twórcy lub użytkownicy zadbają o budowę środowiska osób skupionych wokół niego, nie przestanie być ono rozwijane po wyczerpaniu oficjalnego finansowania lub likwidacji instytucji, która je stworzyła. Dostęp do kodu źródłowego i prawo jego rozwijania daje też pewność użytkownikom, że nie zostaną w przyszłości zostawieni sami sobie z wdrożonym nierozwijalnym oprogramowaniem, a grantodawcom finansującym powstanie programu, że ich inwestycja nie zostanie zaprzepaszczona, kiedy skończą ją sponsorować.

5.2. Reguła małych kroków vs. lawina danych

Idea *opengov* pozwala włączać obywateli w proces rządzenia, przez co społeczeństwo staje się bardziej zaangażowane w rozwiązywanie problemów: zarówno tych państwowych, jak i lokalnych. Chociaż idei otwartego państwa nie można sprowadzać do prostego równania przejrzystość + współdziałanie = otwarte państwo, to należy pamiętać, że to właśnie te dwa czynniki (zaangażowanie obywateli i swobodny dostęp do informacji) są elementem niezbędnym, by zaistniały idealne warunki, w których może mieć miejsce partycypacja we władzy. Co więcej, dostępne dane i możliwość korzystania z nich wzmagają zaangażowanie obywateli.

Zatem, z punktu widzenia organizatorów, czy mediatorów życia społecznego, pracownicy organizacji pozarządowych i instytucji na etapie rozwiązywania lokalnych lub specyficznych dla danej branży problemów powinni dużą wagę przykładać do procesu pozyskiwania danych i zdobywania wiedzy na ich temat. Projektując rozwiązania wykorzystujące dane publiczne, należy mieć na uwadze następujące kwestie:

1. Proces pozyskiwania danych jest często żmudny i długotrwały – efekty przychodzą z czasem i wymagają konsekwencji w działaniu.
2. Pozyskane dane są często nieuporządkowane, dystrybuowane są w postaci dużych bibliotek, które często zawierają dane zmienne w czasie, a ich aktualizacja może powodować nadpisywanie bazy danych.

Działacze *opengov* zazwyczaj ze cel przyjmują spowodowanie „lawiny danych”, tj. systemowego, hurtowego otwarcia danych publicznych. Rzeczywiście, udostępnienie dużego zbioru danych wydaje się niezbędne do stworzenia masy krytycznej informacji, pozwalającej dowieść przydatności tego podejścia – przez usługi wykorzystujące owe dane. Doświadczenia programu **Opengov** pokazują jednak, że nie jest łatwo taką „lawinę” spowodować, a gdy się uda, jej wykorzystanie okazuje się często dużym wyzwaniem dla nieprzygotowanych instytucji i społeczeństwa. Alternatywą jest metoda małych kroków, umożliwiająca pracę nad „punktowym” udostępnieniem zasobów w połączeniu z „wtajemniczaniem” osób związanych z ich wykorzystaniem oraz wspólnym wypracowywaniem rozwiązań „wpisujących” otwarte dane w strukturę społeczeństwa.

W celu rozwiązania tych problemów w pracy nad rozwiązaniami wykorzystującymi dane publiczne warto brać pod uwagę opisane niżej wskazówki. Stanowią one zbiór sprawdzonych rozwiązań i pozwalają przeprowadzać proces otwierania państwa według określonych standardów. Kolejny podrozdział dostarcza narzędzi i instrukcji pokazujących, jak na podstawie już pozyskanych i uporządkowanych danych przeprowadzić warsztaty prowadzące do rozwiązań realizowanych w duchu idei open government. Działania poszczególnych organizacji pozarządowych (mające na celu wypracowanie ważnych dla nich rozwiązań) realizowane według tego klucza z uwzględnieniem zasad i standardów otwartego państwa pozwalają stopniowo i systematycznie otwierać dane w sposób angażujący wszystkich aktorów społecznych.

Proces pozyskiwania danych – reguła małych kroków

Zasoby publiczne definiuje się na mocy reguł dostępu do informacji publicznej, co skutkuje m.in. wyłączeniem danych osobistych i danych niejawnych (🔗 Słownik opengov).

Zgodnie z ustawą o dostępie do informacji publicznej i jej ponownym wykorzystywaniu, **każda informacja o sprawach publicznych stanowi informację publiczną i podlega udostępnieniu lub ponownemu wykorzystywaniu. Prawo dostępu do informacji publicznej przysługuje każdemu** (z wyłączeniem informacji opisanych w ustawie – 🔗 Słownik opengov). **Prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienia do:**


- uzyskania informacji publicznej, w tym uzyskania informacji przetworzonej w takim zakresie, w jakim jest to szczególnie istotne dla interesu publicznego;
- wglądu do dokumentów urzędowych;
- dostępu do posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów.
- Prawo do informacji publicznej umożliwia niezwłoczne uzyskanie informacji publicznej zawierającej aktualną wiedzę o sprawach publicznych.

Aby uzyskać informacje i dane publiczne należy:

- zidentyfikować problem i dobrze rozpoznać potrzeby organizacji i grup docelowych, których problem dotyczy, a następnie określić, jakie dane i informacje mogą być niezbędne do przeprowadzenia projektu; – określić pod-

miot lub podmioty, do których należy zwrócić się z wnioskiem o udostępnienie informacji lub danych;

- przygotować wniosek i złożyć go w odpowiedniej instytucji, określając format danych, sposób prezentacji informacji i sposób ich dostarczenia.

Aplikacja Zapytaj Państwo znajdująca się na stronie internetowej  zapytajpanstwo.pl umożliwia przygotowanie m.in. treści wniosku o uzyskanie danych publicznych dotyczących danego tematu oraz śledzenie statutu rozpatrywania sprawy. Na stronie znajdują się również regulacje prawne i zapisy związane z trybem udostępniania informacji i tzw. jej wykładaniem.

Ustawowy termin odpowiedzi urzędu do 14 dni. Jednak bardzo często droga do uzyskania informacji jest dużo bardziej skomplikowana, a cały proces trwa dużo dłużej. Z doświadczeń Centrum Cyfrowego Projekt: Polska wynika, że zwłaszcza przy projektach, w których potrzebne są dane z różnych źródeł, trudno jest pozyskać komplet informacji w terminie krótszym niż 45 dni. Warto zatem przygotować się do działań z danymi dużo wcześniej.

Warto również ustalić, czy pozyskane dane uda się uzupełnić i aktualizować z pomocą zaangażowanych obywateli – często bowiem dane te są nieaktualne lub wymagają bieżącej korekty, gdyż związane są z warunkami zmiennymi w czasie. Przy projektowaniu rozwiązań należy uwzględnić model współpracy i zgłaszania / nadpisywania informacji.

Istnieje też trzecia ścieżka, które może bazować na dwóch poprzednich – samodzielne uzupełnianie danych i pozyskiwanie informacji w celu budowy alternatywnego źródła. Niestety w momencie, gdy nie możemy uzyskać dostępu do danych lub potrzebne nam dane nie istnieją, konieczne jest zbudowanie własnej bazy danych, do budowania której można zaprosić inne organizacje, instytucje państwowe i obywatele – model ten nie tylko okazuje się najbardziej skuteczny ze względu na bieżącą aktualizację informacji, ale też – co jest bardzo ważne w przypadku wdrażania idei otwartego państwa – angażuje wszystkich aktorów społecznych we wspólne działanie, pozwala wzmocnić więzi lokalne i przybliżyć istotę problemu wszystkim zainteresowanym.

To, o czym należy pamiętać na tym etapie, to właściwe zaplanowanie procesu, zaangażowanie jak największej liczby interesariuszy i użytkowników już na etapie zdobywania informacji i danych oraz przeznaczenie na ten etap długiego okresu czasu.

W trosce o standardy – jak uchronić się przed lawiną danych

Otwarte dane to takie zasoby, które można znaleźć (dzięki stworzonym możliwościom wyszukiwania ich w sieci), bawić się nimi (dzięki możliwości przetwarzania maszynowego) oraz udostępniać innym (dzięki braku ograniczeń prawnych).

David Eaves

Moment uzyskania danych, jak wspomniano, często wiąże się z koniecznością ich uporządkowania, skatalogowania i aktualizowania. Część z pozyskanych danych może nie zostać użyta w trakcie prac organizacji nad danym projektem, ale być może przyda się innym organizacjom lub indywidualnym użytkownikom – dlatego też nie warto ich odrzucać: droga do ich pozyskania była długa, warto więc pomyśleć o ich dystrybucji, chociażby w celach informacyjnych. Jak sygnalizowano wyżej, pozyskane informacje, zwłaszcza, gdy jest ich dużo i dotyczą zmiennych zjawisk, mogą być porządkowane we współpracy z zaangażowanymi w daną sprawę użytkownikami; mogą też być przez nich aktualizowane. Tym bardziej warto pomyśleć o ich dalszej dystrybucji.

Co więcej, zapewnienie otwartości danych jest niezbędnym warunkiem realizacji modelu otwartego rządu – a ostateczny cel tego procesu stanowi zwiększenie skali wykorzystania zasobów publicznych (niezależnie od przeznaczenia i intencji kolejnych użytkowników). Otwartość należy rozumieć jako zredukowanie barier prawnych, ekonomicznych i technicznych oraz aktywne (a więc nie na żądanie) udostępnianie

danych poprzez administrację publiczną. Idea otwartości nie wymusza pełnej przejrzystości działań i dostępności wszelkich zasobów publicznych, mimo że są one wskazane.

W celu standaryzacji pracy tak, by inni mogli korzystać z tych samych danych, uzupełniać je lub pomóc je porządkować, należy przestrzegać tzw. standardów otwartości danych publicznych, które zostały opisane niżej. Standardy te można także załączać do podania o eksport danych, wówczas istnieje szansa, że zostaną one przygotowane w ustandaryzowany sposób przez ich pierwotnego właściciela.

Standardy otwartości danych publicznych:

- 1. Troska o kompletność danych.** Dane publiczne powinny być udostępnione w całości. Dodatkowo należy dążyć do udostępnienia wersji elektronicznych także danych przechowywanych w formach niecyfrowych. Zbiory danych powinny być uzupełnione o metadane i opisy metodologiczne sposobu zbierania i opracowywania danych.
- 2. Udostępnianie danych podstawowych.** Należy udostępniać dane zebrane w postaci jak najbardziej źródłowej i w jak największej rozdzielczości. Dane nie powinny być agregowane w większe całości, w przypadku materiałów źródłowych nie należy zmieniać formatów – w szczególności na formaty niższej jakości.
- 3. Udostępnianie danych bieżących.** Dane publiczne powinny być udostępniane jak najprędzej, by zapewnić ich jak największą wartość. W większości przypadków oznacza to udostępnianie danych zaraz po ich zebraniu i opracowaniu.

4. **Zapewnienie dostępności danych.** Zasoby powinny być dostępne dla jak największego zakresu użytkowników, do jak najszerszych celów. Podstawowym krokiem jest udostępnienie zasobów w publicznym internecie. Dostępność to także kwestia stosowania formatów przyjaznych dla użytkowników, którzy są w różny sposób upośledzeni. Należy stosować typowe formaty danych, a także bardziej otwarte formaty alternatywne – w przypadku, gdy popularne formaty ograniczają dostępność danych. Należy zapewnić możliwość ściągnięcia w całości danych dostępnych poprzez sieć.
5. **Umożliwienie przetwarzania maszynowego.** Dane muszą być udostępnione w sposób umożliwiający automatyczny dostęp i ich przetwarzanie (na przykład przez programy komputerowe) – tak zwane przetwarzanie maszynowe. W tym celu, jeśli to możliwe, dane powinny mieć postać odpowiednio ustrukturyzowanego i opisanego tekstu.
6. **Dostęp do danych bez dyskryminacji.** Dane powinny być dostępne dla wszystkich, anonimowo, bez konieczności rejestracji lub weryfikacji tożsamości.
7. **Stosowanie niezastrzeżonych formatów.** Dane powinny być dostępne w formatach plików umożliwiającym swobodne ich wykorzystanie. W przypadku popularnych formatów zastrzeżonych – gdy stosowanie niezastrzeżonych alternatyw może ograniczyć wykorzystanie danych – należy je udostępniać w kilku różnych formatach.
8. **Udostępnianie danych bez zbędnych licencji.** Dane publiczne, o ile to możliwe, nie powinny być przedmiotem

praw autorskich, patentów, nie być znakami towarowymi czy podlegać ochronie tajemnicy przedsiębiorcy. Należy klarownie oznaczać dane, do których nie stosują się te ograniczenia.

9. **Trwałość danych.** Dane publiczne powinny być wieczyście archiwizowane, by zapewnić ciągłą do ich dostępność. Należy też oznaczać wszelkie zmiany dokonywane w zbiorach danych.
10. **Zapewnienie możliwości wyszukiwania danych.** Zbiory danych powinny być katalogowane na bieżąco oraz umożliwiać indeksowanie przez wyszukiwarki sieciowe.

5.3. Scenariusz warsztatów

Prezentowany poniżej scenariusz warsztatów powstał w wyniku analizy wniosków projektów zrealizowanych w ciągu ostatnich kilku lat przez Centrum Cyfrowe Projekt: Polska w ramach programu Opengov, a także na podstawie konsultacji eksperckich, obserwacji uczestniczącej podczas warsztatu pilotażowego oraz po ocenie ewaluacyjnej tych warsztatów.

Warsztat opiera się na metodzie design thinking, która pozwoliła zastosować istotę myślenia projektowego na gruncie opengov. Istota ta, co szczegółowo zastało przedstawione w poniższym wprowadzeniu, dotyczy przede wszystkim koncentracji na użytkowniku, warsztatowego myślenia o problemie oraz interdyscyplinarności zespołu, który powinien zostać zawiązany na potrzeby projektu.

Prezentowane scenariusze warsztatów przygotowane zostały głównie z myślą o organizacjach pozarządowych jako organizatorach, którzy do udziału w projekcie zapraszają przedstawicieli innych grup społecznych i zawodowych, mogą być jednak inicjowane również przez inne podmioty, w tym instytucje i jednostki administracji publicznej czy firmy pracujące dla lub działające na rzecz wyżej wymienionych.

Wprowadzenie: warsztat projektanta

Opracowana metodologia warsztatów opiera się na projektowym podejściu do rozwiązywania problemów. W ramach tworzenia podstawowych zasad wykorzystania narzędzi typowych dla pracy projektantów ustalono, że główne zasady myślenia projektowego przy dochodzeniu do nowych rozwiązań z wykorzystaniem danych lub informacji to:

- 1. Skoncentrowanie na użytkowniku (podejście user-centred):** wypracowane rozwiązania powinny dotyczyć doświadczeń ich odbiorców, być odpowiedzią na ich problemy i mieć zrozumiałą lub możliwą do oswojenia formę, dlatego ważna jest ich obecność na wszystkich etapach projektowania rozwiązań;
- 2. Współtworzenie (co-creative):** ważna jest rola i zdanie wszystkich interesariuszy, dlatego w procesie tworzenia rozwiązań opartych o informacje ważna jest obecność lub znajomość stanowiska wszystkich zainteresowanych stron;
- 3. Podejście holistyczne:** zawsze należy pamiętać o docelowym kontekście wykorzystania wdrażanego rozwiązania, o przyzwyczajeniach i ograniczeniach nie tylko użytkowników, ale też dostawców, pośredników czy urzędników i warunkach, w jakich rozwiązanie będzie wdrażane, niezbędne jest też myślenie o różnorodności zasobów, z których się czerpie;
- 4. Uwzględnienie wszystkich punktów styku:** podejście projektowe wymaga od projektantów zaplanowania wszystkich momentów, w których gotowe rozwiąza-

nie (usługa, produkt, aplikacja, etc.) trafia w ręce dostawców, pośredników, administratorów, serwisantów i wreszcie użytkowników – w związku z tym nie można zapomnieć o ergonomii, nawigacji czy komunikacji na wszystkich szczeblach wdrażania rozwiązania oraz o dopasowaniu rozwiązania do możliwości percepcyjnych i manualnych grup docelowych;

- 5. Materializowanie:** wypracowane rozwiązania powinny mieć kształt zmaterializowanych makiet lub prototypów, arkuszy i tabel opisujących ich budowę oraz działanie lub opcjonalnie postać symulujących działanie prezentacji graficznych, multimedialnych, lub nawet interaktywnych interfejsów.

W celu stworzenia idealnego środowiska, które umożliwi przestrzeganie powyższych pryncypiów, należy zatroszczyć się o odpowiednie kompetencje członków zespołu (uczestników warsztatu) oraz tzw. warsztat pracy typowy nie tylko dla projektanta, ale też badacza. Poniżej opisano wymogi i instrukcje z tym związane.

Definicja problemu i identyfikacja barier

Kluczowe informacje dotyczące przestrzeni miejskiej generowane są przez mieszkańców. Są one zbierane i opracowywane przez organizacje (rządowe i pozarządowe) w taki sposób, aby umożliwić ich ponowne wykorzystanie. Aby spożytkować tę wiedzę, potrzebna jest sieć organizacji, aktywistów, ale też pracowników państwowych, którzy w drodze (otwartych) konsultacji, na różnych płaszczyznach życia publicznego (bezpieczeństwo, transport publiczny, stan dróg, etc.) będą mogli wypracowywać metody i drogi upubliczniania danych w sposób, który gwarantuje, że mieszkańcy będą je rozumieć, wykorzystywać, a także uzupełniać lub korygować. Jednak, jak wykazano wcześniej, jednym z większych problemów a zarazem wyzwań otwartości w Polsce jest brak zaangażowania obywateli i urzędników w proces otwierania danych, a także związane z nimi – opisane niżej – obawy.

Obawy urzędników:

- obawa przed upublicznieniem informacji niewygodnych, drażliwych;
- strach przed konsekwencjami (politycznymi, zawodowymi, personalnymi) w przypadku upublicznienia zbyt dużej ilości danych;
- niechęć do zadań nadprogramowych.

Przyczyny takiego stanu rzeczy:

- brak jasnych regulacji w sprawie publicznych danych i ich upubliczniania;

- brak wiedzy na temat społecznych i ekonomicznych korzyści wynikających z upubliczniania danych dotyczących życia publicznego i rozwoju gospodarczego kraju.

Cienka granica prywatności:

- strach przed upublicznieniem danych osobowych;
- obawa przed upublicznieniem informacji niewygodnych, drażliwych;
- obawa przed utratą prywatności;
- niechęć przed publikacją informacji na temat stanu posiadania (strach przed kradzieżami i włamaniami).

Przyczyny takiego stanu rzeczy

- brak jasnych regulacji określających granice prywatności przy wykorzystaniu nowych technik zbierania i upubliczniania danych;
- brak znajomości praktyk i procesów związanych z procesem otwierania danych.

Są to bariery bezpośrednio związane z tematem pozyskiwania informacji publicznych i danych, które należy uwzględnić przy dostosowywaniu warsztatu do własnych potrzeb. Przetłumaczenie tych drugich jest zależne od potrzeb, kompetencji i problemów danej grupy docelowej, a łatwość dochodzenia do rozwiązań wiąże się ze zrozumieniem lokalnych kontekstów i uwarunkowań, czemu poświęcona jest umieszczona niżej część „Przygotowanie warsztatów”.

Przygotowanie warsztatów

Warsztaty „Otwieramy rząd” można włączyć w dowolny projekt dowolnej organizacji; sam projekt nadrzędny może zacząć się dużo wcześniej niż same warsztaty, a warsztaty mogą być jedynie jego częścią, która dostarczy rozwiązania na główne lub jedynie dodatkowe problemy zdefiniowane w trakcie pracy. Może być również tak, że warsztaty są same w sobie odrębnym projektem organizacji, który zaczyna się w momencie podjęcia decyzji o ich przeprowadzeniu. W obu przypadkach należy pamiętać, że cała procedura merytoryczno-organizacyjna warsztatów „Otwieramy rząd” trwa dłużej niż tylko czas, w którym się one odbywają. By dobrze w pełni przeprowadzić warsztaty, należy:

- A. przygotować i zorganizować zaplecze projektowe w postaci narzędzi i środowiska pracy, zapewnić odpowiednią przestrzeń i warunki do pracy (↗ A. Warsztat i środowisko pracy);
- B. określić zakres warsztatów, zdefiniować cele, problemy i określić kontekst (↗ B: Zakres warsztatów);
- C. przeprowadzić rekrutację uczestników (↗ C. Rekrutacja uczestników);
- D. przeprowadzić warsztaty w sposób, który pozwoli wygenerować nowe pomysły (↗ D. Przebieg warsztatów);
- E. Opracować wnioski i rekomendacje, ocenić szanse powodzenia projektu i wypracowanych rozwiązań a następnie wybrać najlepszy (lub najlepsze) z nich do rozwinięcia i przetestowania, w celu wyeliminowania błędów przed przystąpieniem do wdrażania (↗ E. Konsultowanie i wdrażanie rozwiązań).

Wszystkie te kwestie zostały opisane poniżej.

Należy pamiętać, że prezentowany scenariusz warsztatu może pomóc w szukaniu innowacji i rozwiązań pracując w jednym z dwóch wybranych kierunków:

1. od istniejących danych publicznych do optymalnego dla nich rozwiązania;
2. od zidentyfikowanego problemu do rozwiązania wykorzystującego dostępne informacje i dane, które należy zidentyfikować w trakcie przygotowywania warsztatów.

Przebieg warsztatów w obu przypadkach nie różni się – w jednym i drugim przypadku, na etapie przygotowywania warsztatu, ważne jest właściwe zidentyfikowanie danych, do których istnieje lub potencjalnie może istnieć dostęp. W obu przypadkach zastosowanie opisanej metodologii, opartej na metodzie myślenia projektowego (design thinking) oprócz dostarczenia rozwiązań konkretnych problemów skutkować będzie wzmocnieniem zaangażowania obywatelskiego i współuczestniczeniem w procesie sprawowania władzy.

A. Warsztat i środowisko pracy

Metoda design thinking pozwala łączyć różne dziedziny i dyscypliny z środowiskami pracy typowymi dla projektanta i badacza. Ważne jest, by stworzyć odpowiednie sytuacje lub dostarczyć narzędzia, którymi posługują się ci specjaliści, według przedstawionych niżej wytycznych.

1. Warsztat badacza wymaga, by organizatorzy warsztatów zapewnili:

- możliwość przeprowadzenia wywiadów z reprezentantami grup docelowych podczas warsztatów lub możli-

wość prezentacji nagrań ich wypowiedzi (ew. pisemne relacje);

- możliwość eksploracji pojęć i zjawisk związanych z tematami warsztatów (oprócz kwestii dotyczących danych i otwartego państwa, konieczna jest eksploracja i esencjonalne przedstawienie uczestnikom warsztatu lub stworzenie możliwości uzyskania przez nich informacji na temat zagadnień i opisów kontekstów prawnych i technicznych, norm obyczajowych, zwyczajów i praktyk dotyczących sfery życia lub dyscypliny, której poświęcone są warsztaty – mogą to być np. problemy związane z zarządzaniem przystankami, problemy ubóstwa danej dzielnicy lub kwestie związane z dostępem do informacji publicznych o planowanych inwestycjach);
- możliwość uczestniczenia w praktykach dnia codziennego grupy docelowej: obserwacja uczestnicząca podczas korzystania z przedmiotów, określonej przestrzeni, usług, etc., które związane są z zidentyfikowanymi problemami.

2. Warsztat projektanta wymaga przygotowania:

- – artykułów i narzędzi biurowych, z których użytkownicy warsztatów mogą korzystać w dowolnym momencie: kolorowe kartki i papiery, tektura, bibuła, karteczki samoprzylepne, notesy, notatniki, papiery do pakowania, naklejki różnej wielkości, w różnych kształtach, kolorowe długopisy, ołówki, kredki, flamastry różnej grubości, agrafki, pinezki, znaczniki, spinacze, zszywacze, nici, igły, nożyczki, kleje, nożyki, gumki, foliowe woreczki,

koperty, pojemniki różnej wielkości, klamry, fragmenty materiałów i tkanin, włóczki, śrubki, wkręty, listewki, balony, kolorowe figury płaskie i przestrzenne, plastelina, modelina, taśma monterska, taśma klejąca, taśma malarska, taśma papierowa, taśma dwustronna, zakereślacze, linijki, cyrkle, brokat, etc.

- artykułów i materiałów pomocniczych, które rozdysponowywane są przy konkretnych zadaniach: naklejki, markiety, chmurki samoprzylepne, zdjęcia, plansze, etc.

Niezbędne, stałe elementy, które wynikają ze specyfiki warsztatu (a nie dyscypliny, której problem może dotyczyć i która jest domeną specjalistów zaproszonych do projektu) znajdują się na stronie centrumcyfrowe.pl/projekty/open-gov.

Poniżej, przy opisie konkretnych ćwiczeń, zostały opisane sposoby pozyskiwania informacji i przygotowywania elementów zależnych od specyfiki problemu, którego warsztat dotyczy.

- Pomieszczenie, w którym mają odbywać się warsztaty powinno być wystarczająco duże, by można było w nim:
- umieścić telewizor, monitor lub rzutnik z ekranem;
- przynajmniej jedną tablicę typu flipchart lub podobną;
- ustawić jeden duży stół do pracy wspólnej dla całej grupy;
- umieścić jeden stół lub regał z przyborami, artykułami i narzędziami biurowymi;
- ustawić tyle małych stolików, by mogły w nim pracować

zespoły 2–3 osobowe (w związku z tym dobór miejsca zależny jest od wielkości grupy);

- ustawić stolik z przekąskami i napojami;

B. Zakres warsztatów

Przed przystąpieniem do rekrutacji uczestników warsztatów bardzo ważne jest właściwe określenie zakresu pracy, w związku z czym konieczne jest:

1. określenie problemów, wyzwań i barier – w tym celu należy opisać wszystkie zidentyfikowane do tej pory problemy oraz zagadnienia, które stanowią bariery dla określonych użytkowników. Nie oznacza to, że stworzony przed warsztatami katalog problemów i barier będzie kompletny i wyczerpany, jednak powinien być na tyle rozbudowany, by uczestnicy warsztatów wiedzieli, przed jakimi wyzwaniami stoją (przykład zidentyfikowanego problemu, związanych z nim barier i wyzwania: problemem, którym chce zająć się organizacja, są często psujące się windy pomiędzy jednym a drugim poziomem ulicy, barierą po stronie użytkowników wind może być np. brak informacji na temat awarii windy, wyzwaniem stanowi znalezienie sposobu na dostarczenie bieżących i aktualnych informacji o opisanych awariach oraz zaproponowanie alternatywnych rozwiązań dla zaistniałej sytuacji). Należy pamiętać, że część problemów wynika z barier związanych z dostępem do informacji (zostały one zdefiniowane na początku tego rozdziału i również powinny zostać przedstawione uczestnikom warsztatów), ale przeważnie powiązane są one z barierami typowymi dla zagadnienia, którą zajmuje się organizacja – jednym z wyników warsztatów „Otwieramy rząd” jest katalog zależności pomiędzy zjawiskami społecznymi a opisującymi je danymi, które gromadzone są lub mogą być gromadzone przez różne podmioty. Należy jeszcze raz podkreślić, że ważne jest, by przed przystąpieniem do warsztatów określić wszystkie problemy i bariery: zarówno te związane z dostępem do informacji, jak i także te typowe dla dziedziny, którą zajmuje się organizacja lub których prowadzony projekt dotyczy;
2. zdefiniowanie celów – uczestnicy projektu muszą mieć świadomość, w jakim celu pracują nad problemami. Naturalnym celem jest rozwiązanie danego problemu, ale bardzo często problem jest na tyle złożony, że jedne warsztaty mogą dostarczyć rozwiązań tylko dla wybranych barier lub pomagają stworzyć narzędzia do rozwiązywania problemów w sposób długofalowy – ważne, by uczestnicy warsztatu znali zarówno cele krótko-, jak i długofalowe oraz wiedzieli, w którym miejscu całego projektu ulokowane są warsztaty i jakich wartości mają dostarczyć. Ideą metody design thinking jest generowanie różnych, często nieoczywistych i innowacyjnych rozwiązań, których nie powinno się precyzować i określać na poziomie planowania celu, jednak uczestnicy warsztatów muszą wiedzieć, że cel dotyczy generowania rozwiązań, na których kształt właśnie oni mają wpływ. Ważne jest – co należy podkreślić – by uczestnicy warsztatu dokładnie znali swoją rolę i miejsce w całym procesie, dlatego muszą znać całościowy kształt projektu oraz –

- co zostało opisane w kolejnym punkcie – jego kontekst;
3. kreślenie grup docelowych – stworzenie opisów i „portretów pamięciowych” typowych użytkowników czy osób związanych z problemem, zjawiskami, kwestiami i sytuacjami poruszonymi na warsztacie. Grupami docelowymi projektowanych rozwiązań mogą być zarówno osoby dotknięte problemem (np. osoby zmotoryzowane), jak i osoby za niego odpowiedzialne (np. radni). Ważne jest, by przed rozpoczęciem warsztatów określić, do kogo mogą być adresowane wypracowane rozwiązania – w przypadku wielu grup docelowych uczestnicy warsztatów sami powinny wybrać, do kogo z tego katalogu adresowane jest ich rozwiązanie, pamiętając, że ma ono pomóc rozwiązać jeden z zdefiniowanych problemów. Ważne jest także to, żeby zapewnić uczestnikom możliwość kontaktu z reprezentantami grup docelowych oraz możliwość obcowania z ich światem (osoby reprezentujące główne problemy powinny znaleźć się w zespole projektowym obecnym na warsztacie; w przypadku osób pobocznych, które mogą być związane z problemem – wystarczy zaproszenie do wybranych ćwiczeń lub nagranie rozmowy i prezentacja video lub foto ilustrująca ich świat);
 4. określenie i opisanie kontekstu. Zespół projektowy powinien być interdyscyplinarny, co pozwoli osiągnąć najlepsze wyniki i doprowadzi do kompletnych rozwiązań – jednak zaproszenie do projektu osób spoza branży wiąże się z ryzykiem powierzchownej oceny lub braku zrozumienia poruszanych kwestii, na temat których

uczestnicy warsztatów mają różną wiedzę. By temu zapobiec należy opracować podstawowy słownik zagadnień, w którym w esencjonalny sposób zostaną przedstawione pojęcia, zjawiska, zagadnienia i tło społeczne, polityczne, rynkowe, gospodarcze czy technologiczne (w słowniku tym powinny znaleźć się także elementy słownika opengov znajdującego się na końcu publikacji, co pozwoli przybliżyć uczestnikom projektu zagadnienia związane z otwieraniem rządu i pracy z danymi oraz informacją publiczną). W opracowywaniu pełnego słownika dla przygotowywanego przez organizację warsztatu mogą uczestniczyć zaproszeni do współpracy eksperci oraz przedstawiciele grup docelowych i osoby bezpośrednio stykające się z identyfikowanym problemem. Oprócz słownika, który powinien być dostępny przed warsztatami dla wszystkich jego uczestników i osób zaproszonych do projektu, należy zadbać, by uczestnicy warsztatu mieli bezpośredni kontakt z:

- a. osobami znającymi problem z własnego doświadczenia – w tym celu można takie osoby zaprosić w charakterze uczestników warsztatu lub jako gości do wybranych ćwiczeń, lub nagrać z nimi wywiady, które zostaną zaprezentowane uczestnikom;
- b. problemami i barierami – w tym celu należy stworzyć możliwość obcowania uczestników warsztatów z sytuacją, zjawiskami, przedmiotami, etc., które bezpośrednio są związane lub wynikają, bądź też mają wpływ na zidentyfikowane problemy. W przypadku, gdy nie ma takiej fizycznej możliwości, dostarczenie nagrań, które

- pozwolą zaobserwować takie sytuacje, w których problem występuje;
5. identyfikacja i opisanie danych związanych z prowadzonym warsztatem. Dane i informacje publiczne stanowią jeden z filarów warsztatów „Otwieramy rząd”. Należy dostarczyć uczestnikom pełną informację na temat dostępnych danych związanych z zidentyfikowanym problemem, sposobu ich gromadzenia, aktualizowania, dystrybucji oraz odpowiadających za nie podmiotów; jeśli dostęp do danych jest utrudniony lub chwilowo niemożliwy, należy zaprezentować je jako dane hipotetycznie możliwe do uzyskania, jednak należy przy tym pamiętać, że powstałe na ich podstawie rozwiązania mogą być trudne do wdrożenia (ocena tego faktu powinna nastąpić po zakończeniu warsztatów, nie w ich trakcie, co szczegółowo opisaniu w ostatniej części tego rozdziału). Wśród prezentacji dostępnych danych ważne jest pokazanie uczestnikom warsztatów, że nowe dane mogą być także generowane i uzupełniane przez obywateli, jeśli w tym celu stworzy się dedykowaną platformę);
 6. określenie efektu warsztatu. Przygotowana metodologia bazuje na pracy z danymi i rozwiązania IT (aplikacje, urządzenia cyfrowe, usługi informatyczne) wydają się naturalne, ponieważ mogą działać w oparciu o bazy danych. Jednak nie muszą one wyczerpywać spektrum rozwiązań, do których mogą doprowadzić warsztaty „Otwieramy rząd” – w wyniku pracy mogą powstać inne usługi, produkty czy kampanie społeczne. Ważne jednak jest, by uczestnicy warsztatu znali to spektrum lub jego

ograniczenia. Powinno to być zakomunikowane w briefie przed warsztatami oraz w pierwszej części warsztatów.

7. Pełna informacja o zakresie warsztatu, której składowe zostały opisane powyżej, powinna znaleźć się w briefie, który otrzymują wszyscy uczestnicy projektu (nie tylko uczestnicy warsztatów, ale także eksperci, konsultanci, etc.) jeszcze przed rozpoczęciem samego warsztatu.

C. Rekrutacja uczestników

Nie ma jednej reguły, która określałaby stałą ilość uczestników warsztatu „Otwieramy rząd”. Jednak, by zespół projektowy działał sprawnie, zakłada się, że przy pracy jednego prowadzącego powinien liczyć od czterech do ośmiu osób, a przy pracy dwóch prowadzących nie więcej niż piętnaście osób. Minimum związane jest z wymaganą interdyscyplinarnością, maksimum natomiast wiąże się z możliwościami współpracy i zarządzania przebiegiem informacji, które są kluczowe dla tej metody i podlegają dużym restrykcjom czasowym.

W celu przestrzegania wyżej opisanych pryncypiów ważne są odpowiednie kompetencje członków zespołu (uczestników warsztatu). W zależności od roli w projekcie, należy wyróżnić:

1. koordynator projektu – minimum jedna osoba, która zapoznała się z całą metodologią warsztatów, przeczytała niniejszą publikację, rozumie pojęcia związane z ideą opengov, posiada kompetencje i wiedzę w dziedzinach, którymi zajmuje się organizacja przygotowująca warsztaty. Koordynator odpowiedzialny jest za przygotowanie warsztatu, umiejscowienie go w procesie i specyfice or-

ganizacji, dla której pracuje, rekrutację i powołanie zespołu, zebranie i prezentację wniosków oraz przekazanie lub koordynowanie wdrożenia.

2. prowadzący warsztaty – minimum jedna osoba (przy zespole warsztatowym liczącym do ośmiu osób) lub dwie (przy zespole od dziewięciu do piętnastu uczestników); osoba komunikatywna, posiadająca kompetencje organizacyjne i trenerskie, łatwo nawiązująca kontakt, nie narzucająca swojej wizji, , ale jednocześnie asertywna i potrafiąca dyscyplinować grupę. Osoba ta powinna zapoznać się z całą metodologią (część publikacji METODY oraz Słownikiem opengov);
3. osoba o kompetencjach projektowych – znająca specyfikę pracy projektanta, ale również świadoma procesów społecznych i rynkowych;
4. przedstawiciele grup i organizacji reprezentujący interesy grup docelowych – w zależności od określonych grup docelowych ilość reprezentantów tych grup powinna odpowiadać ilości zdefiniowanych grup.
5. eksperci – przynajmniej jeden ekspert, specjalista w dziedzinie, której główny problem dotyczy. – Mogą to być pracownicy organizacji prowadzącej warsztaty oraz partnerzy projektu, przedstawiciele innych organizacji i podmiotów, a także, gdy istnieje taka możliwość, przedstawiciele władzy, samorządów lokalnych, etc.

Każdy zespół projektowy powinien składać się przynajmniej z: osoby prowadzącej warsztat, osoby o kompetencjach projektowych, przedstawiciela każdej grupy docelowej i eksperta . Warto, by dodatkowo na warsztacie znalazła się oso-

ba znająca metody pracy z danymi (może to być także prowadzący) lub by uczestnicy obejrżeli nagranie wypowiedzi osoby, która te zagadnienia przybliży. Koordynator całego projektu (w tym organizator warsztatów) nie musi uczestniczyć w warsztacie, ale może zdarzyć się tak, że będzie on jednocześnie prowadzącym warsztaty. W trakcie warsztatu do poszczególnych ćwiczeń mogą być zapraszani eksperci zewnętrzni i przedstawiciele różnych grup społecznych lub mogą być prezentowane nagrania tych osób, których wypowiedzi będą przybliżać zagadnienia i kwestie typowe dla ich dyscyplin i zakresu działalności.

Należy pamiętać, że każdy zespół projektowy powoływany jest tylko na czas projektu i służy znalezieniu rozwiązania jasno zdefiniowanego problemu lub wyzwania – w tym czasie wszystkie podziały i ewentualne zależności (np. szef–podwładny) pomiędzy uczestnikami warsztatów przestają istnieć; wszyscy uczestnicy stają równoprawnymi współpracownikami i partnerami w dialogu.

Wszyscy uczestnicy projektu (nie tylko warsztatu) powinni dostać zaproszenie do współpracy, w którym znajdzie się brief (z określonymi problemami, wyzwaniami, celami, grupami docelowymi, etc.) i słownik pojęć związanych z problemem oraz opis funkcji, które dany uczestnik będzie pełnić w projekcie (np. uczestnik warsztatów, gość warsztatu, konsultant słownika, ekspert konsultujący wyniki warsztatu, etc.).

D. Przebieg warsztatów

Poniżej zaprezentowany scenariusz warsztatów został podzielony na trzy części, każda trwa nie więcej niż pięć godzin – ćwiczenia powinny być przeprowadzane w jednym bloku i nie powinny być rozdzielane przerwą dłuższą niż dziesięć minut z racji na refleksje, które wymagają uważności i koncentracji na wypracowanych efektach we wcześniejszych częściach. Przerwy pomiędzy częściami nie powinny być natomiast dłuższe niż dwadzieścia cztery godziny, dlatego zaleca się by całe warsztaty trwały maksymalnie trzy dni. Cały proces powinien zakończyć się wspólnym spisaniem wniosków i propozycji rozwiązań nie później niż dwadzieścia cztery godziny po zakończeniu ostatniej części.

Przy stosowaniu metody design thinking ważne jest przestrzeganie rygoru czasu; jest to jedna z dwóch głównych zasad dzięki której cały proces można przeprowadzić skutecznie i szybko do momentu prototypowania koncepcji. Drugą, równie ważną zasadą jest zasada bezkrytycznej otwartości – oznacza to, że uczestnicy warsztatu decydują się nie oceniać, krytykować, formułować krzywdzących opinii i nie odrzucać żadnych pomysłów i wniosków innych członków grupy (to samo dotyczy prowadzących).

Poniżej zaprezentowano przebieg wszystkich części wraz z instrukcją, którą prowadzący mogą stosować.

Na potrzeby nawigacji i przekazywania wyników jednych ćwiczeń do kolejnych, w scenariuszach warsztatów zastosowano następujący kod:

OR.X – kod ćwiczenia, gdzie „X” oznacza numer ćwiczenia;

W.X – kod elementu warsztatu (przeważnie część techniczna), gdzie X oznacza kolejny numer elementu;

N.X – kod narzędzia/metody, gdzie „X” oznacza numer narzędzia/metody (karty, matrycy, makiety, naklejki, etc.);

E.k.Z.X. – kod zadania, gdzie „X” oznacza numer zadania w danym kroku, a „E” i „k” oznaczają kod elementu i kod kroku (wraz z ich numerami)

Ef.X. – kod efektu lub wyniku zadania/ćwiczenia, który ma postać katalogu, makiet lub tabeli wypracowanych wniosków

Wszystkie makiety do pobrania znajdują się na stronie:
[👉 centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov](https://centrumcyfrowe.pl/projekty/opengov).

Przykładowe instrukcje umieszczone w opisie ćwiczeń wygłasza prowadzący–mężczyzna.

CZĘŚĆ 1

Czas trwania: około 5 godzin.

Przerwy między ćwiczeniami: tylko organizacyjne, maksymalnie 5 minut.

W.1.Wprowadzenie

Opis części: uczestnicy warsztatu zostają zapoznani z zasadami oraz zakresem pracy

Cel: prezentacja zasad, przedstawienie uczestników i prowadzących, prezentacja zakresu warsztatu

Czas: w zależności od ilości uczestników, od trzydziestu do siedemdziesięciu minut

Krok 1 (5 minut): Wprowadzenie, prezentacja głównych zasad.

Przykładowa instrukcja: *Witam wszystkich na warsztacie. Zanim zaczniemy, chciałbym zaprezentować główne zasady, które, jeśli Państwo nie będą mieli nic przeciwko, chciałbym, by obowiązywały przez najbliższe dni, czasie których będziemy razem pracować:*

1. *Czy nie przeszkadza wam, że będziemy sobie mówić po imieniu?*
2. *Każdy z nas wnosi swoje doświadczenia i wiedzę – są one bardzo ważne.*
3. *Nie są ważne nasze tytuły i stanowiska – dziś na kilkadziesiąt godzin zawiązujemy zespół projektowy pracujący nad jednym wspólnym zadaniem – naszym celem jest dostarczenie najbardziej wartościowych rozwiązań.*
4. *Prowadzimy dialog i uczymy się od siebie nawzajem po to, by jak najlepiej poznać realia i kontekst zjawisk, którymi będziemy się zajmować.*
5. *Obowiązuje nas postawa otwartości w stosunku do zdania i podejścia innych – staramy się nie formułować krzywdzących stwierdzeń.*
6. *Postawę krytyczną zostawiamy na etap oceny pomysłów, który nastąpi po zakończeniu warsztatu, zatem podczas warsztatu nie oceniamy, nie wartościujemy pomysłów.*
7. *Obowiązuja nas ścisłe ograniczenia czasowe, zatem skupiamy się na zadaniach, by cały proces, włącznie z opracowaniem rozwiązań, zakończyć o określonej porze : wszystkie zadania mają określony czas – trzymajmy się zatem zegara, o czym będę przypominać przy każdym zadaniu.*
8. *Ta metoda nie miałaby jednak sensu, gdyby polegała na ograniczeniach – poza tym, że nie ma stanowisk (nie oceniamy pomysłów) i trzymamy się czasu – nie ma żadnych ograniczeń.*
9. *Do swoich wyrażania pomysłów możecie używać wszelkich technik (które oczywiście nie będą krzywdzące dla innych) – na stołach znajdziecie różne materiały, artykuły biurowe, etc. – korzystajcie z nich do woli, kiedy tylko potrzebujecie coś podkreślić, zapisać, zilustrować, etc.*
10. *Przerwy między częściami i ćwiczeniami będą stosowane zgodnie z harmonogramem – niezależnie od tego, możecie korzystać z początku w dowolnym momencie.*

Krok 2 (5 minut): Prezentacja harmonogramu.

Przykładowa instrukcja (powinna być zmodyfikowana po wyliczeniu czasu pierwszej części i czasu przeznaczonego na przerwy):

CZEŚĆ 1 – około 5 godzin: prezentacja uczestników i zakresu warsztatu; oswojenie z myśleniem projektowym; dzień z życia; pierwszy katalog barier; nawarstwiająca się katastrofa. PRZERWA.

CZEŚĆ 2 – około 4 godziny: spacer; insighty; rozwiązanie problemu; mapa. PRZERWA.

CZEŚĆ 3 – około 5 godzin: baza propozycji; karty rozwiązań; makiety i prototypy; zakończenie.

Krok 3 (czas zależny od ilości uczestników – dla każdego uczestnika ok 2 minuty): Prezentacja uczestników.

Uwagi: Uczestnicy zostają poproszeni o przedstawienie się i naklejenie na swoich identyfikatorach naklejek symbolizujących przynależność do danej grupy docelowej lub posiadanie określonych cech, ważnych z punktu widzenia doświadczeń grupy docelowej (na niektórych warsztatach nie wszyscy uczestnicy będą mieli naklejki, na innych – jeden uczestnik będzie miał ich kilka).

☞ Materiały: identyfikatory (N.1); naklejki (N.2) lub wydrukowane kartki, lub napis/rysunek wykonany przez uczestnika przedstawiające cechy, umiejętności, sposób spędzania czasu, etc., które oznaczają, że w przypadku pytań o zwyczaje grupy docelowej można tę osobę traktować jako jednego z jej reprezentantów (np. naklejka roweru – reprezentant rowerzystów).

Przykładowa instrukcja: *Chciałbym, żeby każdy z was się przedstawił i powiedział, czym się zajmuje zawodowo i prywatnie. Chciałbym również, żebyście po wpisaniu swojego imienia na identyfikatorze (N.1.), dokleili na nich wybrane ikony (N.2.), jeśli posiadacie takie funkcje społeczne, doświadczenia, czy cechy. Ta naklejka oznacza, że będziemy mogli zwracać się do Was z prośbą o pomoc w wyjaśnianiu zjawisk i motywacji, o których być może wiecie więcej od nas.*

Prowadzący także się przedstawiają (nie ma znaczenia w którym momencie; w przypadku dwóch prowadzących jeden z nich może zacząć przed uczestnikami, drugi przedstawić się jako ostatni).

Krok 4 (czas: dziesięć minut): Prezentacja zakresu warsztatu.

Przykładowa instrukcja (powinna być opracowana w oparciu o ustalony zakres warsztatu): *Chciałbym, żebyśmy teraz zapoznali się z zakresem warsztatów. Podczas warsztatu będziemy pogłębiali te wszystkie kwestie z pomocą uczestników, zaproszonych gości i doświadczając świata naszych grup docelowych. Przymońną wam informacje, które otrzymaliście w briefie:*

1. Główne problemy, które udało nam się zidentyfikować do tej pory, to: (do uzupełnienia przez koordynatora).

Wiążą się z nimi następujące bariery: (do uzupełnienia przez koordynatora).

Co stawia dziś przed nami następujące wyzwania: (do uzupełnienia przez koordynatora).

2. Określiłiśmy, że główne cele warsztatu to: (do uzupełnienia przez koordynatora).

3. Grupami docelowymi rozwiązań, nad którymi będziemy pracować, są: (do uzupełnienia przez koordynatora).

Ważne jest też, żebyśmy pamiętali, że z tym problemem mogą mieć kontakt lub mogą być narażone na jego skutki także: (do uzupełnienia przez koordynatora).

4. Teraz chciałbym byśmy przyjrzeni się kontekstom, w których występuje zidentyfikowany problem, oraz zapoznali się z opisem zjawisk, w których się wyraża: (do uzupełnienia przez koordynatora).

5. Dane i informacje na których będziemy bazować to: (do uzupełnienia przez koordynatora).

6. Ostatnią kwestią, o której powinniśmy pamiętać, są efekty warsztatu. To, co powstanie w ostatniej części warsztatu powinno należeć do jednej z wymienionych kategorii: (do uzupełnienia przez koordynatora).

Jeśli w trakcie warsztatu dojdziemy jednak wspólnie do wniosku, że pomysły, które pozwolą rozwiązać ten problem wykraczają poza te kategorie, pomyślimy, co możemy z tym zrobić. Ważne jest, by stworzone rozwiązania bazowały na danych i pomagały włączyć finalnych użytkowników tych rozwiązań w proces pracy z tymi danymi. Podczas warsztatu będziemy zastanawiać się wspólnie, jak można połączyć te dwa światy: świat niecyfrowy z cyfrowym.

Efekty pracy w tej części:

- uczestnicy poznają zasady oraz cel spotkania, wiedzą, jaki jest zakres warsztatu i znają swoje kompetencje.

W.2. Oswojenie z myśleniem projektowym – design thinking w pigułce

Opis części: prezentacja metody design thinking.

Cel: zrozumienie głównych zasad metody design thinking.

Czas: 63 minuty.

☞Materiały: sześć kart pracy – zestaw *Design thinking w pigułce* (N.3.) – arkusze dostępne są na stronie internetowej projektu.

Przykładowa instrukcja wprowadzająca: *Zajmiemy się teraz bardzo krótkim wdrożeniem – w ciągu najbliższej godziny zajmiemy się innowacją w dziedzinie płatności. Przechodząc przez wszystkie fazy myślenia projektowego każdy z as zaprojektuje przedmiot idealny dla swojego partnera. Problem, który chcemy rozwiązać, to zbyt małe dostosowanie obecnego portfela do przyzwyczajęń i oczekiwań. Jednym z celów na poziomie zbierania informacji od naszego partnera będzie określenie tych potrzeb. Wyzwaniem jest likwidacja tych barier, a celem – dostarczenie idealnego przedmiotu ułatwiającego wszystkie czynności związane z operacjami finansowymi, które wykonuje odbiorca naszego rozwiązania, czyli w tym przypadku – partner. Na wykonanie każdego polecenia przeznaczony będzie określony czas – bardzo proszę o nie przekraczanie go.*

Krok 1 (18 minut): faza zanurzenia.

(prowadzący nie podają tych nazw uczestnikom warsztatu).

Uwagi do kroku: krok ten rozpoczyna szybki rysunek wymarzonego portfela przez każdego z uczestników – rysunek ten stanowi jedynie punkt wyjścia. Uczestnicy chwilę później otrzymają informację (przypomnienie), że być może idealny portfel będzie jeszcze lepszy, jeśli zastanowimy się nad funkcjami, które powinien spełniać. By do tego doszło należy poznać dokładnie potrzeby końcowego użytkownika i zrezygnować z oczywistej kategorii „portfela”, poszerzając ją do przedmiotu / urządzenia ułatwiającego wszystkie procesy związane z płatnościami.

Zadanie: rysowanie portfela (W.2.k1.Z.1.)

☐ Materiały: karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja zadania: *Proszę, by każdy z was narysował swój idealny portfel w taki sposób, by znalazły się w nim wszystkie, nazwijmy to, funkcje, które powinien mieć, by rozwiązywać problemy, które napotykać przy dokonywaniu płatności, lub opcjonalnie w sytuacjach, w których na co dzień używacie portfela. Projektowane rozwiązanie ma spełniać funkcje dotychczasowego portfela poszerzonego o funkcje, których nie ma obecnie, ale które związane są z płatnościami, praktykami płatniczymi oraz innymi sytuacjami, w których używa się przedmiotów przechowywanych zazwyczaj w portfelu przez waszego partnera. Jeśli czegoś nie potraficie narysować, możecie to opisać. Na to zadanie macie cztery minuty.*

Zadanie: wywiad z partnerem (W.2.k1.Z.2.)

☐ Materiały: druga karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Narysowany portfel posiada prawdopodobnie wiele z funkcji, których nie ma obecny portfel. Jednak zanim zastanowimy się nad tymi funkcjami, postarajmy się poznać nawzajem dokładnie swoje potrzeby. Zrezygnujmy z oczywistej kategorii „portfela”, poszerzając ją, tak jak mówiłem na początku, do przedmiotu/urządzenia ułatwiającego wszystkie procesy związane z płatnościami. Być może dzięki temu idealny portfel będzie jeszcze bardziej idealny. Zajmijmy się zatem stworzeniem takiego przedmiotu. Zacznijmy od prostego wywiadu z naszym partnerem – niech każdy z was zada swojemu partnerowi trzy–cztery pytania na temat jego zwyczajów: kiedy, jak i za co płaci, kiedy z jakich przedmiotów korzysta, co jeszcze przechowuje w portfelu, co się tam nie mieści, a mogłoby. Zróbcie notatki z tych rozmów. Macie osiem minut, po cztery minuty na wywiad.*

Zadanie: pogłębiony wywiad z partnerem (W.2.k1.Z.3.)

Materiały: druga karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz zapytajcie, co można by uprościć, a co rozbudować, na jakie problemy wasz partner napotyka przy czynnościach, które wcześniej zostały opisane – na tym etapie postarajcie się wyłapać przeszkody, czyli wszystkie sytuacje i zjawiska, które utrudniają w jakiś sposób wykonywanie opisywanych czynności. Przy tej rozmowie, żeby coś zilustrować, możecie używać własnych i portfeli, żeby coś zilustrować. Zróbcie notatki z tych rozmów w taki sposób, by w następnym kroku określić także oczekiwania i potrzeby waszego rozmówcy. Macie sześć minut, po trzy minuty na wywiad.*

Krok 2 (18 minut): faza analizy i syntezy.

Zadanie: Potrzeby i motywacje (W.2.k2.Z.1.)

Materiały: Trzecia karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz wypiszcie potrzeby i motywacje waszego partnera oraz skonstruujcie insighty. Insight to zdanie określające sytuację i zawierające problem oraz pomysł dotyczący jego rozwiązania, np. mam mało czasu ale chciałbym zawsze wiedzieć, który wózek i zestaw ubrań dla dziecka wybrać bez zastanawiania się nad tym i sprawdzania informacji – np. pogody.*

Zadanie: Punkt widzenia (W.2.k2.Z.2.)

Materiały: Trzecia karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz wypiszcie oczekiwania łącząc je w pary z barierami, które będzie można pokonać. Na to zadanie macie dwie minuty.*

Krok 3. (15 minut): faza koncepcyjna

Zadanie: Szkice koncepcyjne (W.2.k3.Z.1.)

Materiały: Czwarta karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Zdefiniujcie jeden wybrany problem, na który szukacie rozwiązania i zaproponujcie pięć innowacji, które po rozwinięciu mogłyby pomóc go rozwiązać. Jeśli pomysły przejdą testy pozytywnie, możecie je naszkicować albo syntetycznie opisać. Macie na to sześć minut. W kolejnym kroku zaprezentujcie te rozwiązania partnerom i wpiszcie ich uwagi do koncepcji – na to macie tylko dwie minuty dla każdej osoby, w sumie dziesięć minut.*

Zadanie : Finalny koncept (W.2.k3.Z.2.)

☐ Materiały: Piąta karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz narysujcie finalny koncept nowego przedmiotu/urządzenia do wspomaganie płatności, który, jak ustaliliśmy na początku, ma posiadać też tradycyjne funkcje, jak np. przenoszenie gotówki. Może on zawierać wybrane lub wszystkie funkcje zaproponowane partnerowi we wcześniejszym kroku – uwzględnijcie uwagi partnera na ten temat. Rysunek uzupełnijcie opisami. Na to zadanie jest pięć minut.*

Krok 4 (6 minut): faza prototypowania.

Zadanie: Prototypowanie (W.2.k4.Z.1.)

☐ Materiały: Szósta karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja zadania: *Teraz na podstawie rysunku koncepcyjnego stwórzcie prototypy nowych produktów włączając w proces projektowania siebie nawzajem, dopytując o to, czy dobrze zinterpretowaliście potrzeby partnera. Wykorzystajcie dowolne, dostępne materiały i narzędzia papiernicze. Macie na to tylko sześć minut – skupcie się na głównych innowacjach, a to, czego nie uda się zaprojektować, zaznaczcie lub zapiszcie na projekcie.*

Krok 5 (6 minut): faza refleksji.

Zadanie: Potrzeby i motywacje (W.2.k5.Z.1.)

☐ Materiały: Szósta karta pracy (N.3.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Zaprezentujcie sobie nawzajem prototypy. Zapiszcie, co w przyszłości należałoby naprawić, jakie wątpliwości się pojawiły oraz czy pojawiły się nowe pomysły.*

Efekty pracy po tym etapie:

- uczestnicy warsztatów znają metodologię warsztatów opartą na design thinking i rozumieją sens stosowanych narzędzi i ćwiczeń, wiedzą, że ograniczenia czasowe są potrzebne, by zdążyć opracować rozwiązania.

OR.1. Ćwiczenie: Dzień z życia.

Opis ćwiczenia: Prezentacja nawyków grupy docelowej przez przedstawicieli grup, społeczności lub organizacji działających na rzecz danej grupy, wspólne budowanie harmonogramu dnia z zaznaczeniem momentów kluczowych dla zdefiniowanego problemu.

Narzędzia: wspólna dyskusja, zapisywanie wniosków na tablicy przez prowadzącego, naklejki „zmiana stanu rzeczy” i „czerpanie informacji o świecie”.

Cel: Poznanie i zrozumienie zwyczajów i preferencji grupy docelowej.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 60 minut.

Uwagi do ćwiczenia: Podczas rozmowy refleksji należy poddać kwestię zdefiniowanych problemów i barier – prowadzący powinien wykazać, na jakiej podstawie zostały określone problemy na poziomie projektowania warsztatu (dane zastane, doświadczenia organizacji, przeprowadzone badania, etc.) oraz powinien podkreślić, że to jest tylko punkt wyjścia, a podczas eksploracji tematu podczas warsztatu możemy redefiniować ten problem, jeśli zespołowi uda się dotrzeć głębiej do jego istoty – to samo dotyczy katalogu zdefiniowanych barier, który można poszerzać podczas pracy. Uwagi na ten temat powinny być cały czas notowane przez prowadzących, którzy będą mogli je przywołać podczas ćwiczeń OR.2. i OR.4.

Krok 1 (40 minut)

Zadanie: Harmonogram dnia (OR.1.k1.Z.1.)

☞ Materiały: naklejki lub kartki, które można przyczepiać do flipchartów oznaczające (N.4.) zmianę stanu rzeczy związaną z zakresem danego warsztatu (np. zmianę przestrzeni w przypadku warsztatów o barierach napotykanym przez pieszych w ruchu ulicznym) oraz naklejki (N.5.) oznaczające moment czerpania informacji o świecie; tylko opcjonalnie) nagrania video z wypowiedziami/rozmowami z ekspertami lub przedstawicielami grup docelowych, opcjonalnie nagrania audio lub spisane wypowiedzi, zdjęcia.

Uwagi do zadania: Podczas prezentacji harmonogramu dnia i wspólnej rozmowy prowadzący robi esencjonalne notatki na flipcharcie i nakleja na harmonogramie naklejki przy opisach, które dotyczą zmiany stanu rzeczy oraz momentu czerpania informacji o świecie przez użytkowników z danej grupy docelowej. Dla każdej grupy docelowej powinien być stworzony osobny harmonogram, który będzie dostępny dla uczestników warsztatu do końca jego trwania. Prowadzący powinni też uzupełniać dwa robocze katalogi: roboczy katalog problemów i barier (Ef.2.), który może być uzupełniany w dowolnym momencie całego warsztatu, oraz katalog danych dodatkowych (Ef.3.), który tworzony jest na podstawie informacji zgłoszonych przez reprezentantów grup docelowych (może on uzupełnić pierwotny katalog danych, który został przygotowany przed warsztatem).

Jeśli nie wszystkie osoby reprezentujące grupy docelowe mogą brać udział w warsztacie jako jego uczestnicy i nie udało się też zaprosić

ich w charakterze gości do tego ćwiczenia (OR.1.) i dwóch kolejnych (OR.2. i OR.3.), należy posłużyć się nagraniem wypowiedzi lub rozmów (opcjonalnie zapisem nagrania), które na tym etapie będą prezentować harmonogram dnia.

Przykładowa instrukcja do zadania (powinna być uzupełniona o dookreślenie, jakiego stanu rzeczy dotyczy zmiana istotna z punktu widzenia zakresu warsztatu): *Poproszę teraz przedstawicieli grup docelowych o krótkie wypowiedzi na temat zwyczajów tych grup. Chciałbym, żebyśmy wspólnie zbudowali harmonogram dnia – będziemy zadawali Wam pomocnicze pytania, żeby zrozumieć w jaki sposób żyją nasi bohaterowie, jak wygląda ich dzień, zwyczaje – być może uda też się wymienić jakieś potrzeby, którymi się kierują (jeśli nie, wrócimy do nich). To, co powstaje w wyniku tego zadania, to harmonogramy dnia. Chciałbym, jeśli to możliwe, żebyście zwrócili uwagę na zmianę stanu rzeczy przez naszych aktorów (w tym także na poruszanie się w przestrzeni) oraz miejsce i źródło czerpanych informacji o warunkach zewnętrznych.*

Krok 2 (20 minut)

Zadanie: Uzupełnianie harmonogramu dnia (OR.1.k2.Z.1.)

Uwagi do zadania: Podczas analizowania stworzonych harmonogramów prowadzący, oprócz tworzenia roboczych katalogów (barier i danych dodatkowych), powinien notować zgłaszane przez uczestników potrzeby grup docelowych (Ef.4.)

Przykładowa instrukcja do zadania (uzupełniona o esencjonalne opisy czynności w miejscu zmiany sytuacji – np. takie jak: zmiana opiekuńcza): *Chciałbym, żebyśmy teraz prześledzili każdy harmonogram dnia jeszcze raz i zwrócili uwagi na momenty, które zaznaczyłem, tj. zmianę stanu rzeczy, czerpanie informacji o warunkach zewnętrznych oraz dodatkowo na moment podejmowania decyzji. Czy potraficie wymienić potrzeby, które są powodem zachowań i sytuacji zaznaczonych na harmonogramach i jakoś je uporządkować, określić, z czego wynikają, jakiego są typu (np. potrzeba bliskości przebywania z innymi – potrzeba naturalna, społeczna – wynika z cech charakteru). Może też rzucić się Wam w oczy elementy, rzeczy, osoby, czynności, działania zewnętrzne, które przeszkadzają aktorom w realizacji tych potrzeb – w ten sposób stworzymy robocze katalogi barier i być może danych, z których korzystają nasi bohaterowie.*

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- harmonogramy dnia grupy docelowej (Ef.1.);
- (opcjonalnie) roboczy katalog problemów i barier (Ef.2.);
- (opcjonalnie) roboczy katalog danych dodatkowych (Ef.3.);
- (opcjonalnie) roboczy katalog potrzeb (Ef.4.);
- uczestnicy znają zwyczaje grup docelowych, zauważają sytuacje, w których pojawiają się zdefiniowane problemy i bariery, rozumieją potrzeby użytkowników związane ze stylem życia oraz wiedzą, jakie są ich motywacje, które mogą być związane albo z sytuacją życiową, albo z zachowaniami, które pozwalają unikać napotkane problemy (ale, które przeważnie niestety nie pozwalają przezwyciężać istniejących barier)

OR.2. Ćwiczenie: Pierwszy katalog barier

Opis ćwiczenia: Rozmowa na temat barier.

Narzędzia: Wspólna dyskusja, zapisywanie wniosków na tablicy przez prowadzącego.

Cel: Pogłębienie katalogu barier, rozwinięcie wątku problemu, który należy rozwiązać podczas warsztatu.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 60 minut

Uwagi do ćwiczenia: w tym ćwiczeniu zostanie wykorzystany harmonogram dnia grup docelowych (Ef.1.) oraz stworzony (jeśli powstał) we wcześniejszym ćwiczeniu katalog problemów i barier (Ef.2.). Na początku ćwiczenia prowadzący powinien przedstawić uczestnikom definicję problemu i bariery:

- Problem to sytuacja, której podmiot nie może rozwiązać posiadając dotychczasowe informacje, wiedzę i zdolności, której rozwiązanie wymaga nowych zasobów, informacji, umiejętności lub wiedzy leżących poza świadomością podmiotu;
- Bariery to inaczej przeszkody, które utrudniają wykonywanie czynności lub dostęp do zjawisk (wiedzy, przestrzeni, usług, etc.), które można częściowo lub w całości pokonać sięgając po dodatkowe zasoby, narzędzia, wiedzę lub sposoby, o czym osoby spotykające się z barierą przeważnie wiedzą i posiadają wiedzę na temat ich pokonywania, chociaż nie zawsze mają taką (fizyczną, finansową, etc.) możliwość.

Krok 1 (40 minut)

Zadanie: Tworzenie katalogu barier (OR.2.k1.Z.1.)

Przykładowa instrukcja do zadania (usunąć pierwsze zdanie, jeśli nie udało się stworzyć roboczego katalogu barier): *W poprzednim ćwiczeniu udało mi się zanotować pierwsze bariery, które wymienialiście. Teraz chciałbym, żebyśmy prześledzili harmonogramy grup docelowych jeszcze raz i na osobnej tablicy zapisali bariery, które napotykają nasze grupy docelowe. Najpierw zapoznajmy się z definicjami problemu i barier. Przypomnijmy sobie zdefiniowane problemy: (prezentacja problemów przedstawionych w briefie). Czy zgadzacie się z tym, czy chcielibyście coś zgłosić, przedyskutować, dopisać?*

Teraz zajmijmy się barierami – przejdźmy punkt po punkcie harmonogram dnia każdej grupy docelowej i dla każdej z nich wypiszmy na osobnych kartach flipchartu wszystkie bariery, które utrudniają życie naszym odbiorcom, szczególnie skupiając się na tych, które albo wynikają, albo dotyczą zdefiniowanych problemów.

Krok 2 (20 minut)

Zadanie: Przyczyny barier (OR.2.k2.Z.1.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz postarajmy się znaleźć przyczyny tych barier – niech każde z was wybierze po jednej barierze z każdej grupy i poda jej przyczyny. Macie na to pięć minut, po których każdy odczyta swoje propozycje, ja je zapiszę na tablicy i wspólnie je przedyskutujemy.*



Zadanie: Przyczyny problemów (OR.2.k2.Z.2.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz zastanówmy się wspólnie, czy te bariery składają się na któryś ze zdefiniowanych problemów i czy zlikwidowanie tych barier pomoże zlikwidować dany problem.*

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- uzupełniony katalog problemów i barier (Ef.2.);
- uczestnicy znają bariery, które dotyczą grup docelowych.

OR.3. Ćwiczenie: Nawarstwiająca się katastrofa

Opis ćwiczenia: Prezentacja barier i problemów grup docelowych z zaznaczeniem wątków związanych z informacją lub jej brakiem.

Narzędzia: Wspólna dyskusja, zapisywanie wniosków na tablicy przez prowadzącego, naklejki „dane i informacje”.

Cel: Poznanie i lepsze zrozumienie problemów grupy docelowej, zwrócenie uwagi na związek pomiędzy problemami a danymi i informacją.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 40 minut

Uwagi do ćwiczenia: w tym ćwiczeniu ponownie zostanie wykorzystany harmonogram dnia grup docelowych (Ef.1.). Jeśli wszystkie osoby reprezentujące grupy docelowe nie mogą brać udziału w warsztacie jako jego uczestnicy i nie udało się też zaprosić ich jako gości do tego ćwiczenia (OR.1.) i dwóch kolejnych (OR.2. i OR.3.), należy posłużyć się nagraniem wypowiedzi lub rozmów (opcjonalnie zapisem nagrania), które na tym etapie będą prezentować wszystkie najgorsze sytuacje, które mogą przytrafić się takiej osobie w ciągu jednego dnia (zwłaszcza te związane ze zidentyfikowanymi problemami).

Krok 1 (30 minut)

Zadanie: Lawina problemów (OR.3.k1.Z.1.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Pozostając przy harmonogramie grup docelowych wyobraźmy sobie, jak może wyglądać najgorszy dzień w życiu takiej osoby, kiedy wszystkie możliwe problemy następują jeden po drugim. Korzystając z pomocy gości/uczestników (opcjonalnie nagrań) reprezentujących grupy docelowe, wypiszmy wszystkie problemy, które teoretycznie mogą wystąpić. Ja zapiszę je na tablicy.*

Krok 2 (10 minut)

Zadanie: Dane i informacje (OR.3.k2.Z.1.)

☞ **Materiały:** Naklejki „dane i informacje” (lub kartki z wydrukiem tego symbolu), które można przyczepić na tablicy obok zdań opisujących potencjalne zetknięcie z danymi i informacjami (N.6.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz wspólnie zaznaczmy te problemy, o których moglibyśmy się dowiedzieć z jakiegoś źródła (np. na temat zepsutej sygnalizacji ze strony internetowej dzielnicy) lub te sytuacje, które związane są lub wykorzystują przetwarzanie danych w swoim działaniu (np. w przypadku awarii autobusu – lokalizacja jego położenia za pomocą urządzenia sterującego pojazdem z wbudowanym*

GPS'em) – ja zapiszę te uwagi i zaznaczę je naklejką „dane i informacje”

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- katalog „fatalny dzień” (Ef.5);
- uczestnicy warsztatów znają problemy, które mogą pojawić się w życiu odbiorców projektowanego rozwiązania, mają też świadomość, jakie zachodzą relacje pomiędzy tymi problemami a przepływem informacji, który jest naturalnym elementem życia;

Podsumowanie pierwszej części (10 minut): Prowadzący powinien w syntetyczny sposób omówić efekty tej części (w tym powstałe katalogi).

W.3. Przerwa techniczna

Czas: minimum 45 minut, maksimum 24 godziny.

CZĘŚĆ 2.

Czas trwania: około 4 godzin

Przerwy między ćwiczeniami: maksymalnie 10 minut

OR.4. Ćwiczenie: Spacer

Opis ćwiczenia: Eksploracja świata grup docelowych.

Narzędzia: W zależności od grupy docelowej mogą być to rekwizyty, które pozwolą odtworzyć sytuację najbardziej bliską tej, w której pojawia się zdefiniowane problemy; notatki uczestników.

Cel: Osobiste poznanie i zrozumienie problemów grupy docelowej.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 60 minut.

Uwagi do ćwiczenia: koordynator warsztatów powinien przed warsztatami przeprowadzić analizę, która pozwoliłaby zdefiniować i odtworzyć sytuację, w której pojawiają się problemy.

Krok 1 (60 minut)

Zadanie: Potrzeby i motywacje (OR.4.k1.Z.1.)



Materiały: Rekwizyty, które pozwolą odtworzyć sytuację najbardziej bliską tej, w której pojawiają się zdefiniowane problemy (N.7.)
Uwaga do zadania: Przed tym zadaniem powinny być przygotowane przestrzenie, rekwizyty lub sytuacje, w których uczestnicy przeżyją sytuacje lub doświadczą zjawisk, które bezpośrednio związane są z danym problemem. W tym celu można wykorzystać prawdziwe przedmioty lub rekwizyty, scenografię, aranżację przestrzeni i zaprosić gości, którzy mogą odtworzyć pożądaną sytuację.

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz chciałbym, żebyście osobiście poczuli, co właściwie oznaczają problemy naszych grup docelowych. Niech każdy z was, zapoznawszy się z poszczególnymi rekwizytami, wejdzie w środowisko naszych grup. Posiłkując się wspomnieniami i wiedzą na temat harmonogramu dnia i problemów, które zostały omówione w poprzedniej części, postarajcie się odtworzyć sytuacje, w których na własnej skórze doświadczycie, co oznaczają te problemy. Zróbcie notatki, analogiczne do tych przy projektowaniu portfela, dzięki którym łatwiej będzie Wam opisać istotę problemów lub barier, co pozwoli nam później opracować ich rozwiązania.*

Efekt pracy po całym ćwiczeniu:

- uczestnicy warsztatu lepiej znają problemy grup docelowych.

OR.5. Ćwiczenie: Insighty

Opis ćwiczenia: Praca indywidualna – wybór dwóch–trzech zdjęć przedstawiających sytuacje z życia grup docelowych, opisanie problemu, jego genezy oraz propozycji idealnych sytuacji, które mimo barier mogłyby zaistnieć, prezentacja na forum.

Narzędzia: Zdjęcia przedstawiające grupy docelowe, naklejki „chmurki”.

Cel: Stworzenie pierwszego, szczegółowego zbioru wyzwań, na które uczestnicy warsztatów mogliby znaleźć rozwiązanie.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 40 minut

Uwagi do ćwiczenia: Koordynator warsztatów powinien przed warsztatami przygotować zdjęcia (około trzydziestu–czterdziestu dla każdej grupy docelowej), które ilustrują bardzo sytuacje z życia tych grup, pokażą ich wewnętrzną złożoność (np. rowerzyści w różnym wieku, w różnych lokalizacjach, na różnych rowerach, w różnym nastroju, jadący w różnych warunkach pogodowych, etc.).

W ćwiczeniu będą wykorzystane katalog problemów i barier (Ef.2.) oraz katalog „fatalny dzień” (Ef.5.)

Krok 1 (30 minut)

Zadanie: Tworzenie insightów (OR.5.k1.Z.1.)

☞ Materiały: Zdjęcia przedstawiające grupy docelowe (N.8.); papierowe (najlepiej naklejki) „chmurki” różnych rozmiarów.

Przykładowa instrukcja do zadania: *Prosiłbym, by każdy z was wybrało trzy dowolne zdjęcia jednej z grup docelowych i korzystając z chmurki opisała każde z nich za pomocą insightów wypowiedzianych przez bohaterów tych zdjęć. Sytuacje te powinny wynikać z wiedzy, którą zdobyliście do tej pory – korzystajcie więc z naszych wspólnych notatek na temat problemów i barier, w tym tych, które zapisaliśmy opisując najgorsze dni grup docelowych. Na to zadanie jest trzydzieści minut – w drugiej części dokonamy prezentacji efektów Waszej pracy.*

Krok 2 (30 minut)

Zadanie: Prezentacja insightów (OR.5.k2.Z.1.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz chciałbym, by każdy z was wstał i zaprezentował swoje insighty, a potem ułożył je w stworzonym do tego miejscu. Za chwilę będziemy korzystać z tych insightów tworząc katalog ich rozwiązań.*

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- Katalog insightów (Ef.6.)

OR.6. Ćwiczenie: Rozwiązanie problemu

Opis ćwiczenia: Wybór problemów ze stworzonych wcześniej list problemów i insightów oraz propozycje kierunków rozwiązań.

Narzędzia: Indywidualne notatki uczestników, prezentacja na forum, notatki na tablicy udostępnione przez prowadzącego

Cel: Stworzenie pierwszego katalogu rozwiązań, zwrócenie uwagi na kwestię świadomości rozwiązań oraz zewnętrznych i wewnętrznych źródeł problemu.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 60 minut.

Uwagi do ćwiczenia: W ćwiczeniu będzie wykorzystany katalog problemów i barier (Ef.2.) oraz katalog insightów (Ef.6.)

Krok 1 (60 minut)

Zadanie: Pierwsze rozwiązania problemów (OR.1.k1.Z.1.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz chciałbym, żebyście – pracując w parach – popatrzyli na katalog problemów i barier oraz na stworzone insighty i zaproponowali pierwsze rozwiązania tych problemów. Korzystajcie także ze swoich notatek. Przedyskutujcie problemy i bariery, zastanówcie się, co jest ich przyczyną, a następnie zaproponujcie kierunki rozwiązań lub sposoby na pokonanie barier tak, by w jakiś sposób opierały się one na danych lub korzystały z nich. Każda para powinna stworzyć dwie propozycje kierunków rozwiązań. Macie na to czterdzieści minut. Kierunki rozwiązań to jedynie idee, pomysły, koncepty, które na tym etapie nie wymagają jeszcze funkcjonalnych ani technicznych opisów.*

Zadanie: Prezentacja rozwiązań problemów (OR.1.k1.Z.2.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz zaprezentujcie Wasze pomysły – po każdej prezentacji możecie zadawać sobie pytania. Na prezentację i dyskusję mamy dwadzieścia minut.*

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- wstępny katalog rozwiązań (Ef.7.);
- uczestnicy dostrzegają związki pomiędzy barierami a problemami, próbują odnaleźć ich przyczyny.

OR.7. Ćwiczenie: Mapa

Opis ćwiczenia: Analiza mapy i wskazywanie miejsc, w których zbierane są dane, gdzie mogą być nadawane i czego dotyczą w przestrzeni.

Narzędzia: Mapa terenu z naniesionymi danymi, wspólna dyskusja, zapisywanie wniosków na tablicy przez prowadzącego.

Cel: Stworzenie katalogu dostępnych danych i wskazanie połączeń pomiędzy zbiorami danych a przestrzenią.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 70 minut.

Uwagi do ćwiczenia: Koordynator warsztatów powinien przed ich rozpoczęciem przygotować katalog danych (N.9.), które związane są lub hipotecznie mogą być związane z problemem (zgodnie z wytycznymi zaprezentowanymi w części dotyczącej przygotowania warsztatów) oraz makiety map okolicy (N.10.) albo plan przestrzeni typowej dla występowania problemu.

Krok 1 (15 minut)

Zadanie: Prezentacja na temat danych oraz przybliżenie podejścia opengov. (OR.7.k1.Z.1.)

☐ Materiały: Katalog danych (N.9.) uzupełniony (opcjonalnie) o roboczy katalog danych dodatkowych (Ef.3.);

Uwagi do zadania:

Prowadzący powinien zaprezentować kwestie związane z przetwarzaniem i korzystaniem z danych według poniższego schematu. Wiedzę tę powinien uzupełnić ekspert pracujący z danymi (uczestnik warsztatów lub gość ćwiczenia). Prowadzący powinien także przypomnieć pojęcia związane z ideą otwartego rządu, z którą uczestnicy warsztatów zapoznali się podczas lektury briefu. Bardzo wyraźnie powinna zostać podkreślona kwestia, że opracowane rozwiązanie powinno opierać się na danych lub korzystać z nich w sposób, który pozwoli zaangażować użytkowników w działanie rozwiązania – dodatkowym atutem rozwiązania będzie, gdy poprzez swoje działanie będzie nie tylko rozwiązywało zdefiniowany problem, ale również pozwoli włączyć obywateli w procesy związane z uczestnictwem w życiu publicznym i decydowaniu o jego kształcie.

Wprowadzenia w świat danych i prezentacja dostępnych danych przygotowanych przez koordynatora warsztatów:

- rozróżnienie danych: dane i wskaźniki statystyczne, dane i ustalenia wyjściowe, dane i zmienne bieżące.
- procesy i życie danych: agregacja, aktualizacja, archiwizacja, dystrybucja, publikacja; – prezentacja dostępnych i możliwych do pozyskania danych: (do uzupełnienia przez koordynatora);
- prezentacja pojęcia „punktów styku” – miejsca, gdzie dane są zbierane lub można je znaleźć (odczytać).

Przykładowa instrukcja do zadania: *Teraz chciałbym zaprezentować wam, jakimi danymi możemy operować w ramach projektowania finalnych rozwiązań. Na początek w kilku słowach opowiem, czym są dane i jakie procesy nimi rządzą. A po prezentacji naszego katalogu danych chciałbym wprowadzić pojęcie „punktów styku”.*

Krok 2 (60 minut)

☞ Materiały: Mapa lub mapy okolicy, albo plan lub plany przestrzeni (N.10.), w których występują lub mogą występować zidentyfikowane problemy; pinezki, naklejki, znaczniki, etc.

Zadanie: Punkty styku (OR.7.k2.Z.1.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Będziemy pracować w grupach po trzy–cztery osoby, tak, by opracować wszystkie rodzaje danych (możemy stosować rozróżnienie na grupy docelowe, ale nie musimy). Żeby lepiej zrozumieć, jakimi danymi dysponujemy, spróbujmy innymi symbolami (pinezkami, chorągiewkami, etc.) zaznaczyć na mapie planie wszystkie miejsca, w których zbierane są te dane – możemy użyć też naklejek i dorysować brakujące elementy i opisać je. W kolejnym kroku zaznaczymy w inny sposób miejsca, gdzie te dane można odczytać i napiszemy, kto ma do nich dostęp. Mamy na to czterdzieści minut.*

Zadanie: Omówienie punktów styku (OR.7.k2.Z.2.)

Przykładowa instrukcja do zadania: *Chciałbym, żebyśmy teraz wspólnie zaprezentowali i omówili te punkty styku. Zastanówmy się także, czy istnieją jakieś istotne dane, których nie mamy w naszym katalogu, a z których chcielibyście korzystać. Zastanówmy się też, czy są jakieś dane, które nie są obecnie zbierane, a nasuwają się wam, gdy patrzycie na naszą mapę, insights, czy wypisane problemy i podejrzenia, że mogłyby być użyteczne przy tworzeniu rozwiązań. W trakcie tej dyskusji, wypiszę na tablicy wszystkie dane, które stworzą pełen katalog danych.*

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- mapa danych (Ef.8.);
- pełny katalog danych (Ef.9.)
- uczestnicy rozumieją, czym są dane, jakie procesy nimi rządzą, wiedzą, czym są punkty styku, potrafią też wskazać miejsca, w których dane związane z problemem mogą być zbierane lub upubliczniane.

Podsumowanie 2 części (10 minut): Prowadzący powinien w syntetyczny sposób omówić efekty tej części (w tym powstałe katalogi).

W.4. Przerwa techniczna

Czas: minimum 45 minut, maksimum 24 godziny

CZĘŚĆ 3.

Czas trwania: około 4 godziny

Przerwy między ćwiczeniami: niewskazane, maksymalnie 5 minut.

OR.8. Ćwiczenie: Baza propozycji.

Opis ćwiczenia: Praca indywidualna – selekcja dotychczasowych wyników i szukanie dla nich optymalnych rozwiązań.

Narzędzia: Notatki uczestników na wystandaryzowanym arkuszu.

Cel: Stworzenie wstępnych arkuszy rozwiązań.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 25 minut

Uwagi do ćwiczenia: W ćwiczeniu mogą być wykorzystane: harmonogram dnia (Ef.1.), katalog problemów i barier (Ef.2.), katalog „fatalny dzień” (Ef.5.), katalog insightów (Ef.6.), wstępny katalog rozwiązań (Ef.7.), mapa danych (Ef.8.), pełny katalog danych (Ef.9.) oraz (opcjonalnie, jeśli powstał) roboczy katalog potrzeb (Ef.4.) – uczestnicy warsztatów powinni mieć do nich swobodny dostęp, dobrze, gdy wszystkie tablice, notatki, zdjęcia z insightami, etc. wiszą na ścianach lub leżą na stołach tak, by korzystanie z nich było wygodne.

Krok 1 (25 minut)

Zadanie: Arkusze rozwiązań (OR.8.k1.Z.1.)

☞Materiały do zadania: Arkusze rozwiązań (N.11.).

Przykładowa instrukcja zadania: *Teraz przyszedł czas na pierwsze całociowe propozycje rozwiązań – na pewno macie już pomysły, jak zlikwidować zidentyfikowane bariery lub rozwiązać problemy. Być może propozycje te znajdują się już w wstępnym katalogu rozwiązań, który stworzyliśmy przed godziną, a być może wpadliście na kolejne pomysły. Zanim je dokładnie opisiecie, chciałbym, żeby każdy z was wypełnił 1 wstępny arkusz rozwiązań, którego będzie opiekunem. Sięgając do opisów grup docelowych powinniście dokonać wyboru jednej grupy odbiorcy waszego rozwiązania, zdecydować się, jaką barierę lub cały problem chcecie rozwiązać, opisać punkty styku, sytuacje, w których pojawia się problem itd., czyli połączyć wszystkie wypracowane dotąd elementy w całość. W waszych opisach powinny znaleźć się następujące informacje:*

- grupa docelowa – odbiorca rozwiązania (np. rodzice małych dzieci jeżdżących w wózkach);
- przyporządkowany insight (wybrany z katalogu insightów);
- określenie bariery lub problemu dotyczącego wybranej grupy, której chcemy zaproponować rozwiązanie;
- szczegółowa charakterystyka problemu przyczyny, miejsce występowania etc.;
- opis sytuacji, w której pojawia się problem;
- identyfikacja punktów styków, w których dane są zbierane, oraz tych, gdzie użytkownik (odbiorca rozwiązania) może odczytywać te dane oraz wpisanie rodzaju tych danych, które mogą zostać wykorzystane przy projektowaniu rozwiązania;

– opcjonalni) informacje o przeciwdziałaniu najbardziej niepożądanym sytuacjom, które mogą skomplikować działanie wypracowanego rozwiązania. Pamiętajcie, by korzystać z tego, co wypracowaliśmy lub z zasobów, które zostały przygotowane przed warsztatem – macie do dyspozycji: harmonogramy dnia, katalog problemów i barier, katalog „fatalny dzień”, katalog insightów, wstępny katalog rozwiązań, mapę danych oraz pełny katalog danych. Stworzony w szóstym ćwiczeniu wstępny katalog rozwiązań możecie wykorzystać jako bazę do swojego pomysłu, jego element, jako inspirację lub wcale nie musicie z niego korzystać – to takie koło ratunkowe. Macie na to zadanie dwadzieścia pięć minut, następnie przejdziemy do tworzenia kart rozwiązań, nad którymi teraz zaczynacie pracować – dlatego w tej chwili nie opisujcie samego rozwiązania.

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- wstępne arkusze rozwiązań (Ef.10.).

OR.9. Ćwiczenie: Karty rozwiązań

Opis ćwiczenia: Opisanie funkcji rozwiązań.

Narzędzia: Praca indywidualna, prezentacja na forum, praca w grupach, makiety i opisy funkcji.

Cel: Stworzenie opisu funkcji rozwiązań, ilustracja działania rozwiązań.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 90 minut.

Uwagi do ćwiczenia: W tym ćwiczeniu, po zakończeniu pracy nad indywidualnymi rozwiązaniami, nastąpi pierwsza prezentacja rozwiązań, które potem będą prototypowane – uczestnicy, mogą porzucić swoje pomysły i dołączyć do zespołów innych uczestników, mogą też samodzielnie kontynuować pracę. Do wykonania ćwiczenia potrzebne będą wstępne arkusze rozwiązań (Ef.10.).

Krok 1 (30 minut)

Zadanie: Karty rozwiązań (OR.9.k1.Z.1.)

☞ Materiały: Arkusz karty rozwiązań (N.12.)

Przykładowa instrukcja zadania: *Teraz bazując na wstępnych arkuszach rozwiązań, które właśnie stworzyliście, opiszcie rozwiązania według schematu karty rozwiązań:*

– robocza nazwa projektu;

– ogólna zasada działania, typ rozwiązania;

– zasoby, które potrzebne są do powstania rozwiązania (zasoby ludzkie, komponenty, produkcja, logistyka, etc.);

– sposób, w jaki rozwiązanie wykorzystuje dane lub wspomaga wykorzystanie danych;

– sposób, w jaki rozwiązanie rozwiązuje problem lub usuwa barierę;

– sposób, w jaki rozwiązanie angażuje użytkowników w działanie.

Macie na to trzydzieści minut.

Krok 2 (40 minut)

Zadanie: Prezentacja rozwiązań (OR.9.k2.Z.1.)

☐ Materiały: Arkusz karty rozwiązań (N.12.)

Przykładowa instrukcja zadania: *Teraz chciałbym, żebyśmy usiedli w półokręgu i by każdy z was stanął przed nami i w ciągu kilku minut zwięźle zaprezentował swoje rozwiązanie na podstawie wstępnych arkuszy rozwiązań i kart rozwiązań. Powinniśmy zrobić to w ciągu czterdziestu minut.*

Zadanie: Wybór rozwiązań (OR.9.k2.Z.2.)

Przykładowa instrukcja zadania: *Za chwilę będziecie pracować nad opisami funkcji i prototypami. W tym momencie możecie zdecydować, czy chcecie pracować nad swoimi propozycjami, czy wolicie dołączyć do czyjegoś projektu. Propozycje, które stworzyliście do tej pory, zostaną spisane i przekazane do opinii ekspertów niezależnie od waszej decyzji na tym etapie.*

Krok 3 (20 minut)

Zadanie: Tworzenie opisów funkcji rozwiązań (OR.9.k3.Z.1.)

☐ Materiały: Makiety urzędzeń (N.13.)

Przykładowa instrukcja zadania: *W zależności od waszego wyboru, pracujcie dalej w grupach albo indywidualnie. Stwórzcie wstępne makiety rozwiązań, na których narysujecie ich kształt (np. kształt urządzenia, wygląd interfejsu, etc.) i wypiszcie najważniejsze ich funkcje tak, by było jasne dla innych, w jaki sposób będą działać. Macie na to dwadzieścia minut. Czas, który został do końca, jest bardzo cenny – postarajcie się zilustrować metodę działania rozwiązania jak najlepiej.*

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- karty rozwiązań (Ef.11.).

OR.10. Ćwiczenie: Makiety i prototypy

Opis ćwiczenia: Stworzenie makiet i prototypów ilustrujących rozwiązanie lub elementy rozwiązania.

Narzędzia: Praca w grupach lub indywidualnie, makiety, wspólne notatki.

Cel: Stworzenie modeli ilustrujących działania wybranych rozwiązań lub ich funkcji.

Czas potrzebny na przeprowadzenie ćwiczenia: 90 minut.

Krok 1 (20 minut)

Zadanie: Dyskusja na temat funkcji (OR.10.k1.Z.1.)

Przykładowa instrukcja zadania: *Omówmy wspólnie makiety i opisane funkcje – chciałbym, byście zadawali sobie nawzajem pytania o działanie i cel funkcji, tak by pytania te zainspirowały was za chwilę przy pracy nad prototypami. Mamy na to dwadzieścia minut.*

Krok 2 (70 minut)

Zadanie: Prototypy (OR.10.k2.Z.1.)

☞ Materiały: Mmakiety urzędzeń (N.13.).

Przykładowa instrukcja zadania: *Przed nami ostatni, ale bardzo ważny, element: tworzenie prototypów. Korzystajcie z dostępnych materiałów i makiet – w przypadku wypracowanych pomysłów produktów i urzędzeń, zbudujcie ich prototypy; w przypadku rozwiązań IT, narysujcie kolejne okna interfejsów na docelowych urządzeniach; w przypadku usług i kampanii, stwórzcie szkice projektowe. Wszystkie prototypy dobrane opisie, niech te opisy pozwolą zaprezentować pomysły dalej – możecie dokumentację robić w formie elektronicznej, możecie nagrać video-instrukcję, albo podoczepiać na makietach i prototypach kolorowe karteczki z opisami. Po zakończeniu warsztatów, będziecie mogli wysłać jeszcze notatki, ale postarajcie się większość pracy wykonać teraz.*

Efekty pracy po całym ćwiczeniu:

- prototypy (Ef.12.).

W.5. Zakończenie

Opis części: Podsumowanie warsztatów.

Narzędzia: Wspólna dyskusja, prezentacja na forum.

Cel: Pełna dokumentacja rozwiązań.

Czas: 45 minut

Uwagi do ćwiczenia: Koordynator warsztatów powinien przygotować opis rozwiązań dostosowany do specyfiki warsztatu – uczestnicy powinni go otrzymać w wersji elektronicznej i papierowej po zakończeniu tej części, by móc od razu zapisać pomysły, których nie udało im się zaprezentować.

Krok 1 (45 minut)

Zadanie: Prezentacja prototypów (W.5.k1.Z.1.)

Przykładowa instrukcja zadania: *Teraz zaprezentujcie wasze prototypy – po każdej prezentacji przedyskutujemy wspólnie ich funkcje i zastosowanie w przypadku wybranej bariery albo problemu. Autorzy prototypów powinni zapisywać uwagi, które mogą być istotne przy rozwijaniu pomysłu.*

Przykładowa instrukcja po zakończeniu zadania: *Wszystkie pomysły rozwiązań, nawet te wstępne, które nie zostały wybrane do dalszego opisanie i prototypowania, zostaną skatalogowane i przedstawione ekspertom do opinii. To, co udało nam się wypracować podczas tego warsztatu to, oprócz prototypów, (podsumowanie przygotowane przez prowadzącego).*

Efekty pracy w tej części:

- katalog opisanych rozwiązań (Ef.13);




- uczestnicy mają dostęp do powstałej dokumentacji i posiadają wiedzę na temat możliwości uzupełnienia powstałych pomysłów.

E. Konsultowanie i wdrażanie rozwiązań

Opracowane rozwiązania powinny zostać skonsultowane ze specjalistami, zarówno z dziedziny której problem dotyczył, jak i z ekspertami zajmującymi się pracą z danymi oraz otwartością. Konsultacje powinny dostarczyć odpowiedzi na pytania:

- Który z wypracowanych pomysłów umożliwi najlepsze rozwiązanie zidentyfikowanych problemów? Co ewentualnie należy zmienić, by był najskuteczniejszy?
- Który z wypracowanych pomysłów wydaje się najbardziej realny do wdrożenia? Jakiego należy zastosować działania lub wprowadzić zmiany, by wdrożenie było realne?
- Który z wypracowanych pomysłów sprzyja otwartości państwa i powoduje największe zaangażowanie u obywateli? W jaki sposób sprawić, by zwiększyć zaangażowanie, dzięki czemu ryzyko niepowodzenia projektu znacznie się zmniejszy?

Przygotowywanie symulacji rozwiązań i ich testowanie powinno odbywać się z uwzględnieniem trzech odpowiadających powyższym pytaniom osi w taki sposób, by zawsze dążyć do utrzymania ciężaru po lewej stronie każdej z nich:

rozwiązanie problemu		brak rozwiązania
realne wdrożenie		wdrożenie niemożliwe
zrozumienie i zaangażowanie obywateli		brak zrozumienia i zaangażowania

Należy jednak pamiętać, że powyższa ocena może się odbyć dopiero po zakończeniu warsztatów, nigdy w ich trakcie.

Przy ocenie realności wdrożenia ważna jest ocena realności pozyskania samych danych, co wiąże się z dostępnością danych, a także z otwartością administracji lokalnej na ich przekazywanie. Przy ocenie projektów bazujących na idei opengov bierze się pod uwagę następujące kryteria:

1. Dostępność danych i ich użyteczność:
 - dostępność danych;
 - format danych;
 - otwartość dysponenta na ich przekazywanie;
 - tryb aktualizacji – możliwość automatycznej aktualizacji.
2. Szansa na trwanie projektu po zakończeniu jego finansowania:
 - możliwość pozyskania dodatkowego finansowania;
 - czynniki technologiczne;
 - kapitał ludzki.
3. Społeczna użyteczność.
4. Grupa docelowa (kto korzysta) .
5. Korzyści z korzystania.
6. Realność wykonania.
7. Prostota konceptu.
8. Istnienie konkurencji.
9. Czy rozwiązanie, które powstanie, pozwala na współtworzenie/rozwijanie.
10. Skalowanie/kopiowanie.
11. Potencjał koalicyjny.
12. Czas potrzebny na zbudowanie i wdrożenie rozwiązania.
13. Koszty wdrożenia.

Po wyborze i szczegółowej analizie wybranego rozwiązania, należy przystąpić do:

- przygotowania szczegółowej dokumentacji funkcjonalnej i merytorycznej;
- zaprojektowania właściwych makiet i prototypów rozwiązania;
- stworzenia bazy ekspertów i partnerów, którzy wezmą udział w ocenie merytorycznej prototypów, symulacji lub makiet;
- zaproszenia do betatestów potencjalnych użytkowników rozwiązania.

Wszystkie uwagi, które pojawią się podczas testów, powinny zostać zapisane. Jeśli istnieje taka możliwość, warto także zarejestrować (narzędziami video, audio, foto, etc.) sposób korzystania z rozwiązań przez użytkowników.

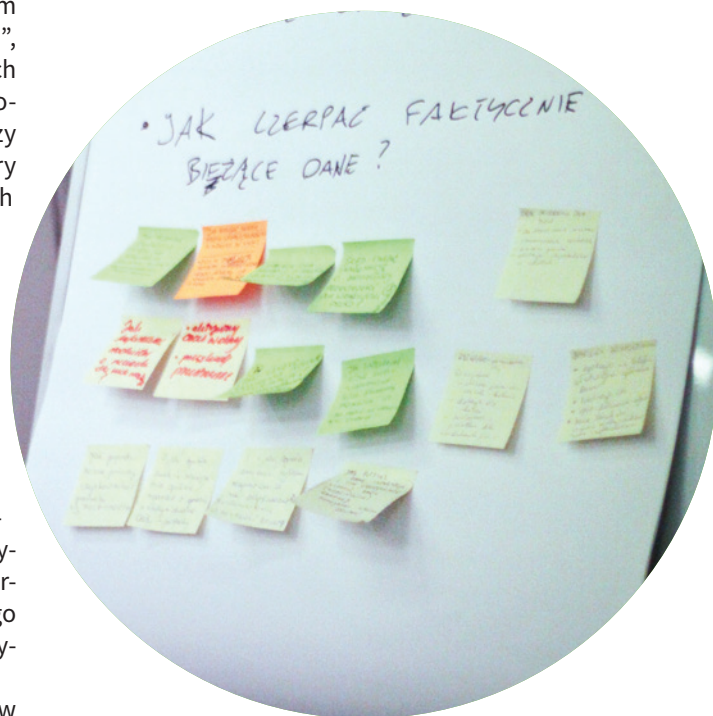
Kompletna dokumentacja z wynikami warsztatów, uwagami ekspertów i opisami testów może zostać przekazana do wdrożenia lub w przypadku niezadowolających wyników do kolejnej analizy, po której mogą zostać wprowadzone poprawki, przeprowadzone kolejne testy lub zorganizowane nowe warsztaty, gdzie na etapie prezentacji założeń i kontekstów (OR.1) przedstawia się wnioski z poprzedniego procesu.

6. Wnioski i rekomendacje

Na podstawie obserwacji i doświadczeń Centrum Cyfrowego Projekt: Polska w trakcie wdrażania programu **Opengov**, w tym podczas pracy nad metodologią warsztatów „Otwieramy rząd”, wielokrotnie zauważono, że projektowanie rozwiązań opartych o dane dla określonych problemów wymaga skupienia na określonych problemach i używania danych w kategoriach narzędzia czy też środka dochodzenia do celu z uwzględnieniem modelu, który pozwoli w nowe rozwiązanie zaangażować obywateli. Dane i ich wykorzystanie jest istotne z powodu dostarczanej aktualności informacji na temat zjawisk oraz bezpośredniego dla obywateli dostępu do nich i wpływania przez ten dostęp na procesy związane z „obsługą” państwa. Dlatego właśnie tak ważne przy projektowaniu innowacji jest zderzenie dwóch światów: świata problemów społecznych i świata informacji publicznej, do której dostęp może pomóc dany problem rozwiązać.

Należy podkreślić, że dane same w sobie nie mogą (nie powinny) być głównym tematem działań – otwieranie ich jest niezbędne, by powstał odpowiednio pojemny zasób, z którego można czerpać projektując innowacyjne rozwiązania wyraźnie ułatwiający życie dowolnych grup społecznych, wyraźnie poprawiający standardy życia tych grup, przyczyniający się do wzrostu gospodarczego kraju lub też stymulujący rozwój społeczny (niezależnie od dyscypliny, czy sfery życia).

Jednak, co pokazały liczne doświadczenia wielu orędowników *opengov*, samo postulowanie idei „otwartego państwa” to zbyt



mało, by ten pojemny zasób otwartych danych się pojawił. Istnieje też ryzyko, że samo „otworzenie państwa” w Polsce, choć ważne i istotne z punktu widzenia rozwoju społeczeństwa i gospodarki, nie byłoby satysfakcjonującym wynikiem z powodu braku zaangażowania obywateli w proces rządzenia. Dopiero połączenie tych dwóch operacji: dostępu danych dla wszystkich obywateli w sposób umożliwiający ich wykorzystanie oraz zaangażowanie wszystkich aktorów społecznych w proces korzystania z nich (na różnym poziomie: zarówno przy tworzeniu rozwiązań, jak i świadomego z nich korzystania) jest gwarancją zmiany. Zmiana ta skutkować będzie faktycznym i czynnym uczestnictwem obywateli w procesie rządzenia. To otwarte władztwo jest z kolei gwarancją gospodarczego, technologicznego i społecznego rozwoju kraju, w którym mogą zatrzeć się jakościowe podziały dotyczące tego, co nasze (prywatne) i ich (państwowe).

Realizacja wizji *opengov* w Polsce, wdrażanej przez trzeci sektor na poziomie kształtowania polityki publicznej (policy) oraz praktycznego demonstrowania przydatności danych i informacji publicznej, przebiega dziś bardzo powoli. Obok bowiem niewątpliwych sukcesów, takich jak włączenie elementów myślenia *opengov* do strategii „Sprawne państwo” czy też rosnącego zainteresowania władz samorządowych otwartością danych, istnieje wiele przykładów negatywnych. Rząd polski odmawia przystąpienia do Open Government Partnership, otwieranie danych przez administrację publiczną – umożliwione przez nowelizację ustawy o dostępie do informacji publicznej – w praktyce nie ma miejsca, a organizacje próbujące pozyskać dostęp do danych natrafiają na liczne przeszkody. Można powiedzieć,

że brak zdecydowanych działań po stronie administracji jest dziś podstawowym rozczarowaniem. Ale nie tylko. Z niszczością *opengov* wiążą się także wyzwania kadrowe, które należą do największych trudności środowiska promującego ten model. Podstawową trudnością jest stworzenie symbiotycznej relacji między programistami o odpowiednich kompetencjach technicznych a działaczami i ekspertami rozumiejącymi model oraz ducha *opengov*. Bez tej symbiozy brak w działaniach *opengov* odpowiedniej siły działania – projekty spowalniają wyzwania techniczne i kadrowe. *Opengov* wymaga więc nie tylko ewangelizacji środowisk administracji publicznej, ale też wytężonego samokształcenia w środowisku, które ten model wdraża i promuje.

Obok opieszałości urzędniczej i nieufności (także u samych obywateli), czyli problemów związanych z mentalnością i obyczajowością oraz obok problemów natury technicznej, pojawiają się kwestie semantyczne. Jak pokazała zawarta w rozdziale drugim analiza dyskusji wokół otwartego rządu, problemem nie musi być nawet sama idea otwartości i brak chęci jej wdrażania (gdź wiele środowisk uznało już, że jest ona ważna i potrzebna); może nim być określenie zakresu życia publicznego, którego otwartość ma dotyczyć oraz sposób i obowiązek jej wdrażania, lub tego obowiązku brak. Proces konsultacji dotyczący tej kwestii może być czasochłonny, co już dziś skutecznie spowalnia *opengov* w Polsce. By temu zaradzić, należy otwieranie państwa wdrażać stopniowo poprzez włączanie do katalogu otwartych zasobów publicznych poszczególnych elementów, których status już jest lub niebawem zostanie określony.

Zakończenie

Ruch na rzecz otwartości rządu odniósł w ostatnich latach wiele sukcesów, ale też poniósł podobną ilość porażek. Na całym świecie istnieje szereg istotnych serwisów opartych na modelu wykorzystania danych i informacji publicznej; w procesie intensywnych konsultacji wdraża się zasady ponownego wykorzystania informacji publicznej. Sama Polska jest przez wielu uważana za regionalnego lidera w tym obszarze. Polski rząd wpisał elementy modelu otwartego rządu do strategii „Sprawne państwo” i chociaż wykazuje się opieszałością w ich wdrażaniu, pozostaje mieć nadzieję, że niedługo sytuacja ta ulegnie zmianie. By tak się stało, obok procesów wdrażających „otwarte zasoby” potrzebne są procesy włączające obywateli w świadome posługiwanie się tymi zasobami. Publikacja *Otwarty rząd w Polsce. Kulisy programu Opengov* jest nie tylko próbą całościowej prezentacji zagadnienia otwartego państwa i osadzenia go w lokalnych realiach, ale także – a może przede wszystkim – przewodnikiem po katalogu sprawdzonych narzędzi, które tę otwartość pozwolą wdrażać; otwartość pojmowaną w kategoriach zmiany społecznej włączającej w życie państwa wszystkich obywateli.

Autorzy wyrażają nadzieję, że zaproponowane w publikacji podejście pozwoli wdrożyć narzędzia *opengov* w procesie negocjacji pomiędzy ekspertami, urzędnikami i zwykłymi obywatelami, co powinno skutkować takim procesem wdrażania idei otwartego rządu, który sam będzie już spełnieniem postulatów *opengov*.



Po drugiej stronie wzgórza

Jakub Wygnański

To, co zmieniło się przez ostatnie dziesięć lat, to podstawowa zasada dostępu do danych i informacji – dziś ludzie nie muszą mieć powodu prawnego, żeby otrzymać dostęp do danych. Nie chodzi nawet o zmiany prawne; rzecz raczej w tym, że otwartość państwa uznawana jest za rodzaj oczywistości i nieuchronny kierunek zmian. Już jesteśmy jakby po drugiej stronie wzgórza. To istotna zmiana, którą przyswoili nie tylko aktywiści, ale w dużej mierze także rządy i politycy. Oczywiście, bardzo często dane, na podstawie których się rządzi, są „dziurawe”, stąd strach przed ich publikowaniem, obawa przed chaosem i krytyką, które może wywołać ta demaskacja. Z drugiej strony, wiele danych, często kompletnych, wrywanych jest z kontekstu – dziś panuje swoisty terror liczb, które pozbawione interpretacji mogą być tyleż pomocne, co mylące. Z punktu widzenia organizacji pozarządowych, choć mają one różne cele – na szczęście – istnieje rodzaj wspólnego mianownika; jest nim otwartość i dostępność danych. Mam wrażenie, że obecnie panuje rozsądna równowaga pomiędzy niezbędną konkurencją a niezbędną kooperacją.

Autorzy i eksperci

Grzegorz Młynarski – socjolog, strateg rynkowy, badacz i projektant komunikacji. Współzałożyciel pracowni miejskich transformacji Sociopolis, bada i ocenia postrzeganie marek i ich otoczenie, wyznacza strategiczne cele dla organizacji, instytucji i firm. Projektuje rozwiązania dla miast i ich mieszkańców, prowadzi konsultacje i wdraża programy społecznej odpowiedzialności biznesu dla firm. Po godzinach prowadzi pracownię Kwiatki-bratki, gdzie działa na pograniczu miejskiego ogrodnictwa i działań w przestrzeni miejskiej.

Alek Tarkowski – doktor socjologii. Dyrektor Centrum Cyfrowego Projekt: Polska, kieruje projektami dotyczącymi reformy prawa i polityk publicznych (policy). Współzałożyciel i koordynator projektu Creative Commons Polska, w latach 2008–2011 członek Zespołu Doradców Strategicznych Premiera, współtwórca projektu „Kultura 2.0”. Zajmuje się badaniem społecznych i kulturowych aspektów mediów cyfrowych i popularyzacją otwartych modeli produkcji i udostępniania treści. Interesuje się badaniami styku technologii cyfrowych, kultury, procesów społecznych i systemu własności intelektualnej.

Łukasz Jachowicz – politolog, europeista. Współpracownik Centrum Cyfrowym Projekt: Polska, ewangelizator otwartości, zajmuje się popularyzacją idei otwartości danych i wolnego oprogramowania. Założyciel serwisu 7thGuard.net.

Jakub Wygnański – socjolog, stypendysta Uniwersytetu Yale, działacz i współtwórca wielu organizacji pozarządowych w Polsce. Jest m.in. twórcą Banku Danych o Organizacjach Pozarządowych prowadzonego przez stowarzyszenie Klon/Jawor. Współtworzył Ustawę o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz portale www.ngo.pl i mojapolis.pl. Autor licznych publikacji poświęconych zagadnieniom społeczeństwa obywatelskiego. Aktualnie prezes zarządu Pracowni Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”.

Noemi Gryczko – ekspertka ds. rozwoju regionalnego i społecznej odpowiedzialności biznesu. Specjalistka w Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, gdzie zarządza realizacją „Programu Rozwoju Bibliotek”.

Adam Piotr Zając – socjolog, członek zarządu stowarzyszenia SISKOM, gdzie koordynuje projekt „Warszawska Mapa Barrier”. Współpracuje z OpenStreetMap Polska oraz szeregiem warszawskich organizacji pozarządowych. Autor artykułów i publikacji naukowych poświęconych dostępności przestrzeni publicznej oraz transportu publicznego dla różnych grup użytkowników. Zwolennik szeroko rozumianej współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi.

Baza danych – zbiór danych uporządkowanych i zapisanych zgodnie z określonymi regułami dla danego systemu zarządzania bazą danych (*database management system*, DBMS).

Dokument urzędowy – wydany w formie pisemnej przez urząd administracji publicznej. W przeciwieństwie do materiału urzędowego, który również dotyczy sprawy urzędowej, ale nie musi być wydany na piśmie.

Domena publiczna – zbiór utworów będących dobrem wspólnym, do których prawa autorskie wygasły (np. utwory Chopina) oraz utwory, które nigdy nie były chronione, bo zostały stworzone przed powstaniem prawa autorskiego.

Informacja niejawną – informacja, której nieuprawnione ujawnienie spowodowałoby lub mogłoby spowodować szkody dla Rzeczypospolitej Polskiej albo byłoby z punktu widzenia jej interesów niekorzystne, także w trakcie ich opracowywania oraz niezależnie od formy i sposobu ich wyrażania¹.

Informacja publiczna – treść, informacja, zapis lub rejestracja dowolną techniką, wytworzona przez władze publiczne lub odnosząca się do działalności władz publicznych. Dotyczy każdej

informacji o sprawach publicznych, która stanowi informację publiczną (w rozumieniu art. 61 Konstytucji RP) i podlega udostępnieniu na zasadach i w trybie określonych w ustawie o dostępie do informacji publicznej.

Materiał urzędowy – dotyczy sprawy urzędowej lub powstał w rezultacie zastosowania procedury urzędowej. Pochodzi od urzędu lub innej instytucji państwowej i nie musi być wydany w formie pisemnej (w przeciwieństwie do dokumentu urzędowego).

Otwarte licencje – licencje, które bezpośrednio zezwalają co najmniej na kopiowanie utworu przez wszystkich, ale mogą wprowadzać ograniczenia w postaci zakazu komercyjnego wykorzystania lub modyfikowania utworu.

Otwarty rząd – model otwartego rządzenia opiera się na idei zwiększenia zaangażowania obywateli w procesy rządzenia poprzez zapewnienie im dostępu do informacji i zasobów publicznych, a także stworzenie procedur umożliwiających uczestnictwo w procesie podejmowania decyzji aktualnie należących do domeny publiczno-prawnej. Model ten obejmuje tradycyjne działania wzmacniające demokrację partycypacyjną (takie jak konsultacje społeczne czy dostęp do informacji publicznej) i uzupełnia je o nowe typy działań (takie jak dostęp do danych publicznych oraz ich ponownego

1
Źródło: ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych

wykorzystywania przez obywateli). Idea otwartego rządu jest ściśle związana z postępującym rozwojem technologicznym, dostępnością cyfrowych narzędzi ułatwiających komunikację oraz usieciowieniem funkcjonowania jednostek i instytucji.

Partycypacja – uczestnictwo, udział obywateli we wspólnej inicjatywie, projekcie lub też współuczestniczenie, posiadanie udziałów w czymś (partycypowanie)

Wolne licencje – licencje, które bezpośrednio zezwalają na kopiowanie i modyfikowanie utworu oraz rozpowszechnianie modyfikacji przez wszystkich, bez ograniczeń względem osób prawnych lub fizycznych, ani pod względem sposobu wykorzystania (np. pobierania opłat za udostępnianie utworu).

Ważny interes gospodarczy państwa – racja stanu – nadrzędny system interesów państwa, który wymaga realizacji bez względu na ograniczenia prawne, moralne, polityczne czy ekonomiczne; zdolność negocjacyjna Skarbu Państwa w procesie gospodarowania jego mieniem, a także interes majątkowy Rzeczypospolitej Polskiej lub Skarbu Państwa.²

Zaangażowanie obywatelskie – partycypacja (w procesie podejmowania decyzji) oraz szeroka współudział obywateli w działaniach państwa.

.....
2 Źródła: <http://www.isp.org.pl/files/949344340074901001206630487.pdf>, <http://www.bip.gov.pl/articles/view/41>

Ustawa o dostępie do informacji publicznej i jej ponownym wykorzystaniu

Aktualnie w Polsce obowiązuje Ustawa o dostępie do informacji publicznej: podstawowy akt prawny regulujący zasady dostępu do informacji publicznej w Polsce. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. Nowelizacja tej ustawy weszła w życie 29 grudnia 2011 r. zmieniając tytuł ustawy na: Ustawa o dostępie do informacji publicznej i jej ponownym wykorzystaniu.

Ustawa wdraża dyrektywę 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego (Dz. Urz. UE L 345 z 31.12.2003, str. 90).

Zgodnie z tą ustawą:

każda informacja o sprawach publicznych stanowi informację publiczną i podlega udostępnieniu lub ponownemu wykorzystaniu.

Prawo dostępu do informacji publicznej przysługuje każdemu, ale z wyłączeniem:

– informacji publicznej podlegającej ograniczeniu w zakresie i na zasadach określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych oraz o ochronie innych tajemnic ustawowo chronionych;

– informacji godzącej w ważny interes gospodarczy państwa w zakresie i w czasie, w jakim udostępnienie informacji osłabiłoby zdolność negocjacyjną Skarbu Państwa w procesie

gospodarowania jego mieniem albo zdolność negocjacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w procesie zawierania umowy międzynarodowej lub podejmowania decyzji przez Radę Europejską lub Radę Unii Europejskiej; utrudniłoby w sposób istotny ochronę interesów majątkowych Rzeczypospolitej Polskiej lub Skarbu Państwa w postępowaniu przed sądem, trybunałem lub innym organem orzekającym;

– informacji naruszających prywatność osoby fizycznej lub tajemnicę przedsiębiorcy (nie dotyczy informacji o osobach pełniących funkcje publiczne, mających związek z pełnieniem tych funkcji, w tym o warunkach powierzenia i wykonywania funkcji, oraz w przypadku, gdy osoba fizyczna lub przedsiębiorca rezygnują z przystęgującego im prawa).

Prawo do informacji publicznej obejmuje uprawnienia do:

- 1) uzyskania informacji publicznej, w tym uzyskania informacji przetworzonej w takim zakresie, w jakim jest to szczególnie istotne dla interesu publicznego;
- 2) wglądu do dokumentów urzędowych;
- 3) dostępu do posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów.

Prawo do informacji publicznej umożliwia niezwłoczne uzyskanie informacji publicznej zawierającej aktualną wiedzę o sprawach publicznych.

Informacje publiczne powinny udostępniać władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne, w szczególności:

- 1) organy władzy publicznej;
- 2) organy samorządów gospodarczych i zawodowych;
- 3) podmioty reprezentujące zgodnie z odrębnymi przepisami Skarb Państwa;
- 4) podmioty reprezentujące państwowe osoby prawne;
- 5) podmioty reprezentujące inne osoby lub jednostki organizacyjne, które wykonują zadania publiczne lub dysponują majątkiem publicznym;
- 6) organizacje związkowe.

Udostępnieniu podlega informacja publiczna, w szczególności o:

- 1) polityce wewnętrznej i zagranicznej, w tym o: zamierzeniach działań władzy ustawodawczej oraz wykonawczej, projektowaniu aktów normatywnych, programach w zakresie realizacji zadań publicznych, sposobie ich realizacji, wykonywaniu i skutkach realizacji tych zadań;
- 2) działalności władzy publicznej i zasadach jej funkcjonowania podmiotów, w tym m.in. o: statusie prawnym lub formie prawnej, przedmiocie działalności i kompetencjach, organach i osobach sprawujących w nich funkcje i ich kompetencjach, strukturze własnościowej podmiotów, majątku, którym dysponują, trybie działania, sposobach przyjmowania i załatwiania spraw.
- 3) danych publicznych, w tym: treść i postać dokumentów urzędowych, w szczególności: treść aktów administracyjnych i innych rozstrzygnięć, dokumentacja przebiegu i efektów kontroli oraz wystąpienia, stanowiska, wnioski i opinie podmiotów ją przeprowadzających; stanowiska w sprawach publicznych zajęte przez organy władzy publicznej, treść in-

nych wystąpień i ocen dokonywanych przez organy władzy publicznej, informacja o stanie państwa, samorządów i ich jednostek organizacyjnych;

4) majątku publicznym, w tym o: majątku Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych, majątku jednostek samorządu terytorialnego oraz samorządów zawodowych i gospodarczych oraz majątku osób prawnych samorządu terytorialnego, a także kas chorych, długu publicznym, pomocy publicznej.

Informacje publiczne udostępniane są w następujący sposób:

1) ogłaszanie informacji publicznych w Biuletynie Informacji Publicznej;

2) udostępnianie w tzw. „drodze wyłożenia” lub „drodze wywieszenia” informacji w miejscach ogólnie dostępnych lub też przez zainstalowane w tych miejscach w sposób umożliwiający zapoznanie się z tą informacją, kopiowanie informacji publicznej albo jej wydruk lub też przesłanie informacji publicznej albo przeniesienie jej na odpowiedni, powszechnie stosowany nośnik informacji;

3) umożliwienie wstępu na posiedzenia organów i udostępnianie materiałów, w tym audiowizualnych i teleinformatycznych, dokumentujących te posiedzenia;

4) umieszczanie informacji publicznych w centralnym repozytorium informacji publicznych.

Dostęp do informacji publicznej jest bezpłatny (ale płatne może być przekształcenie informacji w formę wskazaną we wniosku przez osobę wnioskującą, jeżeli organ udostępniający informacje ma ponieść dodatkowe koszty).

WAŻNE! Od osoby wykonującej prawo do informacji publicznej nie wolno żądać wykazania interesu prawnego lub faktycznego.

Bibliografia

Bangemann M. (2006), *Europe and the Global Information Society, Recommendations of the Bangemann Group to the European Council*

Castells M. (2007), *Spółeczeństwo sieci*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej (2012) *Zaufanie Społeczne*, Warszawa

Goban-Klas T. (2006), *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*. Warszawa: PWN,

Hofmokl J., Sawko K., Śliwowski K., Rybicka K., Jachowicz Ł., Tarkowski A. (2012), *Przewodnik po otwartości dla organizacji pozarządowych*”, Warszawa : Creative Commons Polska
https://www.scribd.com/fullscreen/116377215?access_key=key-2mx8t0ebsy2hvw2jrbc

Hofmokl J., Tarkowski A., Ostrowski I., Werner M., Werner K., Bartosiak K., Solda-Kutzmann D., Hess P. (2011), *Mapa drogowa otwartego rządu w Polsce*, Warszawa: Centrum Cyfrowe Projekt: Polska

Kwiecień M., *Współczesne społeczeństwo wiedzy*, konferencja naukowa: *III Konferencja Naukowa z cyklu wiedza i innowacje: Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery*, 11 stycznia 2007, Uniwersytet Jagielloński

Piech K. (2009), *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarczym: w kierunku pomiaru i współczesnej roli państwa*, Warszawa: Instytut Wiedzy i Innowacji

Smith A.D. (1990), *Towards a Global Culture w: Theory, Culture and Society* 7, 2/3

Vickery, G. (2012), *Review of Recent Studies on PSI Re-Use and Related Market Developments*. Paryż: Information Economics

Wykaz opisów przypadków:

🔗Oakland Crimespotting	25
🔗DATA.GOV.UK	27
🔗Code for America	28
🔗CityCamp	29
🔗Where does my money go?	30
🔗Zapytaj Państwo	47,68
🔗Mam prawo wiedzieć	48
🔗Sejmometr	49
🔗Moja polis	51
🔗Naprawmyto!	52
🔗Otwarte zabytki	53,70
🔗Dobra ulica	54
🔗Wrocławska komunikacja	56
🔗Otwarty budżet, w tym Otwarty budżet lokalny	62
🔗Otwarte dane	64
🔗Projekt Otwarty Samorząd (Local Opengov)	66
🔗Projekt antykorupcyjny: Afery polskie. Historia	69
🔗Szkoła infografiki	72

Prawa autorskie



Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów, Fundacji Projekt: Polska oraz firmy Sociopolis sp. j. Treść licencji jest dostępna na stronie [👉 creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/)

Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji licencyjnej i wskazania autorów (wymienionych na początku publikacji) oraz Fundacji Projekt: Polska i firmy Sociopolis sp. j. jako właścicieli praw do tekstu.

W publikacji wykorzystano ikony i piktogramy na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0:

- WebHostingHub Glyphs – „Glyph Icon Font”:
[👉 www.webhostinghub.com](http://www.webhostinghub.com)
- Daniel Bruce – „The Entypo Pictogram Suite”:
[👉 www.entypo.com](http://www.entypo.com)
- Keyamoon – „IcoMoon”:
[👉 icomoon.io](http://icomoon.io)
- Designmodo – „Linecons Free”:
[👉 designmodo.com](http://designmodo.com)

Publikację przygotowano używając fontu Source Sans Pro na licencji SIL Open Font License – autor: Paul D. Hunt dla Adobe Systems

